

WIADOMOŚCI

Narodowego Banku Polskiego

Miesięcznik

TREŚĆ NUMERU

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

	Str.
1. 1 Maja	279
2. Zasadnicze kierunki analizy planu gospodarcze-finansowego zespołu PGR — dla potrzeb kontroli bankowej: <i>E. Boroń</i>	280
3. Pogłębienie kontroli gospodarki materiałowej w przemyśle maszynowym: <i>E. Bark</i> i <i>W. Szostek</i>	288
4. Środki oddziaływania Banku na przedsiębiorstwa komunalne: <i>W. Domaniewski</i>	290
5. O właściwe stosowanie instrumentu sankcji: <i>J. Szyrocki</i>	295
6. Spzeczności między USA i Anglią na odcinku walutowym	299

Z DOŚWIADCZEŃ I PRAKTYKI BANKOWEJ

1. Inspekcje w przedsiębiorstwach handlu hurtowego w zakresie kontroli zabezpieczenia kredytu bankowego: <i>M. Wolański</i>	304
2. Uwagi na temat organizacji polityki kredytowej w zakresie kredytu na nadzwyczajne potrzeby: <i>K. Głazewski</i>	312
3. Fundusze własne w spółdzielniach pracy: <i>M. Sadren</i>	315
4. Kredytowanie według obrotu gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska”: <i>J. Katyński</i>	318
5. Kontrola zabezpieczenia kredytów finansujących zapasy ponadnormatywne: <i>A. Lipiński</i>	321
6. Kredytowanie działów skupu gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w świetle przepisów i praktyki: <i>Z. Liberadzki</i>	323

DZIAŁ INSTRUKCYJNY

1. Wyciągi z pism Wydziału Instrukcji	324
2. Wyciągi z pism Wydziału Kapitałnych Remontów	326
3. Rozpowszechniamy racjonalne metody i narzędzia pracy	327

KRONIKA

1. Nagrody przyznane za projekty usprawnieniowe	328
---	-----

BIBLIOGRAFIA	329
--------------	-----

Artykuły prosimy nadsyłać w dwu egzemplarzach maszynopisu pisanego po jednej stronie, z dużym marginesem, podwójnym odstępem między wierszami oraz podawać oddział, imię i nazwisko autora.

Nadesłanych maszynopisów Redakcja nie zwraca

Wydawca: Narodowy Bank Polski

Redaguje: Kolegium

Redakcja i Administracja: Narodowy Bank Polski, Departament Planowania, Wydział Ekonomiczno-Statystyczny, Warszawa, ul. Warecka 10

Zam. NBP. Nr 5 z dn. 9.IV.54 r. Podpisano do druku 17.V.54 r. Druk ukończone 20.V.54 r. Nakład 4000 + 35 egz. Papier druk. mat. kl. VII — 60 gr. A1/8

Stołeczne Zakłady Graficzne 1, W-wa, ul. Wiślana 6. Zam. 717 — 5-B-13480

1 M A J A

Dzień 1 Maja jest w Polsce Ludowej radosnym świętem ogólnonarodowym. Jest to święto wolnego narodu, który zrzucił jarzmo wyzysku i ucisku, wyzwoił się spod wielowiekowego panowania klas pa-sożytnicznych i pewnie kroczy drogą postępu ku wielkiemu celowi, jakim jest socjalizm. Ku temu celowi kroczy naród polski w jednym szeregu z narodami krajów obozu demokratycznego, czerpiąc wzór i przykład z osiągnięć przewodnika postępowej ludzkości — Związku Radzieckiego.

W dniu 1 Maja masy pracujące manifestują swe przywiązanie i miłość do ludowej Ojczyzny, swą wierność i oddanie partii, awangardzie klasy robotniczej i całego narodu. Masy pracujące w dniu tym szczególnie dobitnie wyrażają swą wolę walki o zachowanie i utrwalenie pokoju oraz swe dążenie do jak najpełniejszej i najszybszej realizacji Planu 6-letniego, wielkiego planu rozwoju gospodarczego kraju i coraz szybszego podnoszenia stopy życiowej najszerzych rzesz ludzi pracy.

Tegoroczne święto pierwszomajowe obchodzimy w kilka tygodni po II Zjeździe Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, który dokonał przeglądu naszych osiągnięć na dotychczasowym etapie marszu do socjalizmu i wytyczył szlak rozwojowy na nadchodzący okres budownictwa socjalistycznego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Obrady II Zjazdu PZPR z całą wyrazistością ukazały nam ogromne osiągnięcia narodu polskiego w dziele budowy socjalizmu. Miniony, blisko dziesięcioletni okres istnienia władzy ludowej, to — jak stwierdził Bolesław Bierut — najdonioślejszy okres w tysiącletnich dziejach narodu polskiego, to okres rewolucyjnych przeobrażeń, w toku których zmienia się do gruntu oblicze ziemi polskiej, w toku których następuje likwidacja naszego zacofania ekonomicznego i kulturalnego, będącego smutną spuścizną po antynarodowych rządach burżuazji i obszarnictwa oraz dokonuje się stopniowe przekształcanie się narodu polskiego w naród socjalistyczny.

Lud pracujący, który objął władzę w Polsce, wszedł na tory wspaniałego, niepowstrzymanego rozwoju; władza ludowa wyzwoliła twórczą energię, inicjatywę i zapał naszego utalentowanego narodu, pozbawionego w ponurym okresie przedwrześniowym jakichkolwiek możliwości i perspektyw rozwojowych, spychanego coraz głębiej w otchłań wyzysku, nędzy i narażonego na bezrobocie, głód i wymieranie.

Niezłomnym fundamentem władzy ludowej stał się sojusz robotniczo-chłopski, z każdym rokiem coraz bardziej umacniający się i pogłębiający. Naród nasz, skupiony pod sztandarami Frontu Narodowego, ze wszystkich sił popiera władzę ludową, która jest wyrazicielką jego woli i interesów.

Historyczne zdobycze polskich mas pracujących, prawa i wolności wywalczone w wyniku długich

dziesiątków lat przez najlepszych synów Ojczyzny, zostały utrwalone w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, wielkiej karcie praw narodu polskiego, będącej dumą każdego obywatela — patrioty.

Imponujący jest rozwój gospodarczy w okresie władzy ludowej. Przed kilku laty nie było jeszcze takich obiektów przemysłu socjalistycznego jak Huta im. Lenina, Fabryka Samochodów na Żeraniu i w Lublinie, nie było Kędzierzyna, Wizowa, Wierzbicy i całego szeregu innych gigantów przemysłowych, które dziś posiadamy i którymi słusznie się chlubimy. Nie było przed kilku laty trasy W—Z, MDM, Pałacu Kultury i Nauki. Budowle te, jak i wiele innych, są wyraźnym dowodem głębokiej troski partii i władzy ludowej o rozwój naszej gospodarki, o coraz pełniejsze zaspokajanie stale rosnących potrzeb całego społeczeństwa oraz o zepewnienie człowiekowi pracy jak najlepszych warunków rozwoju.

Wyrazem tej troski jest ogłoszona ostatnio kolejna obniżka cen artykułów pierwszej potrzeby, która przyniesie ludności pracującej wielomiliardowe oszczędności.

Wielkie zdobycze narodu polskiego, zarówno na froncie gospodarczym jak i na froncie oświaty i kultury, są dziełem wspaniałego wysiłku narodu polskiego, który pod przewodnictwem partii, w ciągu niewiele lat zdołał wyzwolić Polskę z pęt zacofania i marazmu, zdołał przekształcić ją w kraj bujnego rozwoju wszystkich dziedzin życia.

Nasze zwycięstwa, nasz kolosalny skok w dziedzinie uprzemysłowienia kraju, sukcesy nasze na drodze budowy wolnego, szczęśliwego, socjalistycznego życia, stały się możliwe dzięki braterskiej, bezinteresownej pomocy naszego wielkiego sojusznika, Związku Radzieckiego.

Na granitowym fundamencie sojuszu, przyjaźni i braterskiej współpracy z Krajem Rad umacniamy naszą Ojczyznę i budujemy nowe życie.

„Wielka życiodajna siła socjalizmu polega na tym — powiedział na II Zjeździe PZPR tow. Chruszczow — że jednoczy ona narody, a nie dzieli... Stale pogłębiający się sojusz i przyjaźń Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z krajami demokracji ludowej i Związkiem Radzieckim zapewniły i nadal zapewnią będą Polsce Ludowej braterska pomoc w jej marszu naprzód — do socjalizmu. Naród radziecki był, jest i będzie wiernym przyjacielem i niezawodnym sojusznikiem mas pracujących Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, mas pracujących wszystkich krajów ludowo-demokratycznych“.

Te piękne słowa tow. Chruszczowa znajdują jak najpełniejsze potwierdzenie w życiu. Dostawy radzieckich surowców, maszyn i kompletnego wyposażenia technicznego dla wielu budowli socjalizmu, radziecka dokumentacja techniczna, pomoc znakomitych specjalistów radzieckich — oto poważny czynnik pomyślnego rozwoju naszej gospodarki.

Wznosząc wysiłkiem całego narodu gmach Polski socjalistycznej, obficie czerpiemy w przebogaty doświadczeń budownictwa socjalistycznego w Związku Radzieckim, ze skarbicy doświadczeń Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego, czołowej brygady szturmowej klasy robotniczej całego świata.

II Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, dokonując podsumowania naszych zdobyczy na froncie budownictwa socjalistycznego w minionym okresie, wytyczył równocześnie kierunek dalszego rozwoju na przyszłość, wytyczył cele, do których zdążyć winniśmy. Podstawowym celem, który Zjazd postawił przed partią, przed klasą robotniczą i przed całym narodem, jest wydatne podniesienie poziomu życiowego mas pracujących naszego kraju. Jak powiedział tow. Hilary Minc w swym referacie wygłoszonym na Zjeździe „...ten cel jest główną osią wszystkich naszych poczynań i dążeń”.

Postawienie takiego celu, jako celu zasadniczego, stało się możliwe dzięki poważnemu rozwojowi sił wytwórczych kraju w ciągu czterech lat Planu 6-letniego; dzięki stworzeniu potężnej podstawy rozwoju całej gospodarki narodowej, jaką jest przemysł ciężki. Dokonanie w ostatnich latach rozbudowy przemysłu produkującego środki wytwórczości umożliwia nam obecnie skoncentrowanie sił na takich odcinkach naszej gospodarki, jak przemysł środków spożycia, którego rozwój odbywał się dotychczas w tempie wolniejszym. W szczególności rolnictwo zdecydowanie nie nadążało za rosnącymi potrzebami gospodarki narodowej, co utrudniało podnoszenie stopy życiowej ludzi pracy.

Dla realizacji wysuniętego przez partię zadania, dalszego szybszego podnoszenia poziomu życiowego mas pracujących, konieczne jest przede wszystkim znaczne zwiększenie produkcji rolnictwa w drodze zarówno dalszego rozwoju zespołowych form gospodarowania w rolnictwie, tj. spółdzielczości produkcyjnej jak i wykorzystania poważnych rezerw tkwiących w indywidualnej gospodarce chłopskiej. Państwo przewiduje znaczne zwiększenie pomocy dla rolnictwa przez rozbudowę sieci POM-ów i GOM-ów, stacji weterynaryjnych i zootechnicznych, przez upowszechnienie wiedzy rolniczej, zwalczanie szkodników, korzystną dla chłopów politykę cen i rozszerzenie pomocy kredytowej dla rolnictwa.

W tym ostatnim zakresie poważne obowiązki ciąży na Narodowym Banku Polskim, który — poprzez usprawnienie kredytowania rolnictwa — winien wnieść swój wkład w realizację wielkiego zadania szybkiego podniesienia produkcji rolniczej i dostarczenia krajowi coraz większej ilości środków żywności i surowców rolniczych.

Uchwały II Zjazdu PZPR zakładają dla coraz lepszego zaspokajania potrzeb ludzi pracy, znaczny

wzrost sieci urządzeń socjalnych i kulturalnych oraz rozmiarów świadczonych przez nie usług, jako też dalszą rozbudowę urządzeń gospodarki komunalnej i wzrost budownictwa mieszkaniowego.

Doniosłe uchwały II Zjazdu nie zrealizują się automatycznie same przez się. Dalsze wydatne podniesienie stopy życiowej trzeba — jak powiedział tow. Bierut — wypracować i wywalczyć. Droga do tego celu prowadzi poprzez stałe obniżanie kosztów własnych, wzrost wydajności pracy, oszczędność w zużyciu materiałów, zdecydowaną walkę z przerostami i marnotrawstwem, ujawnianie ukrytych rezerw oraz zwiększanie ilości i podnoszenie jakości produkcji. Otwiera się tu rozległe pole do działania dla aparatu Narodowego Banku Polskiego, który przy pomocy znajdujących się w jego dyspozycji instrumentów oddziaływania w zakresie kredytu może i powinien wpływać na szeroki wzrost i doskonalenie produkcji socjalistycznej oraz usprawnienie obrotu towarowego w celu lepszego zaspokojenia potrzeb mas pracujących.

Uchwały II Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, będące wyrazem głęboko słusznej, przepojonej troską o dobro człowieka polityki partii, spotkały się z radosnym i pełnym entuzjazmu przyjęciem przez naród. Wyrazem tego twórczego entuzjazmu ludzi pracy stały się niezliczone zobowiązania socjalistyczne, podejmowane dla uczczenia święta 1 Maja w naszych kopalniach, fabrykach, hutach, w POM-ach, PGR-ach, spółdzielniach produkcyjnych, jak również w gromadach gospodarujących indywidualnie. Zobowiązania te mają na celu realizację zadań postawionych przed narodem przez II Zjazd. Masy pracujące czczą święto 1 Maja nowymi osiągnięciami produkcyjnymi.

Polskie masy pracujące obchodzą swe święto, krocząc w awangardzie światowego obozu pokoju i postępu. W dniu tym przesyłamy gorące pozdrowienia ludziom pracy w Związku Radzieckim i ludziom pracy w krajach demokracji ludowej, budującym podobnie jak my nowe, szczęśliwe życie.

W dniu 1 Maja przesyłamy pozdrowienia i wyrazy solidarności masom pracującym w krajach kapitalistycznych oraz w krajach kolonialnych i zależnych, walczącym o zrzućcenie jarzma kapitalizmu i wyzwolenie spod imperialistycznej tyranii. W dniu tym zwieramy nasze szeregi przeciw knowaniom imperialistycznym, dążącym do zakłócenia pokoju na świecie; w dniu tym manifestujemy naszą solidarność ze Związkiem Radzieckim i jego polityką zapewnienia i umocnienia pokoju.

Święto 1 Maja obchodzimy pod hasłem dalszego nieustannego marszu do socjalizmu, pod hasłem przyjaźni i solidarności mas pracujących świata, pod hasłem walki o trwałą pokój między narodami.

ZASADNICZE KIERUNKI ANALIZY PLANU GOSPODARCZO-FINANSOWEGO ZESPOŁU PGR-DLA POTRZEB KONTROLI BANKOWEJ¹⁾

Uchwała II Zjazdu PZPR — „O zadaniach rozwoju rolnictwa w latach 1954—1955 i o zapewnieniu niezbędnych środków dla wzrostu produkcji rolnej”

1) Przy czytaniu niniejszego artykułu należy postąpić schematem planu gospodarczo-finansowego zespołu.

stawia przed państwowymi gospodarstwami rolnymi niezmiernie poważne zadania a mianowicie: „...zadania podniesienia produkcji roślinnej i zwierzęcej przez intensyfikację gospodarki, wzrost plonów i podniesienie produktywności zwierząt”. „W roku 1955 — stwierdza uchwała — w PGR zbiory

zboż powinny być o 150—170 tys. ton wyższe niż roku 1952. W ciągu najbliższych dwóch lat plony buraków cukrowych i ziemniaków powinny wzrosnąć o 15 — 20%. Stan pogłównia bydła na koniec 1955 r. powinien wzrosnąć w stosunku do 1953 r. o 30—35%, a trzody chlewnej o około 20%.

Jednocześnie w dziale VI te same uchwały („Zadania w dziedzinie rozwoju państwowych gospodarstw rolnych“), w punkcie 8, czytamy, że należy „osiągnąć znaczne obniżenie nadmiernych kosztów własnych w PGR i na tej podstawie zapewnić znaczną poprawę ich rentowności. Wzmocnić walkę z marnotrawstwem, kradzieżami i niedbalstwem“ („Nowe Drogi 3/54“).

W referacie „O dalszym zwiększeniu produkcji zboż w ZSRR i o zagospodarowaniu ziem nowych i nieuprawianych“, wygłoszonym na Plenum Komitetu Centralnego KPZR w dniu 23 lutego 1954 r. (Trybuna Ludu Nr 82 z dnia 23 marca 1954 r.) N. S. Chruszczow czyni następujące uwagi: „Pracownicy terenowi słusznie podkreślają, że planowanie jest zbyt scentralizowane. Hamuje to inicjatywę twórczą kolchoźników i osłabia ich zainteresowanie w zwiększaniu plonów. Należałoby ustalić taką metodę planowania, która przy zachowaniu w rękach państwa planowego kierownictwa rozwojem gospodarki rolnej, pozwoliłaby rozwinąć inicjatywę w terenie.

„Nie można przy tym tolerować żywiowości, państwo powinno planować produkcję według wskaźników właściwych dla obwodów, krajów i republik, ustalając zadania w zakresie dostaw odpowiednich ilości produktów rolnych...“ Mówiąc o sowchozach N. S. Chruszczow podkreśla: „...Doskonałe wyniki uzyskują z reguły te sowchozy na czele których stoją dobrze pracujący kierownicy, zdolni organizatorzy. Niestety mało jest dotychczas sowchozów wykazujących się dobrymi wynikami. Wiele gospodarstw pracuje źle, deficytowo, produkuje mało zboż, mięsa, mleka i innych artykułów“.

„...Przy umiejętnym wykorzystaniu swych bogactw możliwości sowchozy mogą radykalnie zwiększyć produkcję nie tylko zboż i innych roślin uprawnych, lecz także produkcję hodowlaną. Kraj jednak otrzymuje dotychczas od sowchoźników zbyt mało mięsa, mleka i wełny“.

Uwagi powyższe zawarte w referacie N. S. Chruszczowa, dotyczą również w pełni zagadnień planowania produkcji i rentowności w naszych państwowych gospodarstwach rolnych.

Niewątpliwie zadania określone przez II Zjazd PZPR dla państwowych gospodarstw rolnych znajdują już swe odbicie w planach gospodarczo-finansowych zespołów na r. 1954 i winny być z całą energią i wysiłkiem realizowane. Plan gospodarczo-finansowy zespołu stanowi zbiór danych i dyrektyw dla przedsiębiorstwa w zakresie jego zadań gospodarczych i finansowych oraz jest jednym z zasadniczych instrumentów realizacji rozrachunku gospodarczego. Plan jest zasadniczą podstawą kontroli działalności zespołu przez jednostki nadrzędne i kredytujący go oddział Banku. Na podstawie planu gospodarczo-finansowego opracowywane są kwartalne plany kredytowe i stąd, przez stopień wykorzystania przez zespół planowanych limitów kredytowych, istnieje możliwość kontroli wykonywania przez przedsiębiorstwo jego zadań kwartalnych, obserwowania ruchu środków obrotowych, kształtowania się aktywów i pasywów oraz oddziaływania

poprzez system kredytowy na zespół w kierunku naprowadzenia jego działalności na wykonywanie założeń planu.

Instrukcja Służbowa NBP Dział VI — kredytowanie i kontrola przedsiębiorstw — w rozdziale IV § 15 jak i Instrukcja Banku Rolnego w sprawie kredytowania PGR — określają wyraźnie stosunek oddziałów do planów techniczno-ekonomicznych przedsiębiorstw, a w przypadku PGR do planów gospodarczo-finansowych zespołów oraz uwypuklają obowiązki oddziałów w zakresie znajomości przez nie planów, konieczności ich analizy oraz wykorzystywania ich we wszystkich formach kontroli przedsiębiorstw.

Bez dobrej znajomości treści i powiązań planu gospodarczo-finansowego zespołu nie można myśleć o prawidłowym planowaniu kredytowym — dobrej kontroli bankowej i oddziaływaniu Banku na zespół poprzez system kredytowy i pieniądź, a więc spełnianiu przez Bank jego istotnej funkcji.

Plan gospodarczo-finansowy zespołu zawiera elementy zadań nałożonych na PGR przez narodowy plan gospodarczy i stąd — przez gruntowną znajomość tego planu — oraz kontrolując zespół w świetle jego założeń, Bank w wielkim stopniu bierze udział w realizacji narodowego planu gospodarczego.

Uwagi N. S. Chruszczowa o centralnym planowaniu w rolnictwie w ZSRR mają w pełni zastosowanie do warunków w jakich odbywa się planowanie w PGR, ze wszystkimi tego stanu rzeczy konsekwencjami jak: hamowanie inicjatywy samych zespołów, stawianie zespołom zadań często przekraczających ich możliwości naturalne, techniczne, organizacyjne itp. Stąd w trakcie wykonywania planów przez zespoły i kredytowania ich działalności przez oddziały zachodzą bardzo poważne zaburzenia gospodarcze i finansowe utrudniające w wielkim stopniu normalną pracę zespołów i kredytujących je oddziałów Banku.

W świetle tego co powiedziano wyżej, dobra znajomość rocznego planu zespołu przez oddział Banku musi stwarzać podstawę do:

a) pomagania i ułatwiania zespołowi, poprzez prawidłowe kredytowanie i kontrolę, jak najlepszego wykonania postawionych przed nim zadań w zakresie produkcji globalnej, towarowości, dostaw na rzecz Państwa, własnych kosztów produkcji oraz rentowności;

b) zdawania sobie sprawy z odchyłeń w działalności zespołu od planu, ich badania, umiejętności znalezienia przyczyn tych odchyłeń i przewidywania ich skutków, tak w sferze finansowej jak i gospodarczej oraz wpływania na zespół, w granicach kompetencji Banku, w kierunku likwidacji stwierdzonych uchybień i nieprawidłowości w stosunku do planu;

c) gromadzenia materiałów i spostrzeżeń Banku, dotyczących planowania gospodarczo-finansowego zespołu, trudności kredytowania i kontroli zespołów posiadających plany wadliwe, nierealne, z błędnymi założeniami — przedstawiania uwag na te tematy oddziałowi wojewódzkiemu i jednostce nadrzędnej zespołu i przyczyniania się przez to do korygowania błędów w planach bieżących i polepszania planowania na lata przyszłe.

Takie pojmowanie i ustawienie sprawy będzie stwarzało sytuację, że aparat bankowy w coraz to

większym stopniu, w sposób aktywny i twórczy, będzie współdziałał z kontrolowanymi przez siebie przedsiębiorstwami w zakresie realizacji przez nie założeń narodowych planów gospodarczych. W pracy aparatu bankowego będzie zanikało przejawiające się jeszcze bardzo często podejście formalistyczne a zastępować je będzie wnikliwość oceny zjawisk i badanie ekonomiczne przedsiębiorstw. Właściwie zrozumienie zagadnień kredytowania i kontroli zespołów PGR przez oddziały Banku, wnikliwa analiza i znajomość planów tych przedsiębiorstw przyczyniać się będzie bezsprzecznie do stałego rozwoju tych socjalistycznych gospodarstw rolnych i wypełniania przez nie zadań wobec całej gospodarki narodowej.

Plan gospodarczo-finansowy zespołu jest aparatem bardzo skomplikowanym i orientowanie się w nim wymaga poza znajomością zasad systemu finansowego przedsiębiorstw działających według zasad rozrachunku gospodarczego — przynajmniej zasadniczych wiadomości z zakresu rolnictwa, hodowli, przetwórstwa rolnego, mechanizacji rolnictwa itp.

Oczywiście Bank w pierwszym rzędzie interesują w tym planie zagadnienia finansowe. Są one jednak ujętą w wielkość pieniężną, ostateczną syntezę zawiłych zjawisk gospodarczych i procesów technologiczno-produkcyjnych. Bez zorientowania się w tych zjawiskach, chociażby w ogólnych i zasadniczych zarysach, ostateczny wyraz finansowy planu, jakim jest „bilans dochodów i wydatków“ zespołu, będzie obrazem martwym i niezrozumiałym i w żadnym razie nie będzie stanowił dobrej podstawy do kredytowania i kontroli przedsiębiorstwa jakim jest zespół — organizm bardzo skomplikowany, trudny do administrowania tak pod względem gospodarczym, technicznym jak i finansowym, jak wreszcie trudny do rzetelnej i rzeczowej kontroli bankowej.

Plan gospodarczo-finansowy zespołu analizowany być powinien w następujących głównych kierunkach:

- a) finansowym (tabl. nr 59—67),
- b) gospodarczo-produkcyjnym (tabl. nr 6—10, 12—16, 20—27, 29—35, 45, 51, 52),
- c) płacy i pracy (tabl. nr 18, 19, 28, 36—41, 8P—11P),
- d) zaopatrzenia materiałowego i zużycia materiałów (tabl. nr 11, 17, 26, 29, 30—35, 43, 45, 51, 6P),
- e) kosztów pośrednich produkcji (tabl. nr 52),
- f) kalkulacji własnych kosztów jednostkowych produkcji (tabl. nr 45—50, 53—58),
- g) robót kapitalnych, tabl. nr 3, 4, 61),
- h) towarowości (tabl. nr 1, 2).

(Uwaga: numery tablic oznaczone symbolem P odnoszą się do planu przemysłu rolnego w zespole).

Nim przejdziemy do naszkicowania procesu zaznajamiania się z planem, należy zwrócić uwagę, że wszelkie odchylenia od planu w działalności zespołu mają swe źródła w następujących przyczynach:

a) gospodarczych i technicznych tzn. nieosiągnięciu przewidywanych na początek roku stanów zapasów pochodzących z własnej produkcji — nasiona, pasze, obornik, itp. oraz produkcji roślinnej w toku i inwentarza żywego obrotowego, trudności w ciągu roku w zakresie zaopatrzenia materiałowego, sprzętu technicznego, sprzętu maszynowego, jego częste i kosztowne rementy, przestoje itp.

b) w złej gospodarce pieniężnej i materiałowej,
c) w niewłaściwej organizacji zespołu tzn. braku kontroli wewnątrz - zespołowej, nadzoru procesów technicznych, słabym poziomem kwalifikacji zawodowych pracowników na szczeblu kierowniczym i wykonawczym, trudności werbunku robotników, niekorzystnym rozmieszczeniu w terenie poszczególnych gospodarstw itp.

d) w nierealnym i błędnym planowaniu;

e) we wpływach przyrodniczych i losowych, którym zespół nie jest w stanie dostatecznie przeciwdziałać, aby niwelować ich skutki (susze, nadmiar wilgoci, epidemie zwierzęce, inwazje szkodników roślinnych itd).

Przystępując do analizy planu gospodarczo - finansowego zespołu, należy w pierwszym rzędzie zapoznać się gruntownie z jego monografią warunków strukturalnych i przyrodniczych na tle których rozwijać się będzie działalność zespołu. Monografie tę zawierają tablice wstępne, bez numeru oraz tablice 5 i 68. Dają one obraz ogólny zespołu — ilość, obszar gospodarstw, ich rozmieszczenie w terenie, warunki komunikacyjnej, strukturę użytków rolnych, klasyfikację użytkowo - gleboznawczą gruntów i rozwój postępu technicznego oraz zmiany w tych elementach w planie r. 1954 w stosunku do r. 1953.

Zestawiając te dane z założeniami gospodarczo-produkcyjnymi planu, a przede wszystkim uwidocznionymi w tablicach — 6, 7, 8, 22, 21, 27, 29, 30, 45 — można wyrobić sobie już ogólne wrażenie o charakterze zespołu, jego kierunku produkcyjnym i powiązaniu zadań produkcyjnych z warunkami naturalnymi zespołu. To stwarza już pewien orientacyjny pogląd na właściwość wyprowadzenia kalkulacji kosztów własnych, towarowości i rentowności zespołu (tabl. 67 rozdz. I).

Po takim bardzo ogólnym i pobieżnym spojrzeniu na zasadnicze zagadnienia planu przystąpić należy do szczegółowego badania jego treści, a mianowicie:

1. Należy porównać plan zeszłoroczny (rok 1953) ewentualnie z lat poprzednich (bilanse dochodów i wydatków) z odpowiednimi bilansami i rachunkami wyników i zdać sobie sprawę z przyczyn o których mowa była poprzednio (a-d), które z nich i w jakim stopniu spowodowały w działalności zespołu odchylenia od planu. Wykorzystywać tutaj trzeba cały materiał z kontroli zespołu, nagromadzony w oddziale, grupując badania w zasadnicze, węzłowe kierunki (finansowy, gosp.-produkcyjny, płacy i pracy, zaopatrzenia i zużycia materiałowego, kosztów pośrednich, kalkulacji własnych kosztów produkcji, robót kapitalnych i towarowości).

2. Trzeba sobie wyrobić w pierwszym rzędzie obiektywny pogląd, czy odchylenia od planów w działalności zespołu, wykazane w odpowiednich zamknięciach bilansowych, mają swe źródło w złym i nierealnym planowaniu, a jeśli tak to w jakich zadaniach, czy też plany były dobre, a wykonanie niedbałe lub wręcz złe.

3. Należy sobie stworzyć obraz rozwoju działalności zespołu w latach ubiegłych; jakie środki przedsięwziął zespół, aby poprawić swą działalność gospodarczą i wyniki finansowe, tak pod względem prawidłowej organizacji produkcji, jej obsługi technicznej, dobrego ustawienia księgowości, kontroli, szkolenia pracowników, współzawodnictwa; jakie było oddziaływanie oddziału Banku na zespół w kie-

runku utrwalenia jego osiągnięć i likwidacji bieżąco ujawnianych uchybień.

4. Należy wychwycić z planu roku bieżącego wszystkie elementy rozwojowe (dynamiczne) względnie wsteczne w stosunku do planów i ich wykonania w latach ubiegłych (wyższa względnie niższa kalkulacja kosztów, zmiany w rentowności — jako rezultat zmian w strukturze użytków i produkcji, asortymentowości i wielkości dostaw dla państwa, w przyroście zwierząt w stadzie obrotowym, wzrost stada podstawowego, urządzeń i maszyn, melioracji, wpływ tych czynników na produkcję i jej poziom techniczny; założenia co do wielkości produkcji materiałów własnego wytwarzania, jak: nasion, pasz, ściółek, kiszzonek, obornika, zwierząt do stada podstawowego itp.

5. Trzeba ocenić realność założeń gospodarczych planu w świetle danych wynikających z analizy przeprowadzonej w myśl punktów poprzednich i zastanowić się w jakich warunkach zespół może te zadania spełnić, jakie winien zastosować konieczne posunięcia, aby możliwie najlepiej osiągnąć cele określone planem. Ocenie tej musi zawsze przyświecać myśl, że wszelkie bardziej zasadnicze zmiany w zakresie wykonywania rzeczowej strony planu będą dodatnio lub ujemnie rzutowały na zjawiska finansowe w zespole (strata ponadplanowa, trudności płatnicze, kredyt przeterminowany itp.).

6. Szczególną uwagę należy zwrócić na następujące zagadnienia:

A — odnośnie produkcji roślinnej:

a) czy tablica nr 5 planu (użytkowanie i klasyfikacja gruntów) odpowiada rzeczywistości, czy struktura zasiewów i projektowane plony (tabl. nr 6, 7, 8, 9) uwzględniają charakter i urodzajność gleb, jaki jest stopień wykonania faktycznego upraw pod zbory r. 1954. (tabl. nr 10). Należy porównać w jakich rozmiarach różnice między stanem faktycznym a planowanym, biorąc pod uwagę osiągnięcia zbiorów w latach poprzednich, mogą wpłynąć na zmianę kalkulacji kosztów własnych produkcji roślinnej (tabl. nr 54).

b) Należy zbadać czy struktura i wartość niezakończonych produkcji roślinnej, wykazana w bilansie zamknięcia r. 1953, ilość i jakość zasiewów ozimych, stan wykonanych robót jesienno-zimowych (tabl. nr 10), nawożenie obornikiem i nawozami zielonymi — zgodne są z założeniami przyjętymi do tabl. nr 6, 7, 8, 9. Czy możliwe jest osiągnięcie planowanych w 1954 r. stanów zasiewów i zbiorów, biorąc pod uwagę, że niektóre zabiegi agrotechniczne nie zostały wykonane w r. 1953 (orki zimowe, nie wzięcie obornika pod buraki itp.).

c) Należy zdawać sobie sprawę jak wyniki badań, przeprowadzone w punkcie a i b, wpłyną na strukturę produkcji, urodzajności, zmiany w uzyskaniu bazy paszowej na rok 1954/55, w zależności od której planowano produkcję zwierzęcą na rok 1954 i od której zależna będzie ta produkcja w I półroczu r. 1955, pamiętając, że wszystkie omawiane zmiany spowodują zasadnicze zwężenia w rzeczywistym kształtowaniu się kosztów własnych produkcji, co z kolei spowoduje zmianę rentowności i całości stosunków finansowych zespołu w roku planowanym. Ujawni się to wszystko z całą wyrazistością w momencie oszacowania niezakończonych produkcji roślinnej 30.IX, kiedy część kredytu celowego, finansująca ponadnormatywny stan tego aktywów, jako

nie mająca zabezpieczenia, będzie musiała być spisana w ciężar kredytu przeterminowanego, stwarzając od tego momentu niesłychane trudności finansowe dla zespołu.

Ujemne skutki będą zresztą widoczne już przedtem, kiedy na koncie 165,1 nie będą zachodzić rozliczenia z tytułu uzyskanej produkcji roślinnej, jak to zakładać będą kwartalne plany finansowo-kredytowe w stosunku do poczynionych nakładów na ten aktyw (konto 151,1). Zwężone zostaną założenia bilansu ziemiopłodów (tabl. nr 33, 34, 35) nie dotrzymywane będą dostawy dla państwa tak, jak przewiduje plan realizacji (tablica nr 1) — stąd zaburzenia w bilansie płatniczym zespołu, występowanie kredytu na fundusz płac, przeterminowane zobowiązania itp.

d) Należy również zwrócić uwagę na zbadanie w bilansie zamknięcia r. 1953 ilości obornika przeznaczonego do zużycia w 1954 r. oraz na to jak braki w tym zakresie wpłyną na urodzajność nie tylko w roku 1954 ale i w latach następnych. Zagadnienie to ma bezpośredni związek ze sprawami omawianymi w punkcie poprzednim. W ogóle obornik, poza swym charakterem materiału niezbędnego w produkcji roślinnej (tabl. nr 11), jest bardzo ciekawym czynnikiem ekonomiki gospodarstwa rolnego. Będąc produktem ubocznym w produkcji inwentarza żywego, tak w stadzie podstawowym jak i obrotowym, łączy nierozdzielnie tę gałąź wytwórczości z zagadnieniami produkcji roślinnej (pasze, ściółki), wpływając w zasadniczy sposób na prowadzenie całości gospodarstwa, jego intensywności i rentowności. Stąd też produkcję obornika ujęto w planie w oddzielnej tablicy nr 26, która znów łączy się organicznie z ilością zwierząt w zespole (tablica nr 21, 22, 24) i z zagadnieniami produkcji roślinnej w tablicy nr 11 (nawożenie) oraz bilansem pasz (tablica nr 29). Pomimo, że znaczenie obornika nie jest jeszcze w tej chwili dostatecznie opracowane pod względem ujęcia rachunkowo - finansowego, czynnik ten w planowaniu zespołu odgrywa bardzo istotną rolę. Stąd też w świetle tabl. nr 21, 22, 24, biorąc pod uwagę normy wydajności obornika przez poszczególne gatunki zwierząt, można ocenić słuszność planowania produkcji obornika w tabl. nr 26 i realność jego rozdysponowania w tabl. nr 11, jak wreszcie czy planowane dawki obornika zapewniają uzyskanie planowanych przyjętych do tablic produkcji roślinnej (tabl. nr. 6, 7, 8, 9, 10) i do odnośnej tablicy kalkulacyjnej (tabl. nr. 56); następnie, czy planowane dawki obornika w r. 1954 gwarantują uzyskanie planowanej w 1954 r. bazy paszowej dla produkcji zwierzęcej, co także wpłynie na rozwój wykonania planu tej produkcji i jej produktu ubocznego jakim jest znowu obornik.

Już z tego co powiedziano wyżej widać jak zagadnienie obornika wpływa decydująco na układ gospodarowania, jak błędy, czy nierealne planowanie w tym zakresie może powikłać odpowiednie części planu i wpłynąć na towarowość i rentowność zespołu.

e) Mając wyrobiony, w myśl podanych dotychczas wskazań pogląd na sprawy planu produkcji roślinnej, zastanowić się należy nad zagadnieniami pracy i płacy w zakresie tej produkcji (tabl. nr 18 i 19) a przede wszystkim: jakie będzie zapotrzebowanie robocizny w poszczególnych kwartałach (potrzebne do planu kredytowego), jakie załogi posiadał zespół w odpowiednich okresach roku ubiegłego, jakie miał

trudności w wykonaniu planu technicznego prac, oraz zastosowanie jakich środków przewiduje w celu zapewnienia sobie w roku bieżącym odpowiedniej siły roboczej, a szczególnie w okresie spiętrzenia robót polowych (zbiory, wykopki, siewy jesienne, młocki), wreszcie — czy w opracowanym planie funduszu płac uwzględnione są właściwe normy pracy i płacy, wynikające ze zbiorowego układu pracy. Bez gruntownego zapoznania się w planie z zagadnieniami pracy i płacy, tak w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej (tabl. nr 37), jak i robót kapitalnych (tabl. 38) będą w ciągu roku występowały: trudności w planowaniu kredytowym oraz bezkrytyczne przyjmowanie danych zespołu, tak do planowania finansowo - kredytowego (załącznik nr 4 i 5) jak i do oświadczeń (produkcja roślinna i przemysłowa).

B — odnośnie produkcji zwierzęcej:

f) Należy zwrócić uwagę czy dane z tabl. nr 21 — (obrot inwentarzem żywym) na 31.XII.54 r. zgodne są z bilansem zamknięcia r. 1953. Uzupełnić orientację w tym względzie danymi z tabl. nr. 22.

Rozbieżność pozycji wyjściowych w planie z zamknięciem bilansowym (odpowiednie załączniki) może z góry przekreślić realność planowania (tabl. nr 21), a więc i przeklasyfikowanie zwierząt do stada podstawowego, sprzedaż na rzeź itd. Należy pamiętać, że rozbieżności te, biorąc pod uwagę całość PGR, nie dadzą się wyrównać drogą kupna, a tym bardziej obecnie, kiedy na rynku istnieje duże zapotrzebowanie na zwierzęta ze strony drobnego rolnictwa. Nierealność tablicy nr 21 spowodować może zburzenie całego planu produkcji zespołu (brak obornika dla produkcji roślinnej) oraz jego założeń finansowych (kalkulacja, rentowność). W obrocie inwentarzem żywym należy sprawdzić wielkość przychówku z miesięcznym planem pokryć (tabl. nr 20).

g) Należy porównać wskaźniki wydajności produkcji zwierzęcej (tabl. 27 A—C) z osiągnięciami r. 1953, jakością posiadanego pogłowia, bazą paszową na 31.XII.53 r. produkcją pasz w r. 1954, faktycznymi warunkami bytowymi zwierząt w zespole (higiena, opieka wet.), oraz wyciągnąć wnioski jak ewentualne błędy, czy nierealności w planowaniu, wpłyną na inny układ kosztów, towarowości oraz rentowności. Należy również przewidzieć skutki finansowe w obrębie roku, a szczególnie w tych okresach, w których w tabl. nr 2 przewidziane są dostawy dla państwa.

h) Trzeba porównać założenia planu w zakresie obrotu inwentarzem żywym (tabl. 21) z wykonaniem tegoż planu w roku 1953 (przeklasowanie do stada podstawowego, sprzedaż); stwierdzić w jakim stopniu rozwój inwentarza żywego obrotowego i jego produktywność zależna jest od zakupu zwierząt do stada podstawowego, przyrostu z własnej hodowli, oddania w odpowiednim czasie do użytku inwestycji budowlanych (tabl. nr 3) oraz czy planowane w 1954 r. inwestycje zapewnią już rozwój produkcji zwierzęcej w r. 1954.

i) Należy sprawdzić z bilansem i inwenturą na 31.XII.53 r. pozostałość kiszzonek przyjętą do planu r. 1954 (tabl. 29), oraz zdać sobie sprawę z planu produkcji zielonek i kiszzonek w 1954 r. (tabl. 45 A—B), biorąc pod uwagę ewentualne zmiany w strukturze zasiewów i jakości produkcji, jakie mogą zajść w wyniku stwierdzeń analizy planu produkcji roślin-

nej (punkty a—d); Sprawdzić jak ewentualne odchylenia w wykonaniu planu wpłyną na produkcję zwierzęcą w 1954 r., a szczególnie w IV kwartale, oraz jakie będą perspektywy rozwoju tej produkcji w pierwszym półroczu 1955.

j) Trzeba przeanalizować gruntownie zapotrzebowanie i pokrycie pasz (tabl. 29 — 30), biorąc pod uwagę planowane dane odnośnie obrotu inwentarzem żywym (tabl. 21), wskaźników wydajności produkcji zwierzęcej (tabl. 27 A—E), zasiewów i zbiorów (tabl. 6—7—8), produkcji kiszzonek (tabl. 45); wysnuć wnioski dodatnie lub ujemne, dotyczące produkcji zwierzęcej, zależnie od wyników stwierdzeń dokonanych w punktach od f — i.

C — odnośnie przemysłu rolnego:

k) Należy przeanalizować założenia planu przemysłu rolnego, a przede wszystkim porównać je z osiągnięciami roku ubiegłego. W pierwszym rzędzie badania muszą być przeprowadzone w zakresie: asortymentu i wartości produkcji (tabl. nr 50), zużycia surowców i materiałów (tabl. nr 6^P), zagadnień płacy i pracy w przemyśle rolnym (tabl. nr 8^P, 9^P, 10^P, 11^P), inwestycji i kapitalnych remontów (tabl. nr 12^P, 14^P), jak wreszcie kalkulacji jednostkowych kosztów własnych (tabl. nr 15^P). Analiza winna objąć następującą zasadniczą problematykę: zabezpieczenie i organizację dostaw surowców, jak ziemniaków dla gorzelni, krochmalni i płatkarni, owoców i warzyw do odpowiednich przetwórn, w jakiej mierze surowce zabezpieczone będą dla produkcji przemysłu w ramach własnej produkcji roślinnej zespołu, a w jakiej wielkości masy surowcowej pochodzić będzie z dostaw obowiązkowych i z kontraktacji, za pośrednictwem G. S., jakie środki transportowe przewiduje się dla obsługi przemysłu rolnego, tak w zakresie zaopatrzenia w surowce, jak i dla dostaw wyrobów gotowych, jakie trudności były w tej dziedzinie w latach ubiegłych i jaki miały wpływ na przestoje przetwórn przemysłowych i zmianę kosztów własnych wyrobów gotowych; normy zużycia surowców i materiałów na jednostkę produktu gotowego itd.

W tablicy nr 15^P, poza najistotniejszą sprawą, jaką jest planowany koszt własny jednostki gotowego produktu, zainteresowanie budzić musi planowana wartość produktów ubocznych, które stanowią bardzo ważny czynnik paszowy dla zespołu (porównać z bilansem pasz, tabl. nr 29) — wywar z gorzeln, pulpa z krochmaln, otręby z młynów itp. Produkty te stanowią ważny czynnik rozwoju produkcji zwierzęcej z jednej strony oraz wzbogacają zespół w obornik z drugiej strony, tym bardziej, że pochodząc z zakupionej przeważnie masy organicznej przyczyniają się do wzrostu produkcji roślinnej w zespole.

Wreszcie z tablicy 12^P, 14^P należy wyciągnąć wnioski w jakim stopniu produkcja przemysłu rolnego uzależniona jest od kapitalnych remontów i inwestycji, jak te sprawy wpływały w latach ubiegłych (terminowość wykonawstwa) na niewykonanie planów produkcyjnych, podrożenia kosztów własnych, przestoje itp.

D — odnośnie zagadnień finansowych:

1) W świetle punktów a — k należy wyprowadzić wnioski co do realności zaplanowanych dostaw dla państwa (tabl. 1, 2, 15^P), a więc i wielkości wpływów pieniężnych zespołu, tak pod względem ich ewentualnych zmian w stosunku do planu, jak i innego

skoncentrowania się ich w czasie, niż to przewiduje plan.

Należy już przy analizie planu osiągnąć orientację co do ewentualnych trudności płatniczych zespołu w poszczególnych okresach i tendencji jakie będą się ujawniać w kształtowaniu się niektórych aktywów w różnych okresach czasu.

m) Duży nacisk w analizie planu położyć trzeba na tablice ilustrujące planowane koszty własne, tak produkcji podstawowych jak i pomocniczych. Zainteresowanie w badaniu tego zagadnienia winno koncentrować się przede wszystkim na następujących sprawach: normy zużycia materiałów (nasiona, nawozy, pasze, ścióły, paliwo i smary), koszty robocizny, sprzężaju oraz parku traktorowego i maszyn, słuszność obciążania poszczególnych produkcji odpowiednimi wielkościami kosztów pośrednich (tabl. nr 52 A — C), słuszność przyjmowania do kalkulacji wielkości przewidywanych plonów (q/ha), wydajności zwierząt i ilości spodziewanego produktu ubocznego (słoma, plewy, obornik). Oczywiście, przystępując do analizy kalkulacji kosztów, trzeba mieć na względzie wszystkie wnioski wyciągnięte z dotychczas przeprowadzonych badań, gdyż one mają być właśnie zasadniczą podstawą do oceny słuszności i prawidłowości kalkulacji w planie zespołu.

Ostatecznym wynikiem analizy kosztów musi być wyrobienie sobie jasnego poglądu na powstanie podczas wykonywania planu zespołu ewentualnych odchyżeń od planowanych kosztów jednostkowych, co rzutować będzie w ciągu całego roku na układ stosunków finansowych zespołu, pracę Banku w zakresie kredytowania i kontroli — oddziaływanie, interwencje, sankcje itd.

n) Po dokonaniu omówionych prac i badań, końcową fazą analizy musi być wyrobienie sobie zdania o bilansie dochodów i wydatków zespołu (tabl. nr 67), który jest zamknięciem finansowym planu.

Szczegółne zainteresowanie zwrócić należy na sprawę rentowności. Zagadnienie to wiąże się ściśle z wszelkimi przewidywanymi odchyleniami od planu kalkulacji, przy czym trzeba zawsze mieć na względzie, że rentowność w bilansie dochodów i wydatków dotyczy jedynie „realizacji“. Wobec tego, że olbrzymia ilość produkcji globalnej zespołu nie jest „realizowana“, a pozostaje w gospodarstwach jako środki obrotowe do dalszej produkcji (nasiona, pasze, ścióły, produkcja w toku: roślinna, inwentarz żywy obrotowy) — ujemne odchylenia od założeń rentowności w planie będą powodowały ubytek funduszu własnego w obrocie z tytułu sprzedaży wyrobów gotowych, ale jednocześnie na skutek przekroczenia kosztów jednostkowych, w pasywach bilansu zespołu będą gromadziły się bardzo poważne nieprawidłowości, finansujące nie tylko wspomnianą już utratę funduszu własnego w obrocie (na realizacji), ale i przekroczenie kosztów planowanych produktów, które pozostają w zespole. Najgłównym zjawiskiem będzie występowanie kredytu na fundusz płac, który będzie przechodził na konto kredytu przeterminowanego i nie będzie w ciągu roku spłacany. Zespół będzie stale zalegał z płatnościami zobowiązań za dostawy i usługi (kartoteka 2) i wobec planowanych rozliczeń z budżetem. Wreszcie po szacunku produkcji roślinnej w dniu 30.IX. okaże się, że kredyt na ponadnormatywne stany tego aktywu nie posiada zabezpieczenia w postaci efektów w plonach i musi być również spłacony w ciężar kredytu przeterminowanego.

Również kredyt i zobowiązania przeterminowane będą finansowały ponadplanowe straty na „realizacji“ jak i przekroczenie kosztów produkcji inwentarza obrotowego i stada podstawowego, pozostającego w dniu 31.XII. w zespole. Jeśli do tych nieprawidłowości pasywnych dodamy inne, które będą finansowały różne nieprawidłowości w sferze aktywów nienormowanych (zamrożenia w należnościach przeterminowanych, robotach kapitalnych, niezafakturowanych dostawach), otrzymamy obraz trudności, z którymi będzie borykał się zespół i kontrolujący go oddział Banku.

Analiza planu gospodarczo-finansowego zespołu musi mieć charakter rzeczowy i obiektywny, ale musi zawierać również pewne pierwiastki „diagnozy“, tzn. wykryć w planie zagadnienia błędnie ujęte, nierealne i „chore“. Tylko w takim kierunku opracowana analiza daje podstawy i ułatwienia w badaniach sprawozdań finansowych zespołu, oświadczeń, planów finansowo-kredytowych, daje możliwość rozumienia zachodzących zjawisk finansowych w ciągu roku i już z góry wytycza linię, po której należy dochodzić przyczyn powodujących w działalności finansowej zespołu odchylenia od założeń planowanych, tak w skali rocznej, jak i kwartalnej.

Naturalnie, że w trakcie wykonywania planu ujawniać się będą okoliczności i wpływy nowe, które nie tkwiły jako miejsca błędne w planie (wady organizacyjne, wpływy przyrody, manka, różnice cen itp.), ale łatwiej będzie je spostrzegać na tle gruntownie przeprowadzonej analizy planu, mając uwypuklone „słabe miejsca“ samego planu.

Wreszcie tak przeprowadzona analiza planu każdego roku operacyjnego daje możliwość lepszego patrzenia na plan każdego następnego roku i stwarza łatwość analizy bilansu zamknięcia roku planowanego i jego wyników.

7. Po przeprowadzeniu analizy planu gospodarczo-finansowego zespołu, po skonfrontowaniu go z planem roku ubiegłego i — jeśli już oddział jest w posiadaniu bilansu zamkniętego za r. 1953 — po przeanalizowaniu tego dokumentu, należy zastanowić się nad wnioskami odnośnie pracy oddziału Banku w zakresie kredytowania i kontroli zespołu w roku ubiegłym i latach poprzednich. Ujawnić należy krytycznie w tym zakresie nieprawidłowości i zaniedbania oddziału, a szczególnie w sprawach:

- analizy i znajomości planu gospodarczo-finansowego zespołu w latach ubiegłych,
- słuszności i logiczności planowania finansowo-kredytowego,
- prawidłowości analizy oświadczeń i regulacji kredytów,
- analizy i wniosków ze sprawozdawczości zespołu,
- kontroli bieżącej i inspekcji zespołu oraz nawiązania ich wyników przedsiębiorstwu i jednostce nadrzędnej,
- oddziaływania na zespół poprzez interwencje, sankcje, listy polustracyjne, konferencje.

8. Takie podejście winno doprowadzić do ustalenia i powzięcia decyzji co do planu działania oddziału w stosunku do zespołu w roku planowanym — tak, aby jak najbardziej zmobilizować się w pracy kredytowo-kontrolnej i pomóc zespołowi swym oddziaływaniem w wykonaniu jego zadań planowych.

9. Z chwilą wykrycia w planie zespołu istotnych błędów, złych powiązań poszczególnych zagadnień

itd., oddział winien podzielić się swymi uwagami na ten temat z zespołem (protokołowana konferencja, pismo oddziału), przedyskutować z nim konieczność zastosowania środków mobilizujących zespół do wykonania w maksymalnym stopniu zadań planu, tak pod względem gospodarczym jak i finansowym.

Uwagi odnośnie wyników analizy planu, jeśli zawierają zasadnicze znaczenie, należy zgłosić na piśmie nadrzędnemu oddziałowi Banku, który winien je przedłożyć jednostce nadrzędnej zespołu, domagać się odpowiednich korektów oraz naświetlić ujemne skutki finansowe złych założeń planu.

Oddział kontrolujący dany zespół, pomimo stwierdzenia w planie niesłusznych względnie nierealnych założeń, zasadniczo nie kwestionuje ich i zatwierdzony plan zespołu uważa dla siebie i zespołu za wiążący dla potrzeb kredytowania i kontroli bankowej.

W ten sposób potraktowana przez oddział Banku sprawa analizy planu gospodarczo-finansowego zespołu zapewnia wypełnianie przez Bank jego istotnych funkcji: dobrego kredytowania zespołu w ramach jego działalności planowej, prawidłowej kontroli finansowej poprzez kredyt, stawiania właściwych wniosków z kontroli oraz oddziaływania na bieg realizacji planu.

Tak przepracowana analiza planu stworzy sytuację, że Bank będzie w istotnym sensie współdziałał z przedsiębiorstwem w wykonywaniu przez nie zadań narodowego planu gospodarczego, będzie

przyczyniał się do obniżki kosztów własnych zespołu, podnoszenia jego rentowności i rozmiarów produkcji, jak wreszcie będzie pobudzał inicjatywę zespołu zarówno w planowaniu jak i w wykonywaniu planów.

W artykule redakcyjnym pisma „Finansy i Kredyt ZSRR“ nr. 10/1953 pt. „Zadania systemu finansowo-kredytowego w związku z dalszym rozwojem rolnictwa“ czytamy: „...Organizacje finansowe i banki w niedostatecznym stopniu posiadają wiadomości w zakresie ekonomicznych i finansowych wskaźników działalności przedsiębiorstw rolnych i często ograniczają się tylko do powierzchownej analizy przedkładanych im sprawozdań i bilansów. Liczne zagadnienia z zakresu finansowania i kredytowania rozliczeń oraz obsługi kasowej rolnictwa rozwiązywane są bez dokładnej znajomości faktycznego stanu rzeczy i poważnych zmian, które zachodzą w życiu kolchozów, stacji maszynowo - traktorowych i sowchozów“.

Podobne objawy zachodzą również przy kredytowaniu i kontroli zespołów PGR przez aparat NBP. Należy temu przeciwdziałać, między innymi poprzez gruntowną znajomość planów gospodarczo-finansowych zespołów.

Artykuł niniejszy ma za zadanie ułatwienie pracownikom terenowych oddziałów NBP prowadzenia dalszej walki o prawidłową kontrolę i dobre kredytowanie rolnictwa.

E. Boroń

POGŁĘBIENIE KONTROLI GOSPODARKI MATERIAŁOWEJ W PRZEMYSŁE MASZYNOWYM

W artykule pt. „Porządkowanie gospodarki materiałowej w przemyśle maszynowym” („Wiadomości NBP“ — Nr 3/54) przedstawiliśmy genezę i zasady funkcjonowania stosowanego w resorcie M. P. Maszynowego systemu oddziaływania na przedsiębiorstwa w kierunku likwidowania nadmiernych stanów zapasów materiałowych. Od daty ukazania się tego artykułu nastąpiło znaczne udoskonalenie wypracowanych przez Ministerstwo Przemysłu Maszynowego i Bank metod, przeto celowe jest dalsze rozwinięcie omawianego tematu.

Przeprowadzane przez aparat kontrolny Resortu i Banku inspekcje wykazały, że szereg przedsiębiorstw wykonuje plany rozładowania remanentów na odcinku zgłoszeń do upłynnienia i fakturowania uprzednio zgłoszonych materiałów, natomiast nie wykonuje planowanych założeń na odcinku obniżenia stanu zapasów. Przyczyną tego zjawiska jest niepanowanie przez przedsiębiorstwa nad przebiegiem realizacji zamówień i brak aktualizowania tychże do bieżących potrzeb. Ministerstwo Przemysłu Maszynowego przeprowadziło ostrą krytykę gospodarki zaopatrzeniowej podległych jednostek w następujących stwierdzeniach:

„Rozdzielnictwo materiałów przez centralne zarządy przemysłu nie uwzględniało dotąd w należyty stopniu stanów materiałowych posiadanych przez zakłady. Zakłady nie prowadzą operatywnego planowania zakupów i kontroli realizacji zamówień, uwzględniającej aktualne potrzeby i bieżące stany zapasów w poszczególnych okresach roku. Przy-

działy materiałów realizuje się mechanicznie, zamówienia składane są żywiołowo, bez konfrontacji ich z bieżącymi stanami oraz ewentualnymi zmianami potrzeb, wynikającymi czy to z postępu technicznego lub usprawień, czy z operatywnych zmian planów produkcyjnych. Nie przeprowadza się rewizji zamówień, w następstwie czego realizowane są często dostawy materiałów zbędnych, które mogłyby być odwołane bez zakłócenia planów gospodarczych dostawcy“.

Te stwierdzenia skłoniły Resort do wydania zarządzeń zmierzających do pogłębienia porządkowania gospodarki materiałowej głównie poprzez wprowadzenie kontroli zakupów w przedsiębiorstwach przemysłu maszynowego.

Przedstawimy pokrótce posunięcia Resortu i Banku mające na celu osiągnięcie zamierzonego rezultatu.

NOWY UKŁAD KONT W ANALITYCZNEJ KARTOTECE MATERIAŁOWEJ

Przede wszystkim zarządzono ściśle powiązanie ewidencji ilościowej i ilościowo-wartościowej materiałów z klasyfikacją ustaloną „Wykazem artykułów do planowania zaopatrzenia“, wydanym przez PKPG (Nr 29 b i 29 d).

Powiązanie to polega na:

1) ustaleniu nazw materiałów dokładnie według nomenklatury przyjętej w wykazach PKPG Nr 29 b i 29 d,

2) układzie kont materiałów, w księgowości analitycznej, do poszczególnych kont syntetycznych rozdziału XI, ściśle odpowiadającym klasyfikacji przewidzianej w wykazach PKPG (według branż I — XXXIII),

3) prowadzeniu ewidencji materiałów w taki sposób, by możliwe było w każdym czasie ustalenie wartości obrotów i stanu zapasów materiałowych w przedsiębiorstwie w poszczególnych branżach.

Wydane w tym zakresie pismo okólne Departamentu Księgowości Ministerstwa Przemysłu Maszynowego Nr KS-1/54 z dnia 1 lutego 1954 r. ma na celu ujednoczenie i usprawnienie ewidencji materiałów w przedsiębiorstwach oraz przystosowanie jej do potrzeb kontroli gospodarki zaopatrzeniowej. Wprowadzenie w życie zasad podanych w tym piśmie okólnym stwarza dogodny warunki do operatywnego planowania zakupów oraz ułatwia ujawnienie przerostów zapasów materiałowych w poszczególnych grupach branżowych. Dla uproszczenia ewidencji zapasów materiałowych Resort zalecił klasyfikowanie — w miarę możliwości — do poszczególnych syntetycznych kont materiałowych, według branżowego planu kont, całych grup branżowych (bez rozbijania ich na kilka kont). Za kryterium takiej klasyfikacji przyjmuje się przeważające zastosowanie danej branży, np. jako materiałów podstawowych.

Aparat kontrolny Banku winien wykorzystywać tę ewidencję dla zdobywania lepszego rozeznania w zapasach przedsiębiorstw przemysłu maszynowego.

Poniżej podajemy wykaz branż według kolejności ustalonej przez PKPG:

- I. Kopaliny
- II. Żelazo i stal
- III. Metale nieżelazne
- IV. Druty i wyroby z drutu
- V. Śruby, nity i nakrętki
- VI. Artykuły powszechnego użytku z żelaza, blachy i metali
- VII. Konstrukcje stalowe
- VIII. Kotły i zbiorniki
- IX. Aparaty i urządzenia przemysłowe
- X. Obrabiarki do metali
- XI. Maszyny do obróbki drewna i ich części zamienne
- XII. Silniki, maszyny, sprzęt spawalniczy, wagi i urządzenia zabezpieczające
- XIII. Narzędzia do obróbki skrawaniem i narzędzia pomocnicze
- XIV. Łożyska toczne
- XV. Pojazdy i jednostki pływające
- XVI. Elektrotechnika
- XVII. Mechanika precyzyjna i optyka
- XVIII. Instrumenty medyczne, artykuły sanitarne, sprzęt przeciwpożarowy, ratunkowy i ochronny
- XIX. Materiały budowlane i pochodzenia mineralnego
- XX. Materiały ogniotrwałe
- XXI. Ceramika, szkło i materiały ściernie
- XXII. Drewno
- XXIII. Artykuły chemiczne
- XXIV. Farmaceutyka
- XXV. Kauczuk i azbest
- XXVI. Celuloza i papier
- XXVII. Tekstylnia
- XXVIII. Ubiory, dziewiarstwo i bielizna

XXIX. Techniczne wyroby włókiennicze

XXX. Skóry i wyroby skórzane

XXXI. Paliwo, produkty węgl pochodne i naftowe

XXXII. Środki spożywcze

XXXIII. Artykuły rolne

KONTROLA OBROTU MATERIAŁOWEGO ORAZ LIMITU ZAKUPÓW

Zmiana układu kont w analitycznej kartotece materiałowej — według zasad podanych w piśmie okólnym Departamentu Księgowości M. P. Maszynowego z dnia 1 lutego 1954 r. — pozwala na ustalenie stanu wartości zapasów materiałowych w poszczególnych grupach branżowych. Umożliwiło to wprowadzenie nacjonalnej kontroli realizacji planów zaopatrzenia.

Przedsiębiorstwa przemysłu maszynowego nie posiadały ewidencji na podstawie której można byłoby ustalić wartościowo aktualny stan wykorzystania limitu zakupu oraz przychód i rozchód materiałów — według grup branżowych. Zaprowadzenie takiej ewidencji stało się konieczne dla opóźnienia „żywiolowego“ zamawiania materiałów. Resort odczuwał potrzebę zastosowania — w jak najszerszym zakresie — środków profilaktycznych w celu zapobieżenia powstawaniu i narastaniu gospodarczo nieuzasadnionych zapasów. Jednocześnie zdawał sobie sprawę z tego, że dotychczasowa kontrola zaangażowania środków obrotowych prowadzona przez głównych księgowych jest w zasadzie tylko formalnością.

Oddziaływanie na obniżenie stanów ponadnormatywnych poprzez zgłaszanie materiałów do upłynnienia uznano na tym etapie porządkowania gospodarki materiałowej w przemyśle maszynowym — za nie wystarczające.

W związku z tym Centralny Zarząd Zaopatrzenia M.P. Maszynowego wydał pismo okólne Nr 5 z dnia 6 lutego 1954 r. w sprawie kontroli obrotu materiałowego oraz limitu zakupów. W wykonaniu postanowień zawartych we wspomnianym piśmie okólnym dyrektorzy centralnych zarządów przemysłu zarządzili wprowadzenie w podległych im przedsiębiorstwach przemysłu maszynowego, począwszy od 1 stycznia 1954 r. kontroli obrotu materiałowego oraz limitu zakupu materiałów — wartościowo, w układzie branżowym, według następującego wzoru:

WZÓR EWIDENCJI OBROTÓW MATERIAŁOWYCH ORAZ KONTROLI LIMITU ZAKUPÓW

I. KARTA NAGŁÓWKOWA

Branża	
Grupa	
Nazwa	
A. Normatyw zapasu 31.12.1954r.	zł
B. Stan zapasu 1.1.1954 r.	zł
C. Planowane zużycie roczne	zł
D. Nadmiar do upłynnienia wg planu rocznego	zł
E. Wskaźnik zapasu w dniach	dni
F. Limit zakupu roczny	zł
W tym: a) I kwartał	zł
b) II „	zł
c) III „	zł
d) IV „	zł

II. KARTA EWIDENCYJNA

L.p.	Data m-c dzień	Treść	Wykorzystanie limitu zakupu			Ruch mat.			Stan zapasów		Uwagi
			wartość udzielonych zamówień	wartość anulowanych lub zmniejszonych zamówień	stan dyspozycyjny (F-f)	Rozchód		ogółem	w tym zgłoszonych do upłynięcia		
						przychód	zużycie			upłynienie	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Kontrolę tę polecono zaprowadzić dla poszczególnych branż, z wyodrębnieniem w branży II odlewów i oddzielnie odkuwek a w branży III odlewów. Resort upoważnił centralne zarządy przemysłu, do wytypowania — w obrębie branż — grupy decydujących i specyficznych materiałów, dla których przedsiębiorstwa winny zaprowadzić oddzielnie ewidencję (np. w branży II — blachy wszystkie lub niektóre, a w branży XV zestawy kołowe).

Omówimy pokrótce techniczną stronę wypełniania kart ewidencyjnych w celu ich lepszego wykorzystania przy kontroli bankowej.

Normatyw zapasu na 31 grudnia 1954 ustala się w oparciu o zatwierdzone wskaźniki zapasów w dniach na rok 1954 oraz wartość zużycia, podaną w planie wartościowym dla kontrolowanej grupy materiałów. Stan zapasu na 1 stycznia 1954 r. przyjmuje się z księgowości materiałowej. Roczny limit zakupu (poz. F) wpisuje się ze szczegółowego planu zaopatrzenia na rok 1954. Ze względu na to, że przedsiębiorstwa przemysłu maszynowego nie posiadają jeszcze szczegółowych planów zaopatrzenia na rok 1954, przeto roczny limit zakupu ustala się prowizorycznie, w oparciu o projekt planu na rok 1954 (wzór RPZ — 1). Dane liczbowe, dotyczące wykorzystania limitu zakupu (rubr. 4, 5 i 6 wzoru karty ewidencyjnej) wpisuje się bieżąco, natomiast tylko raz w miesiącu dokonuje się zapisów dotyczących ruchu materiałowego i stanu zapasów (rubr. 7 — 11). Dane liczbowe, dotyczące przychodu i rozchodu materiałów (rubr. 7 — 9) oraz stanu wartości zapasów (rubr. 10) przyjmuje się z księgowości materiałowej, która — zgodnie z zasadami ustalonymi w piśmie okólnym KS — 1/54 Departamentu Księgowości Ministerstwa Przemysłu Maszynowego z dnia 1 lutego 1954 — winna być prowadzona w taki sposób, aby było możliwe ustalenie wartości obrotów i stanu zapasów materiałowych w przedsiębiorstwie w poszczególnych branżach. Wartość materiałów zgłoszonych do upłynięcia w danym miesiącu (rubr. 11) podaje komórka upłynięcia remanentów, która prowadzi ewidencję zgłoszeń od dnia 1 stycznia 1954 r. w układzie analogicznym do układu kartoteki kontroli limitu zakupów.

Ewidencję obrotu materiałowego oraz limitu zakupów prowadzą w przedsiębiorstwach przemysłu

maszynowego branżowi referenci w dziale zaopatrzenia. Służba zaopatrzenia jest obowiązana do przedkładania głównym księgowym — przy podpisywaniu zamówień — ewidencji branżowych, wskazujących na stopień zaangażowania limitu zakupu. Kierownicy działów zaopatrzenia mają obowiązek przedkładania ewidencji kontroli obrotów materiałowych i limitu zakupów dyrektorom przedsiębiorstw raz w miesiącu, po zamknięciu miesiąca poprzedniego.

Zaprowadzenie i operatywne wykorzystywanie omawianych kart ewidencyjnych winno dać w efekcie m. in.:

a) zaostrzenie dyscypliny na odcinku gospodarki zaopatrzeniowej (zlikwidowanie „żywiowości“ w zamawianiu materiałów, opanowanie przychodu materiałów, zdobycie orientacji w ułokowanych zamówieniach nie tylko co do ilości, ale i co do wartości),

b) zacieśnienie współpracy pionu zaopatrzenia z pionem finansowym,

c) pogłębienie kontroli bankowej (powstały korzystne warunki badania przyczyn nieprawidłowości na odcinku gospodarki materiałowej).

INSPEKCJE GOSPODARKI MATERIAŁOWEJ

Dobrze zorganizowane inspekcje mają ułatwiać wykrywanie i likwidowanie przyczyn powodujących pojawianie się nieprawidłowości.

Na odcinku kontroli gospodarki materiałowej obserwowano:

a) brak szczegółowych wytycznych (instrukcji) dla inspektorów, tak ze strony Banku jak i Resortu

b) brak konsekwentnego domagania się wprowadzenia w życie zaleceń pionspekcyjnych.

Dowolny tryb przeprowadzania inspekcji i niejednolity sposób redagowania protokołów pionspekcyjnych utrudniał wykorzystanie tych protokołów na szczeblu Resortu i Centrali Banku (Centrala Banku przesyła ważniejsze protokoły z inspekcji do Departamentu Finansowego M. P. Maszynowego, który z kolei przesyła je po wykorzystaniu do Centralnego Zarządu Zaopatrzenia M. P. Maszynowego).

W celu ulepszenia i ujednoczenia stosowanych dotychczas metod Centralny Zarząd Zaopatrzenia M. P. Maszynowego — po porozumieniu się z Centralą Banku — wydał „Wytyczne do prowadzenia inspekcji gospodarki materiałowej w zakładach przemysłu maszynowego“. Wytyczne te wyznaczają zakres i przebieg kontroli gospodarki materiałowej podczas inspekcji.

Według omawianych wytycznych, sprawozdanie z inspekcji gospodarki materiałowej winno zawierać następujące części:

a) ogólna charakterystyka stanu gospodarki magazynowej,

b) zestawienie kształtowania się zapasów materiałowych — w układzie analitycznym (wzór opracowany przez Resort),

c) dane o wykonaniu planu produkcji,

d) analiza stanu zapasów materiałowych w układzie rodzajowym i w branżach,

e) omówienie przebiegu składania zamówień,

f) realizacja planów rozładowania nadmiarów materiałowych na przestrzeni ostatnich trzech miesięcy,

g) wnioski i zalecenia.

Wytyczne opracowane przez Centralny Zarząd Zaopatrzenia M. P. Maszynowego podają dokładnie jakie informacje należy podawać w poszczególnych częściach sprawozdania z inspekcji. Wytyczne te zostały przesłane przez Centralę Banku do wykozystania oddziałom wojewódzkim z zaleceniem, aby przeprowadzić w terenie szeroką akcję inspekcji i — w miarę możliwości — sporządzić protokoły według wskazań zawartych w wytycznych.

Niektóre oddziały nadesłały już pod koniec marca 1954 r. do Centrali Banku sprawozdania z inspekcji, które opracowano zgodnie z tymi wytycznymi. Już obecnie stwierdzić należy, iż ujednoczenie metod kontroli gospodarki materiałowej w przedsiębiorstwach przemysłu maszynowego daje pomyślne rezultaty.

W żadnym przypadku nie należy zadowalać się napisaniem sprawozdania z inspekcji i przesłaniem go do oddziału wojewódzkiego bądź do Centrali Banku. Pracownicy pionu kredytowego — na wszystkich szczeblach organizacji Banku — winni systematycznie sprawdzać, czy zalecenia pomspekcyjne zostały wprowadzone w życie. W razie potrzeby należy podejmować interwencje w jednostce nadrzędnej przedsiębiorstwa i informować o zaniedbaniach zakładu Centralę Banku, która ma możliwość szybkiego kontaktu z Resortem i może skutecznie oddziaływać na usunięcie przyczyn powodujących pojawienie się tych zaniedbań.

ULEPSZONE WZORY PLANÓW ROZŁADOWANIA REMANENTÓW

Zaostrzenie kontroli zakupu materiałów znalazło swój wyraz w budowie planu rozładowania remanentów. Wprowadzono dodatkowo rubryki, określające przychód i zużycie materiałów. W ten sposób powiązано ściślej plan rozładowania remanentów z operatywnymi planami kwartalnymi przedsiębiorstw. Zakłady nie mogą już rzucać dowolnej cyfry obniżenia stanu zapasów poprzez zużycie przy jednoczesnym ograniczeniu zakupu.

Wartość zużycia materiałów podana w planie rozładowania winna bowiem korespondować z założonym w kwartalnym planie operatywnym — zużyciem materiałów. Przebieg wykonywania założeń przyjętych w planie rozładowania zapasów materiałowych można obserwować bieżąco, gdyż przedsiębiorstwa przemysłu maszynowego mają obowiązek prowadzenia ewidencji obrotu materiałów i kontroli limitu zakupu.

Nowy wzór planu rozładowania ponadnormatywnych zapasów materiałowych podajemy w załączniku.

Jednocześnie przyjęto następujące (poza wymienionymi w powołanym na wstępie artykule, wydrukowanym w „Wiadomościach NBP Nr 3/54) zasady:

1) Jeśli przedsiębiorstwo sprzedaje materiały innemu zakładowi bez ich uprzedniego zgłoszenia do upłynnienia, to mimo niewystawiania kart ewidencyjnych na te materiały, w sprawozdaniu z wykonania planu rozładowania nadmiarów materiałowych ma przedsiębiorstwo prawo zaliczyć wartość tychże materiałów zarówno na poczet wykonania swego planu fakturowania jak i wykonania planu zgłoszeń.

Dla umożliwienia kontroli tej formy upłynnienia nadmiarów — przedsiębiorstwa przemysłu maszy-

nowego winny zaprowadzić od dnia 1 kwietnia 1954 r. ewidencję takiej bezpośredniej sprzedaży i o sumy wartości sprzedaży bezpośredniej powiększyć wartość materiałów zgłoszonych do upłynnienia (w sprawozdaniu P-22).

2) Zmniejszenie ponadnormatywnych zapasów przez złomowanie materiałów zbędnych i nieprzydatnych — przedsiębiorstwa winny zaliczać do wykonania ustalonych w planie rozładowania zadań zmniejszenia zapasów „przez zużycie własne“ (rubr. 21 — 23 wzoru planu rozładowania) a nie „przez fakturowanie“ (rubr. 18 — 20).

UELASTYCZNIENIE KREDYTOWANIA PONADNORMATYWNYCH ZAPASÓW MATERIAŁOWYCH

Wzmocnienie dyscypliny finansowej w przedsiębiorstwach przemysłu maszynowego oraz pogłębienie kontroli bankowej na odcinku gospodarki materiałowej pozwala na dalsze uelastycznienie kredytowania ponadnormatywnych zapasów materiałów i na rozszerzenie dotychczasowych kompetencji oddziałów w tym zakresie.

Centrala Banku upoważniła kierowników oddziałów terenowych do podejmowania decyzji w sprawie niewyłączenia spod kredytowania części ponadnormatywnych zapasów, stanowiącej nadwyżkę ponad stan przewidziany w planie rozładowania. W wyjątkowych przypadkach, niezawinionych przez przedsiębiorstwo trudności w wykonaniu planu rozładowania oddział może — za każdorazową decyzją i na odpowiedzialność kierownika oddziału — nie wyłączać z kredytowania wspomnianych ponadnormatywnych zapasów materiałowych.

Wprowadzenia tej zasady nie należy rozumieć jako rozluźnienie obowiązujących rygorów z zakresu kontroli realizacji planów rozładowania. Bank nie rezygnuje ze stosowania sankcji. Chodzi tylko o to, aby umiejętnie stosować sankcje.

W konkretnym przypadku kredyt i sankcja bankowa stają się instrumentem mobilizującym przedsiębiorstwo do wzmożenia wysiłków, by nie zaniedbało żadnych starań zmierzających do wykonania założeń planu rozładowania remanentów.

Udzielenie kredytu na część ponadnormatywnych zapasów materiałowych, stanowiącą nadwyżkę ponad stan ustalony w planie rozładowania może oddział m. in. uzależnić np. od wykonania poleceń zawartych:

a) w piśmie okólnym Departamentu Księgowości M. P. Maszynowego z dnia 1 lutego 1954 r. w sprawie układu kont w analitycznej kartotece materiałowej,

b) w piśmie okólnym C.Z. Zaopatrzenia M. P. Maszynowego z dnia 6 lutego 1954 r. w sprawie kontroli obrotu materiałowego oraz limitu zakupów.

* * *

Plan techniczno - przemysłowo - finansowy przemysłu maszynowego, jak również opracowany przez Centralę Banku plan środków obrotowych (wzór F-10) na rok 1954 zawiera mobilizujące założenia przede wszystkim na odcinku porządkowania gospodarki materiałowej. Dla zabezpieczenia wykonania zadań wyznaczonych w tych planach Resort wydaje odpowiednie zarządzenia — które z zasady uzgadnia z Centralą Banku — dla centralnych zarządów

przemysłu wchodzących w skład Ministerstwa Przemysłu Maszynowego. Centralne zarządy przemysłu ustalają odcinkowe zadania dla nadzorowanych przedsiębiorstw. Centrala Banku współpracuje ściśle z Resortem (Departament Finansowy, Centralny Zarząd Zaopatrzenia M. P. Maszynowego) i przenosi zadania — głównie z odcinka porządkowania gospodarki materiałowej — w teren poprzez oddziały wojewódzkie do wszystkich zainteresowanych komórek kredytowych Banku.

W ten sposób wspólnie z Resortem, z centralnymi zarządami przemysłu i poszczególnymi przedsiębiorstwami przemysłu maszynowego cały aparat kredytowy Banku pracuje harmonijnie, mając na celu wykonanie mobilizujących założeń planów finansowych na rok 1954, w czym przejawia się troska o pełne wprowadzenie w życie uchwał II Zjazdu Partii.

E. Bark, W. Szostek

MINISTERSTWO PRZEMYSŁU MASZYNOWEGO

Centralny Zarząd Przemysłu .....

Zakład .....

w tys. zł do jednego
miejsca po przecinku

P L A N

ROZŁADOWANIA PONADNORMATYWNYCH ZAPASÓW MATERIAŁOWYCH NA II KWARTAŁ 1954 R.

Lp.	Rodzaje materiałów	stan wg bilansu otwarcia na 1.I.1954 r.	zapasy przewidywany na koniec I kwartału 1954 r.	Normatyw na 31.III.54 r.	Zapasy ponadnormatywne		Planowany ruch mat. w II kwartale 54 r.					Zgłoszenie do upłytnie.			Zmniejszenie zapasów w II kwartale 54 r.			Stany zapasów i normatywów w II kw. 54 r.										
					gospodarczo uzasadnione *)	gospodarczo nieuzasadnione	Przychód		Zużycie		w miesiącach	przez zafakturowanie zgłoszeń do upłytnienia dokonanych do dnia:			przez zużycie własne większe od przychodów o sumy:			kwiecień	maj	czerwiec								
							kwiecień	maj	czerwiec	kwiecień		maj	czerwiec	28.II.54 r. w kwietniu	31.III.54 r. w maju	30.IV.54 r. w czerwcu	kwiecień				maj	czerwiec						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
I	Podstawowe																											
II	Pomocnicze																											
III	Przedmioty nietrwałe																											
IV	Inne																											
	R a z e m																											

Kier. zaopatrzenia .....

Z-ca dyrektora do spr, adminstr. ....

Główny księgowy .....

*) Wchodzą tu zapasy uznane przez Resort za gospodarczo uzasadnione oraz import indywidualny, nie pokryty normatywem.

ŚRODKI ODDZIAŁYWANIA BANKU NA PRZEDSIĘBIORSTWA KOMUNALNE

Obowiązujący system kredytowy, wiążący poszczególne rodzaje kredytów z ruchem odpowiednich składników środków obrotowych przedsiębiorstwa, umożliwi kontrolę finansową działalności przedsiębiorstwa poprzez kredyt i usprawnianie jego gospodarki finansowej przez stosowanie odpowiedniej polityki kredytowej.

Oczywiście kredyt bankowy tylko wtedy będzie spełniał swoje funkcje instrumentu kontroli bankowej i będzie przyczyniał się do osiągnięcia jej celu tzn. usprawniania gospodarki przedsiębiorstw i po-

głębiania rozrachunku gospodarczego — gdy zachowane będą podstawowe cechy kredytu socjalistycznego jakimi są: planowość, celowość, zabezpieczenie, zwrotność i terminowość, tworzące wspólnie podstawowe założenie socjalistycznego kredytu bankowego tj. prawidłowy i elastyczny czasowo rozdział środków pieniężnych w zależności od istotnych przejściowych potrzeb przedsiębiorstw oraz oddziaływanie na gospodarkę przedsiębiorstw.

Codziennie, praktyczne stosowanie zasad systemu kredytowego, zarówno przy sporządzaniu planu

kredytowego, jak i przy jego wykonywaniu, kwalifikacja przedmiotów kredytowania, wyłączenie spod kredytowania, ustalenie wielkości zabezpieczenia i terminów spłaty, prolongowanie tych terminów względnie odmowa prolongaty — stanowi politykę kredytową.

Prowadzenie dobrej polityki kredytowej wymaga gruntownej znajomości procesów gospodarczych przedsiębiorstwa, ruchu jego środków obrotowych i ich charakteru.

Znajomość warunków pracy przedsiębiorstwa i jego potrzeb z jednej strony oraz zachowanie zasadniczych cech kredytu socjalistycznego z drugiej strony — gwarantuje właściwą politykę kredytową mobilizującą przedsiębiorstwo do optymalnego wykonania zadań planowych przy jak najbardziej ekonomicznym wykorzystaniu oddanych mu do dyspozycji środków.

Powierzchnowa znajomość przedsiębiorstwa i jego istotnych potrzeb względnie zapominanie o konieczności zachowania mobilizującego charakteru kredytu — zawsze prowadzi do demobilizacji przedsiębiorstwa, czy to w formie przekredytowania, osłabiając jego wysiłki w kierunku przyspieszenia obiegu środków obrotowych, czy też w formie niedokredytowania, dezorganizując i uniemożliwiając prawidłową gospodarkę finansową przedsiębiorstwa.

Natomiast dobra i właściwa polityka kredytowa zapewnia nam, poprzez kredyt bankowy niezawodny instrument kontroli i najskuteczniejszy środek oddziaływania na przedsiębiorstwo.

Przedsiębiorstwa komunalne, kontrolowane przez Narodowy Bank Polski są w znacznej większości przedsiębiorstwami wyłącznie usługowymi i w strukturze ich kosztów gros stanowią koszty osobowe.

Ponieważ płace zarówno pracowników fizycznych jak i umysłowych płatne są z dołu, przedsiębiorstwa pobierające należności z tytułu realizacji bądź z góry (ZBM, hotele, pralnie), bądź bezpośrednio przy świadczeniu usługi (komunikacja, łaźnie, usługi po-grzebowe), bądź też bieżąco fakturujące wykonane usługi (wodociągi i kanalizacje, oczyszczanie, inka-so gazu i energii elektrycznej) — posiadają w okresach między wypłatami funduszu płac narastające luzy finansowe.

W konsekwencji występujące w tych przedsiębiorstwach przedmioty kredytowania nie zawsze wymagają pełnego ich pokrycia kredytem bankowym.

W związku z tym w przedsiębiorstwach komunalnych występuje zagadnienie kolejności wykorzystywania przez przedsiębiorstwo oraz spłaty poszczególnych rodzajów kredytów w miarę narastania względnie zmniejszania się zapotrzebowania kredytowego.

Przedsiębiorstwo z chwilą zakończenia procesu produkcji usług wzgl. obrotu powinno bezpośrednio wycofać środki pieniężne zaangażowane w tym procesie, tak jak to się dzieje przy bezpośrednim korzystaniu z usług przez ludność wzgl. w obrocie detalicznym, aby natychmiast wprowadzić je w nową fazę następnych procesów gospodarczych.

Obowiązujący jednostki gospodarki społeczno-nej system rozliczeń przedłuża cykl obiegu środków

obrotowych powiększając zapotrzebowanie na dodatkowe środki obrotowe, niezbędne do zachowania ciągłości jego procesów gospodarczych oraz tworząc jednocześnie u odbiorcy prawidłowe luzy finansowe z tytułu nieprzetworzonych zobowiązań fakturowych.

System kredytowy jest najbardziej elastyczną formą przenoszenia powstających z tego tytułu luzów finansowych u odbiorcy na pokrycie dodatkowych środków obrotowych u dostawcy.

Proces ten odbywa się przez zmniejszanie odbiorcy kredytu normatywnego względnie ponadnormatywnego celowego i na nadzwyczajne potrzeby, na zapasy materiałowe i towarowe o nieprzetworzone zobowiązania fakturowe i dostawy niezafakturowane oraz przez udzielanie dostawcy kredytu inkasowego na nieprzetworzone należności fakturowe.

System regulacji tego kredytu gwarantuje prawidłowe doprowadzenie do przedsiębiorstwa dodatkowych środków we właściwej wysokości, odpowiadającej faktycznemu zapotrzebowaniu.

Z uwagi więc na swój charakter i system regulacji kredyt inkasowy na należności fakturowe powinien być wykorzystywany przez przedsiębiorstwa komunalne w pierwszej kolejności przed kredytami ponadnormatywnymi i innymi.

Potwierdzenie tego znajdujemy w przepisach instrukcji służbowej Banku o kredytowaniu i kontroli przedsiębiorstw, która nakłada na oddziały Banku obowiązek uruchamiania z urzędu kredytu na należności fakturowe w przypadku występowania w przedsiębiorstwie kredytu przeterminowanego względnie przeterminowanych zobowiązań fakturowych oraz zobowiązuje nowopowstałe przedsiębiorstwa do korzystania z kredytu na należności fakturowe równoległe z kredytem do rozliczenia.

W związku z powyższym oddziały Banku powinny b. silnie oddziaływać na przedsiębiorstwa w kierunku maksymalnego wykorzystywania kredytu na należności fakturowe w pierwszej kolejności przed innymi kredytami.

W przypadku niezaspokojenia potrzeb kredytowych kredytem na należności fakturowe, przedsiębiorstwo powinno wykorzystywać kredyty ponadnormatywne celowe i kredyt na nadzwyczajne potrzeby.

Grupa ponadnormatywnych zapasów celowych obejmuje zapasy powstałe:

- a) z sezonowego charakteru zaopatrzenia, produkcji względnie zbytu,
- b) z dostaw z importu, które nie mogą być zsynchronizowane z zapotrzebowaniem przedsiębiorstwa,
- c) na skutek utrzymywania na zlecenie resortu t. zw. zapasów specjalnych.

Cała ta grupa zapasów celowych obejmuje zapasy uzasadnione gospodarczo, bądź potrzebami przedsiębiorstwa, bądź całej gospodarki narodowej.

Do grupy tej zaliczane są również ponadnormatywne celowe nakłady przyszłych okresów uzasadnione gospodarczo sezonowymi potrzebami przedsiębiorstwa.

Kredyt na nadzwyczajne potrzeby przeznaczony jest na finansowanie ponadnormatywnych zapasów i nakładów przyszłych okresów powstałych w związku z przekroczeniem planu produkcji lub obrotu,

względnie z przyczyn nieuzasadnionych gospodarczo a niezależnych od przedsiębiorstwa oraz zapasów zbędnych i nadmiernych, zgłoszonych do upłynięcia.

W większości przypadków kredyt ten finansuje więc zapasy i nakłady przyszłych okresów powstałe wskutek nieprawidłowości w gospodarce narodowej.

W związku z powyższym z kredytów ponadnormatywnych przedsiębiorstwa komunalne powinny wykorzystywać w pierwszej kolejności kredyty ponadnormatywne celowe, zaś kredyt na nadzwyczajne potrzeby — w razie niezaspokojenia potrzeb kredytowych — w następnej kolejności.

Oddziały Banku drogą oddziaływania na przedsiębiorstwa powinny doprowadzić do właściwej kolejności wykorzystywania przez przedsiębiorstwa kredytów ponadnormatywnych, co ściśle jest związane z prawidłowym ustaleniem przedmiotów kredytowania poszczególnych rodzajów kredytów.

Określenie przedmiotów kredytowania kredytów ponadnormatywnych zarówno celowych jak i na nadzwyczajne potrzeby, wymaga podziału zapasów i nakładów przyszłych okresów na stany ponadnormatywne celowe, inne kredytowane i inne niekredytowane.

W przedsiębiorstwach komunalnych, będących przedsiębiorstwami w zasadzie usługowymi, większość zapasów stanowią zapasy materiałowe. Zapasy produkcyjne występują w kilku tylko branżach i to w nieznaczej wielkości.

W związku z tym omówienie kwalifikacji kredytowej ograniczymy do zapasów materiałowych i nakładów przyszłych okresów, z tym, że podane kryteria podziału stanów ponadnormatywnych zapasów materiałowych powinny być odpowiednio stosowane do zapasów produkcyjnych.

Dokonanie prawidłowej kwalifikacji kredytowej wymaga przede wszystkim przeprowadzenia kwalifikacji rzeczowej zapasów tzn. podziału zapasów materiałowych na 5 zasadniczych grup, a mianowicie: materiałów podstawowych, materiałów pomocniczych, paliwa, przedmiotów nietrwałych i części zapasowych maszyn i urządzeń.

Dotychczasowy brak katalogów materiałów używanych przez przedsiębiorstwa komunalne sprawia przedsiębiorstwom duże trudności przy kwalifikacji rzeczowej zapasów, oddziałom zaś przy kontroli prawidłowości dokonanej przez przedsiębiorstwo podziału.

Do czasu wydania przez centralne zarządy katalogów materiałowych oddziały powinny kontrolować czy przedsiębiorstwa ewidencjonują zapasy materiałowe z podziałem na wyżej wymienione grupy i kontrolować prawidłowość podziału na podstawie znajomości działalności przedsiębiorstwa i ogólnie przyjętych kryteriów podziału w gospodarce narodowej. Należy tu zaznaczyć, że z uwagi na charakter usługowy podstawowej działalności przedsiębiorstw komunalnych, materiały podstawowe występują jedynie w gazowniach. W pozostałych branżach, w których nieliczne przedsiębiorstwa prowadzą działalność produkcyjną jako działalność pomocniczą nieprzewidziane jest odrębne ewidencjonowanie materiałów podstawowych, zaliczane są one do materiałów pomocniczych.

Podstawowym kryterium kwalifikacji kredytowej jest przyczyna powstawania i utrzymywania się stanów ponadnormatywnych, z jednym wyjątkiem zapasów pochodzących z importu, w którym podstawą zaliczenia do zapasów celowych jest źródło zaopatrzenia.

Aby ustalić przyczyny powstania i utrzymywania się zapasów ponadnormatywnych musimy wiedzieć jakie zapasy stan ten obejmuje, do czego one służą w przedsiębiorstwie, jakie są warunki zaopatrzenia i zużycia ich.

Bez znajomości tych elementów nie możemy mówić o przeprowadzeniu prawidłowej kwalifikacji kredytowej.

Nadsyłane do Departamentu omówienia wniosków do planu kredytowego i sprawozdań z kontroli stanu finansowego oraz duża rozbieżność między planowanymi a sprawozdawczymi wielkościami zapasów w poszczególnych grupach — wskazuje na brak znajomości w większości oddziałów podstawowych elementów niezbędnych do prawidłowego ustalenia podziału zapasów.

Potwierdziły to wizytacje oddziałów wojewódzkich i oddziałów terenowych przeprowadzone w 1953 r. i w pierwszym kwartale 1954 r. przez Wydział Kredytów Przedsiębiorstw Komunalnych.

Oddziały bardzo niechętnie planują i udzielają kredytów celowych a uruchamiają przede wszystkim kredyt na nadzwyczajne potrzeby, wypacając całkowicie sens limitu oddziałowego tego kredytu, który jest najpotężniejszym instrumentem samodzielnej polityki kredytowej oddziału.

Tendencje te bardzo silnie oddziałują na kwalifikację zapasów, przeprowadzane przez oddziały powierzchniowo, zawsze na korzyść zapasów innych kredytowanych, aby zdobyć jak największy limit kredytu na nadzwyczajne potrzeby.

Typowym przykładem tego rodzaju tendencji w oddziałach jest kwalifikacja i kredytowanie zapasów opału. Przed wydaniem w połowie 1953 r. pisma okólnego w sprawie kredytowania nakładów na centralne ogrzewanie i zapasów opału w Zarządach Budynków Mieszkalnych przeważająca większość oddziałów kwalifikowała zapas opału do innych kredytowanych mimo, że każdy kredytowiec w najmniejszym nawet oddziale na pewno sam zaopatruje się w opał sezonowo w okresie letnim a zużywa go również sezonowo w zimie.

Po wydaniu wyżej wspomnianego pisma okólnego i omówieniu kredytowania zapasów opału w Zarządach Budynków Mieszkalnych w obszernym artykule w Wiadomościach Narodowego Banku Polskiego jeszcze sporadycznie spotykamy wvpadki kredytowania zapasów opału w ZBM kredytem na nadzwyczajne potrzeby a dość często kredytowania tym kredytem zapasów opału w hotelach.

Wynika z tego, że to samo zagadnienie wyjaśnione przez Departament w jednej branży, jest dla oddziałów nowym, nieznanym zagadnieniem o ile występuje w innej branży.

Przy takim podejściu do zagadnień kredytowych w oddziałach Departament musiałby dokonywać kwalifikacji kredytowej wszystkich środków obrotowych we wszystkich kontrolowanych branżach.

Podobnie przedstawia się sprawa z rozpoznaniem zapasów wyłączonych z kredytowania. We wszystkich branżach w grupie zapasów innych niekredy-

towanych, oddziały podają stereotypowo przedmioty nietrwałe, części zapasowe maszyn i urządzeń oraz zapasy nie zgłoszone do upłynnienia. Oddziały nie posiadają dokładnego rozpoznania jakie to są zapasy, do czego służą przedsiębiorstwu, dlaczego występuje ich przerost w stosunku do ustalonego normatywu, i z jakich przyczyn nie zostały zgłoszone do upłynnienia.

Fakt wyłączenia zapasów czy innych środków z kredytowania nakłada na oddział obowiązek doprowadzenia do jak najszybszego ich zlikwidowania przez przedsiębiorstwo, drogą bezpośredniego oddziaływania na przedsiębiorstwo oraz stosowania sankcji i interwencji w jednostkach nadrzędnych.

O ile stany ponadnormatywne części zapasowych maszyn i urządzeń oraz przedmiotów nietrwałych są niezbędne przedsiębiorstwu, a wyłączenie z kredytowania nastąpiło tylko ze względów formalnych z uwagi na brak kompetencji oddziału — oddział powinien doprowadzić do wystąpienia przez przedsiębiorstwo z wnioskiem do resortu o podwyższenie normatywów względnie o uzyskanie zgody Departamentu na sfinansowanie kredytem bankowym.

Źle również wygląda sprawa kwalifikacji nakładów przyszłych okresów. Poza nakładami na centralne ogrzewanie, których kredytowanie omówione zostało w odrębnym piśmie okólnym — oddziały w bardzo rzadkich przypadkach kwalifikują ponadnormatywne nakłady przyszłych okresów do nakładów celowych, bardzo często natomiast wyłączone są one z kredytowania, bez rozpoznania jakie rozliczenia międzyokresowe czynne występują w przedsiębiorstwie i które z nich tworzą stan ponadnormatywny.

Przedsiębiorstwo powinno ponosić nakłady na poczet przyszłych okresów w uzasadnionych przypadkach, zakwalifikowanie więc ich do grupy innych niekredytowanych świadczy albo o ponoszeniu przez przedsiębiorstwo nakładów zbędnych w danym okresie albo też o nieterminowym rozliczeniu nakładów poniesionych w poprzednich okresach.

W obydwu przypadkach wymaga to natychmiastowej interwencji w przedsiębiorstwie i doprowadzenia do likwidacji tych nakładów.

W związku z powyższym należy podkreślić, że podstawowym obowiązkiem oddziału w zakresie kredytowania przedsiębiorstw jest kwalifikacja zapasów. Tylko oddziały bezpośrednio kontrolujące przedsiębiorstwa mają możliwość poznania wszystkich podstawowych elementów tworzących kryterium prawidłowego podziału zapasów. Ambicją każdego oddziału powinno być dokonanie kwalifikacji w ten sposób, aby zarówno oddział wojewódzki jak też i Departament, były przekonane o jej słuszności.

Podstawowym zadaniem Banku jest kredytowanie przedsiębiorstw czyli prawidłowy rozdział czasowo wolnych środków pieniężnych na pokrycie uzasadnionych potrzeb przedsiębiorstw.

Tylko prawidłowe kredytowanie gwarantuje nam właściwy rozdział tych środków i charakter mobilizujący kredytu bankowego.

Toteż oddziały, które źle pracują w zakresie kredytowania, muszą się liczyć ze złą oceną ich pracy, nawet jeśli na innych odcinkach pracują bardzo dobrze. Oczywiście nie należy rozumieć tego w ten sposób, że samo dobre kredytowanie przedsiębiorstw wystarcza do dobrej oceny pracy oddziału.

Przy kontroli przedsiębiorstw komunalnych z uwagi na małe ich zapotrzebowanie kredytowe — specjalną uwagę należy zwrócić na inne środki oddziaływania jakimi są: inspekcje, interwencje i sankcje oraz narady branżowe.

Zakres i zadania inspekcji przedsiębiorstw, wprowadzonych Instr. Służb. Dz. VI „Kredytowanie i kontrola przedsiębiorstw“ zostały obszernie omówione w artykule ob. dyr. Dobrowolskiego pt. „Rola inspekcji w bankowej kontroli przedsiębiorstw“ zamieszczonym w Nr 12 „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ z 1952 r.

Odnośnie inspekcji przeprowadzanych w przedsiębiorstwach komunalnych należy podkreślić dwie sprawy a mianowicie:

1. Z uwagi na bardzo słabą znajomość zasad systemu finansowego, rozrachunku gospodarczego, a zwłaszcza systemu kredytowego przez pracowników przedsiębiorstw i ich jednostek nadrzędnych — konieczność jak najczęstszych kontaktów z przedsiębiorstwami i jednostkami nadrzędnymi oraz wykorzystywania tych kontaktów w celach instruktażowych.

Podczas przeprowadzania inspekcji w przedsiębiorstwie należy zwrócić specjalną uwagę na koordynację pracy pionu finansowego przedsiębiorstwa z pionem technicznym, a zwłaszcza z komórką zaopatrzenia. Instruktarzu przedsiębiorstwa nie należy ograniczać do pracowników finansowych, lecz obejmować nim wszystkie komórki przedsiębiorstwa.

2. Z uwagi na to, że w wielu oddziałach kredytowaniem i kontrolą przedsiębiorstw komunalnych zajmują się młodzi, niedoświadczeni jeszcze referenci kredytowi — oddziały wojewódzkie powinny organizować dla tych referentów pokazowe inspekcje zarówno obejmujące pewne wycinki działalności przedsiębiorstwa w ramach inspekcji obligatoryjnych, jak i obejmujące całość działalności przedsiębiorstwa w ramach inspekcji fakultatywnych.

Bardzo skutecznym środkiem oddziaływania są interwencje przeprowadzane bezpośrednio przez oddział w przedsiębiorstwie lub w jego jednostce nadrzędnej względnie za pośrednictwem oddziału wojewódzkiego lub nawet Departamentu u władz nadrzędnych.

Należy jednak podkreślić, że podstawowymi warunkami skuteczności przeprowadzanych interwencji jest ich forma i konsekwencja w doprowadzaniu ich do końca.

Oddział, podając w piśmie interwencyjnym stwierdzone nieprawidłowości w gospodarce przedsiębiorstwa względnie uchybienia w jego pracy nie może ograniczyć się do żądania ich usunięcia, lecz powinien podać ewentualne swoje rozpoznanie przyczyn pierwotnych, skutki gospodarcze i środki zaradcze, które zdaniem oddziału przedsiębiorstwo powinno zastosować. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na odpowiedzialność dyrektora i głównego księgowego przedsiębiorstwa za skutki gospodarcze stwierdzonych nieprawidłowości i uchybień.

Przykładowo w piśmie interwencyjnym do przedsiębiorstwa w sprawie niewykorzystywania kredytów, mimo posiadania przedmiotów kredytowania i występujących trudności płatniczych — należy zwrócić uwagę, że na skutek niekorzystania z kredytu bankowego przedsiębiorstwo nie odprowadza

do budżetu należnych sum, świadomie więc utrudnia prawidłowe wykonanie budżetu, nie pokrywa terminowo swoich zobowiązań fakturowych i płaci wskutek tego kary za zwłokę w dużo wyższej wysokości niż odsetki bankowe, świadomie więc wywołuje trudności płatnicze u swoich kontrahentów i obniża swoją akumulację, świadomie więc działa na szkodę gospodarki narodowej.

Drugim warunkiem skuteczności przeprowadzanych interwencji jest konsekwencja w doprowadzeniu ich do końca.

Oddział nie może uważać wysłania pisma za dokonanie interwencji, lecz musi doczekać się usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości względnie uchybień.

Wysłane pismo interwencyjne musi być albo wciągnięte do terminarza albo też odłożone do specjalnej teczki spraw w toku załatwiania.

W piśmie należy zawsze określić realny termin usunięcia przez przedsiębiorstwo stwierdzonej nieprawidłowości względnie uchybienia o ile jest to możliwe w krótkim czasie. W przypadku gdy usunięcie nieprawidłowości wymaga dłuższego czasu — termin należy ustalić w porozumieniu z przedsiębiorstwem a postępowanie prac przedsiębiorstwa na tym odcinku bieżąco obserwować.

W przypadku gdy przedsiębiorstwo nie dotrzyma terminu lub opóźnia podjęcie środków zaradczych względnie nie reaguje w ogóle na wystąpienie oddziału, interwencje należy podjąć w jednostce nadrzędnej zakreślając termin usunięcia nieprawidłowości względnie podjęcia kroków w tym kierunku.

Jeśli przedsiębiorstwo jest mało zdyscyplinowane i współpraca z nim jest trudna, tak iż z góry wiadomo, że interwencja w przedsiębiorstwie nie odniesie skutku — należy jednocześnie interweniować w przedsiębiorstwie i w jednostce nadrzędnej.

W razie bezskutecznej interwencji w jednostce nadrzędnej należy ją skierować do oddziału wojewódzkiego, zaś oddział wojewódzki w przypadku nie załatwienia sprawy na szczeblu wojewódzkim powinien ją skierować z kolei do Departamentu.

Skierowanie interwencji na szczebel wyższy nie należy uważać za zakończenie interwencji na szczeblu oddziału. Oddział do czasu ostatecznego załatwienia podjętej interwencji tzn. do czasu usunięcia nieprawidłowości względnie uchybień w przedsiębiorstwie powinien konsekwentnie ponawiać interwencje.

W przypadkach bezskutecznych interwencji oraz wykroczeń przeciw dyscyplinie finansowej oddziały mają prawo i obowiązane są stosować sankcje bankowe.

Gwarancją skuteczności stosowanych przez oddział sankcji jest umiejętność ich stosowania. Poza przypadkami łamania dyscypliny finansowej i jaskrawego nieprzestrzegania zasad systemu finansowego, w których zastosowanie sankcji jest bezwzględnie obowiązkiem, oddział powinien stosować politykę realizowania sankcji, tak aby zawsze utrzymać charakter mobilizujący sankcji, co jest zasadniczym celem wszystkich środków oddziaływania Banku na przedsiębiorstwa.

Sankcje muszą być stosowane bardzo ostrożnie w stosunku do przedsiębiorstwa, w którym występuje cały szereg nieprawidłowości od najmniejszych do najbardziej zasadniczych.

Gdybyśmy chcieli stosować sankcje za wszystkie nieprawidłowości, których usunięcie będzie wy-

magało nieraz uporczywej walki przez dłuższy okres czasu — pracownicy przedsiębiorstwa byłoby pozbawieni premii permanentnie co niewątpliwie byłoby czynnikiem demobilizującym ich pracę.

W przedsiębiorstwach o zaniedbanej gospodarce, posiadających pracowników o niskim poziomie przygotowania zawodowego, sankcje należy raczej stosować za złą pracę a nie za występujące nieprawidłowości.

W przypadku pozytywnego ustosunkowania się tych pracowników do pracy, dobrej współpracy z oddziałem, wykazywanych chęci i wysiłków w celu zlikwidowania wskazywanych przez Bank uchybień i nieprawidłowości — należy otoczyć takie przedsiębiorstwo opieką, wzmocnić instruktaż jego pracowników, a sankcje stosować tylko w przypadkach w których bezwzględnie oddział obowiązany jest je stosować.

Na zakończenie parę słów jeszcze o naradach branżowych.

Narady branżowe powinny być organizowane przez oddziały z wszystkimi przedsiębiorstwami komunalnymi i ich jednostką nadrzędną, zaś przez oddziały wojewódzkie z obydwoma wojewódzkimi zarządami i zainteresowanymi komórkami prez. WRN (Wydz. Gosp. Kom. i Mieszk. Wydz. Fin. WKPG).

Do narad powinien być zawsze włączony czynnik społeczny — organizacje związku zawodowego i czynnik polityczny (POP i KM KP względnie KW).

Ze strony przedsiębiorstw czy wojewódzkich zarządów w naradzie powinien brać udział poza kierownictwem (dyrektor i główny księgowy) nie tylko pion finansowy, ale również i pion techniczny, w szczególności komórka zaopatrzenia, a to w celu zainteresowania pracowników pionu technicznego zagadnieniami finansowymi i skoordynowania wysiłków obydwu pionów w celu usprawnienia pracy przedsiębiorstwa.

Organizowanie wspólnych narad branżowych wnosi nowy czynnik oddziaływania na przedsiębiorstwa i wojewódzkie zarządy, mianowicie ambicję i współzawodnictwo o lepszą ocenę pracy przez Bank.

Ponieważ jest to czynnik bardzo mobilizujący w pracy, oddziały powinny narady branżowe pod tym kątem prowadzić i zawsze na naradach w odpowiedniej formie podawać ocenę pracy przedsiębiorstw czy wojewódzkich zarządów, podkreślając pozytywne wyniki tej pracy i niedociągnięcia.

Poza naradami branżowymi oddziały i oddziały wojewódzkie powinny brać udział w naradach pracy załóg przedsiębiorstw i pracowników wojewódzkich zarządów.

Na naradach pracy przedstawiciel oddziału powinien w krótkiej i przystępnej formie informować załogę o zagadnieniach i trudnościach finansowych przedsiębiorstwa i wskazywać możliwości ich usunięcia w drodze wysiłku całej załogi.

Rekapituluje powyższe omówienie środków oddziaływania Banku na przedsiębiorstwa komunalne należy podkreślić, że skuteczność ich zwiększymy, wykorzystując wszystkie nasze możliwości w tym zakresie przez jednoczesne stosowanie wszystkich sposobów mobilizacji przedsiębiorstw do stałego i ciągłego usprawniania ich gospodarki co wpływa na pogłębienie zasad rozrachunku gospodarczego.

O WŁAŚCIWE STOSOWANIE INSTRUMENTU SANKCJI

Na kontrolę bankową składają się czynności ewidencji, sprawdzania, analizy i oddziaływania. Dobór odpowiednich proporcji tych rodzajów czynności zależy od sytuacji występującej w konkretnym przedsiębiorstwie; zawsze jednak najważniejsze są czynności oddziaływania, gdyż one oddają istotny sens kontroli bankowej, pozostałe zaś czynności są środkami prowadzącymi do tego celu.

Na czynności oddziaływania składają się interwencje, sankcje i rygory systemu kredytowania i kontroli.

Interwencja jest pierwszym stopniem oddziaływania banku na przedsiębiorstwo, przy czym nie może ona być zakończona dopóty, dopóki nie zostanie wyeliminowana nieprawidłowość będąca jej przedmiotem. Niejednokrotnie interwencja jest ściśle związana z instruktażem, który nawet w zasadzie powinien poprzedzać pierwszą w danej sprawie interwencję, zwłaszcza, jeśli powstanie danej nieprawidłowości polega na nieznanym odnośnych przepisów lub na ich błędnej interpretacji. Instrument interwencji winien być wykorzystywany umiejętnie i służyć do działania, zmierzającego do dostosowania działalności finansowo - gospodarczej przedsiębiorstwa do zasad wynikających z systemu finansowego i kredytowego. Jeśli okaże się, że instrument interwencji, aczkolwiek wykorzystywany operatywnie i w stosunku do tych wszystkich jednostek, które mają wpływ na wyeliminowanie nieprawidłowości (np. jednostki nadrzędne itp.), nie doprowadzi do wyeliminowania nieprawidłowości, należy sięgnąć do wyższego stopnia oddziaływania, za który uważa się sankcje.

Sankcje stosuje się zawsze wtedy, kiedy interwencje okazały się bezskuteczne a także wtedy, kiedy przedsiębiorstwo wykroczyło przeciwko dyscyplinie finansowej. Sankcje stanowią instrument bardzo czuły, który stosowany być winien z dużą ostrożnością i z przekonaniem o słuszności sprawy - z jednej strony — a operatywnie, konsekwentnie i stanowczo, aż do wyeliminowania nieprawidłowości — z drugiej strony.

Trzecią formą oddziaływania są rygory systemu kredytowania i kontroli. Rygory te stosuje się względem wszystkich bez wyjątku przedsiębiorstw, z tym, że względem przedsiębiorstw pracujących dobrze stosuje się rygory minimalne, względem zaś przedsiębiorstw pracujących źle, stosuje się rygory maksymalne. Rygory tym różnią się od interwencji i sankcji, że stosowane są ciągle a stopniowaniu podlega jedynie ich nasilenie, podczas gdy dwie pozostałe formy oddziaływania stosuje się dopiero w przypadkach stwierdzenia konkretnej nieprawidłowości. Najczęściej stosowany rygorystyczny występuje przy kontroli dyspozycji płatniczych (można względem danego przedsiębiorstwa wprowadzić kontrolę uprzednią dyspozycji płatniczych, zamiast jak w zasadzie bywa ex post; co prawda nakłada to także dodatkowe obowiązki na Bank, tym niemniej jest to niekiedy konieczne dla doprowadzenia do poprawy jakości pracy przedsiębiorstwa na tym odcinku), przy prolongacie kredytów oraz przy kredytowaniu kredytem na nadzwyczajne potrzeby.

Intencją niniejszego artykułu jest szczególnie zajęcie się sprawą sankcji, które — jak praktyka wykazuje — są najskuteczniejszym środkiem oddziaływania na przedsiębiorstwa, a których niejednolite

stosowanie pociąga za sobą pewne nieporozumienia względnie nawet zadrażnienia między przedsiębiorstwem a Bankiem. Sankcje stosowane przez Bank względem przedsiębiorstw kredytowanych względnie podlegających kontroli dzielą się na trzy zasadnicze grupy, przy czym podłożem tego podziału jest rodzaj czynności, stanowiący podłoże współpracy Banku z przedsiębiorstwem. Do tych trzech grup zaliczamy następujące dziedziny:

- 1) kredytowanie i kontrolę przedsiębiorstw,
- 2) kontrolę funduszu płac,
- 3) planowanie obiegu pieniądza i obrót bezgotówkowy.

(Wyłączamy działalność inwestycyjną, jako nie podlegającą kompetencjom NBP).

Sankcje bankowe dotyczące pierwszej z wyżej wymienionych dziedzin, tj. kredytowania i kontroli przedsiębiorstw w zakresie ich środków obrotowych, ujęte są w Uchwale Nr 878 Prezydium Rządu z dnia 12.12.1951 r. — w sprawie zasad finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych (Monitor Polski A—103 z 1951 r. poz. 1501; w punkcie dotyczącym sankcji postanowienia tej Uchwały dotyczącej także przedsiębiorstw spółdzielczych).

W oparciu o tę uchwałę nastąpiło ściśle sprecyzowanie w Instrukcji Służbowej Dz. VI przypadków, w których są one stosowane.

Instrukcja Służbowa podaje następujące rodzaje sankcji i przypadki, w których winny one być stosowane:

1) Ograniczenie lub wstrzymanie uzupełnienia pogotowia kasowego — za naruszenie przez przedsiębiorstwo dyscypliny finansowej na odcinku wypłat gotówkowych (np. dokonywanie zakupów wolnorynkowych bez zgody jednostki nadrzędnej, pokrywanie z pogotowia nieuzasadnionych wydatków, przekraczanie terminów ustalonych dla odprowadzania utargów, przekraczanie kompetencji dyspozytywnych w zakresie operowania rachunkiem pomocniczym lub przetrzymywanie na tych rachunkach zbyt dużych sum — zobacz pkt 243 I. S. VI. Cz. C).

2) Wstrzymanie uzupełnienia pogotowia kasowego wraz z zawieszeniem wypłat gotówkowych przedsiębiorstwa, z wyjątkiem funduszu płac oraz wydatków niezbędnych dla utrzymania ciągłości produkcji lub obrotu; sankcja ta stosowana jest w analogicznych przypadkach jak wyżej w punkcie 1, stanowiac jednak odpowiednik wyższego stopnia naruszenia dyscypliny finansowej.

3) Wystąpienie do jednostek lub władz nadrzędnych przedsiębiorstwa z wnioskiem o pozbawienie wszelkiego rodzaju premii pracowników komórki odpowiedzialnej za uchybienia, stosuje się z równoczesnym zawieszeniem wypłat premii w przypadku wystąpienia uchybień natury sprawozdawczej, jak też uchybień dotyczących prawidłowości prac. To pierwsze dotyczy okresowych sprawozdań, rocznych planów techniczno - ekonomicznych, kwartalnych wniosków do planu kredytowego i oświadczeń o stanach kredytowanych wartości, a w szczególności niesporządzenia ich w ogóle, niedotrzymywania terminów, niedbalstwa prowadzącego do powstania uchybienia itp.; drugie zaś dotyczy gospodarki zaopatrzeniowej, towarowej, rozliczeń, obrotu bezgotówkowego itp., a w szczególności omieszkałości w likwidowaniu powstałych na tych odcinkach niepra-

widliwości. Porusza to punkt 245 powołanej instrukcji.

4) Wystąpienie z wnioskiem do jednostek lub władz nadrzędnych o wstrzymanie premii wszystkim pracownikom zarządu przedsiębiorstwa z równoczesnym zawieszeniem premii winno być zastosowane w przypadku niereagowania na interwencje Banku lub na łagodniejsze sankcje oraz w przypadku stwierdzenia wyraźnego niedbalstwa, braku nadzoru lub zainteresowania zarządu - prowadzących do powstania nieprawidłowości (zobacz pkt 247 I.S. VI Cz. C).

5) Wystąpienie z wnioskiem do Ministra Finansów o wstrzymanie — w porozumieniu z właściwym ministrem — premii pracownikom odpowiedzialnej jednostki nadrzędnej, winno mieć miejsce we wszystkich przypadkach świadczących o tym, że dotychczasowe interwencje w przedsiębiorstwie i jednostce nadrzędnej oraz sankcje stosowane względem przedsiębiorstwa nie prowadzą do właściwych rezultatów, a istniejące uchybienie ma zasadniczy wpływ na działalność przedsiębiorstwa, lub jeśli istnienie uchybienia ma swe źródło w wyraźnym niedbalstwie jednostki nadrzędnej, lub w braku nadzoru (vide pkt 248 I.S. VI Cz. C).

6) Czasowe pozbawienie przedsiębiorstwa prawa korzystania z określonego kredytu musi być zastosowane, jeśli przedsiębiorstwo składa oświadczenia nierealne, fałszywe, z opóźnieniem utrudniającym lub uniemożliwiającym kontrolę zabezpieczenia kredytu, lub jeśli nie przedłożono drugiego z kolei okresowego oświadczenia o stanie kredytowanych wartości (zobacz pkt 249 I.S. VI Cz. C).

7) Pozbawienie przedsiębiorstwa prawa korzystania z kredytów w ogóle, równające się zamknięciu wszystkich kredytów z jednoczesnym ich spłaceniem w ciężar rachunku rozliczeniowego lub przeksięgowaniem na r-k kredytu przeterminowanego może nastąpić wtedy, kiedy przedsiębiorstwo w sposób zasadniczy narusza dyscyplinę finansową lub jeśli dotychczasowe sankcje nie dały rezultatów, a uchybienia te wywołują szkodę w gospodarce kraju (zobacz pkt 250 I.S. VI Cz. C).

Przez sankcje bankowe rozumiemy ekonomiczne środki oddziaływania na przedsiębiorstwa, których intencją jest uzdrowienie ich gospodarki. Nie są to więc sankcje karne lecz ekonomiczne (finansowe), zmierzające do wyeliminowania nieprawidłowości częściowo przy użyciu „nacisku“ materialnego na odpowiedzialnych za dany stan rzeczy. Sankcje, o których mowa wyżej dzielą się na dotyczące przedsiębiorstwa jako jednostki gospodarczej, pracowników przedsiębiorstwa jako osób fizycznych lub pracowników jednostki nadrzędnej jako osób fizycznych. Z punktu widzenia stosowania sankcji dzielą się one na:

- stosowane przez oddziały operacyjne we własnym zakresie (punkt 1, 2, 3, 4),
- wymagające zgody oddziału wojewódzkiego (punkt 6),
- wymagające zgody departamentu kredytów (punkt 5),
- wymagające zgody Prezesa Narodowego Banku Polskiego (punkt 7).

Aczkolwiek w poprzednich ustępach wyspecyfikowano rodzaje przewinień przewidziane Instrukcją Służbowa Dz. VI względnie uzupełniającymi zarządzeniami i przyrównano je do odpowiadających im w zasadzie rodzajów sankcji, to jednak nie może

być z tego wyciągnięty wniosek, że stosowanie sankcji polega na mechanicznym zastosowaniu wyżej podanych zasad. Stosowanie sankcji musi być oparte na głębokim obiektywizmie, na daleko posuniętej dokładności i na głębokim umiarze, a przy tym wszystkim winno ono być zdecydowane i pewne. Nie powinno absolutnie się zdarzyć, by sankcja była zastosowana bez przeprowadzenia analizy przewinienia i by decyzja Banku w tej sprawie nie mogła być umotywowana. Nie znaczy to jednak, by Bank musiał stwierdzić winę przedsiębiorstwa lub winę jego pracowników. Stwierdzenie tej winy jest co prawda pożądane ale nie jest konieczne, główny bowiem obowiązek stwierdzenia winy spoczywa na jednostce nadrzędnej danego przedsiębiorstwa, do której też należy wyciąganie konsekwencji. Ze strony Banku wystarczające jest stwierdzenie uchybienia, które odpowiada dyspozycjom przepisów o sankcjach, reszta zaś — w rozumieniu wyciągnięcia konsekwencji — należy do jednostki nadrzędnej. Sankcje więc bankowe tym się różnią od sankcji karnych, że nie muszą dochować zasady podmiotowości i indywidualizacji winy.

W praktyce często spotyka się zdanie, że trudno jest dobrać odpowiedni rodzaj sankcji dla danego przewinienia. Zdanie to wydaje się niesłuszne, gdyż rodzaje przewinień i rodzaje sankcji są w zasadzie określone kazuistycznie, może się więc zdarzyć, iż w pewnych przypadkach nie znajdziemy ścisłego odpowiednika i będziemy musieli posłużyć się analogią; nie powinno to jednak być utrudnione jeśli przestrzega się generalnej zasady, że wymiar sankcji odpowiadać winien ciężarowi gatunkowemu przewinienia, a wysokość sankcji winna stać we właściwym stosunku do wielkości tego przewinienia.

Na przykład pod rodzaj przewinienia: „niereagowanie na interwencje banku i na łagodniejsze sankcje“ podciągniemy także niereagowanie na ustalenia konferencji odbytej z przedstawicielami przedsiębiorstwa, na której uzgodniono pewne zadania i terminy ich wykonania.

Na największe trudności napotkamy przy doborze sankcji za wystąpienie nieprawidłowości na odcinku oświadczeń o stanach kredytowanych wartości. I.S. VI porusza to zagadnienie w części C § 26 punkt 245 i 249. Pierwszy z wymienionych punktów (245) mówi o wystąpieniu uchybienia dotyczącego oświadczeń o stanach kredytowanych wartości (bez wyraźnego sprecyzowania czy chodzi o niezłożenie oświadczenia w ogóle, czy o nierealne jego dane, czy o oświadczenia złożone z opóźnieniem — z czego wyciąga się wnioski, iż chodzi o uchybienia wszelkiego typu) i zaleca występowanie z wnioskiem o pozbawienie premii pracowników komórki odpowiedzialnej za dane uchybienia. Drugi z wymienionych punktów (249) przewiduje zastosowanie sankcji w formie czasowego pozbawienia przedsiębiorstwa prawa korzystania z określonego kredytu w przypadku:

- nieprzedłożenia drugiego z kolei okresowego oświadczenia o stanie wartości danego przedmiotu kredytowania,
- złożenia oddziałowi oświadczenia nierealnego, lub fałszywego,
- złożenia oświadczenia z opóźnieniem utrudniającym lub uniemożliwiającym kontrolę zabezpieczenia kredytu, jeśli stosowanie innych sankcji nie daje rezultatu.

To ostatnie wyrażenie, wspominające bezskuteczność innych sankcji, potwierdza związek dwu podanych wyżej punktów I.S. Dz. VI i utwierdza w przekonaniu, że obydwa z wyszczególnionych rodzajów sankcji mogą być stosowane oraz, że sankcja polegająca na pozbawieniu przedsiębiorstwa prawa korzystania z kredytu jest tą sankcją dalszą, a więc ostateczną.

Rodzaje przewinień podanych w Instrukcji Służbowej Dz. VI są bardzo skondensowane i na przykład w jednym określeniu „uchybień na odcinku gospodarki zaopatrzeniowej“ mieści się cała gama przewinień, jak na przykład: nieprowadzenie ewidencji i kontroli zamówień, doprowadzające do narastania zapasów materiałowych — nieanulowanie zbędnych zamówień, mimo, iż uzgodniono to na przykład na wspólnej konferencji z przedsiębiorstwem i anulowanie ich jest rzeczywiście konieczne — niezgłoszenie do upłynnienia, mimo, iż istniały ku temu warunki itp. Podobnie bogata jest sprawa uchybień w gospodarce towarowej, w fazie rozliczeń itp. Maksymalnego zakresu rodzajów przewinień nie da się wyliczyć, gdyż życie jest bogatsze od teorii, ponadto zaś nie zawsze to samo przewinienie musi znaleźć odpowiednik w danym rodzaju sankcji.

Przepisy bankowe nakazują o wszystkich ważniejszych uchybieniach powiadamiać jednostkę nadrzędną przedsiębiorstwa. Winno to być stosowane w bardzo szerokim zakresie, gdyż ta właśnie jednostka nadrzędna „rządzi“ podległymi sobie przedsiębiorstwami (w rozumieniu nie naruszającym uprawnień wynikających z zasad rozrachunku gospodarczego), stąd w jej możliwościach leży usunięcie niejednej nieprawidłowości, bez potrzeby sięgania do instrumentu sankcji. Jednostka nadrzędna może np. przesunąć remanenty ponadnormatywne pomiędzy podległymi sobie przedsiębiorstwami, może też np. zapobiec dojściu do powstania nieprawidłowości zmuszającej Bank do stosowania sankcji przez przesunięcia personalne itp. Utrzymywanie współpracy z jednostką nadrzędną jest bardzo ważne, zwłaszcza, że rola Banku nie kończy się na zastosowaniu sankcji. Obowiązkiem Banku jest czuwać i interesować się skutkami zastosowanych środków. Niedopuszczalne jest, by zastosowana sankcja była łagodzona względnie wręcz wycofywana, jeśli równocześnie nie nastąpiła poprawa na zausterkowanym odcinku. Bank powinien także przelać na przedsiębiorstwo, względem którego stosuje środki oddziaływania, te wiadomości, które posiada — odnośnie sposobu i środków, mogących doprowadzić do poprawy tej sytuacji; intencją bowiem oddziaływania jest nie szykanowanie przedsiębiorstwa lecz przyczynienie się do możliwie jak najrychlejszego uzdrowienia zaistniałej sytuacji.

Często słyszy się zdanie, że wachlarz sankcji, którym dysponuje aparat bankowy jest nie wystarczający. Wychodzimy z założenia, iż wachlarz sankcji jest raczej wystarczający, a jeśli wykorzystanie go nie daje pełnych rezultatów, to wina tego stanu rzeczy leży po stronie błędów w praktycznym stosowaniu sankcji. Wprawdzie w Związku Radzieckim stosowane są dalej idące formy oddziaływania na przedsiębiorstwa nie przestrzegające zasad systemu kredytowego względnie finansowego, jak np. obowiązywanie zasady przewidującej zakaz wysyłania towarów odbiorcy nie wywiązującemu się terminowo ze swoich zobowiązań; wydaje się jednak, iż jest

to ugruntowane znacznie wyższym poziomem życia gospodarczego i że w naszych warunkach o tego rodzaju oddziaływaniu jeszcze mowy być nie może. W Związku Radzieckim stosuje się także specjalny tryb tak zwanego odpowiedzialnego przechowywania; tryb ten stosuje się niezależnie od sankcji, a to względem tych przedsiębiorstw, które systematycznie naruszają dyscyplinę płatniczą. Tryb stosowania odpowiedzialnego przechowywania polega na zakazie zużywania towarów poddanych odpowiedzialnemu przechowywaniu — przed ich opłaceniem, aczkolwiek płatnik jest obowiązany do ich przyjęcia i do ich należytego przechowywania. I ta forma oddziaływania opiera się na większej aniżeli u nas dyscyplinie jednostek gospodarczych, tym niemniej wydaje się, że mogłaby ona i u nas znaleźć zastosowanie. Nasz system sankcji można by też wzbogacić o wnioskowanie zmniejszenia premii pracowników odpowiedzialnej komórki zamiast — jak dotychczas — wnioskowania pozbawienia wszelkiego rodzaju premii, co zresztą w praktyce poniekąd samo się wytworzyło. Jednostki nadrzędne, decydujące o zastosowaniu zaproponowanej przez bank sankcji w sensie pozbawienia pracowników premii, stosują procentowe jej obniżenie. W sumie dochodzimy do wniosku, iż w zasadzie nie należy szukać luki w obowiązującym wachlarzu sankcji bankowych lecz umiejętnie je stosować w obecnym ich rozmiarze, a na pewno wynik tego oddziaływania będzie pozytywny.

Zastanawiając się nad zagadnieniem praktycznego wykorzystywania sankcji jako instrumentu oddziaływania dochodzimy do wniosku, iż instrument ten w większości przypadków wykorzystujemy niesystematycznie, niejednolicie i za mało operatywnie. Są komórki, względnie jednostki w komórkach, które wykorzystują instrument sankcji prawie całkowicie i zgodnie z intencją przepisów — tym bardziej więc ujawnia się nierównomierność ich stosowania, urastająca w oczach jednostek gospodarczych do „nalatywania“ na nie ze strony komórek pracujących pod tym względem operatywnie. Podobna sytuacja wytwarza się w ramach komórki, w której pełne stosowanie instrumentu sankcji ma miejsce w odniesieniu do przedsiębiorstw kontrolowanych przez niektórych pracowników. W oczach przedsiębiorstw pracownicy ci urastają do szykanujących je, co odbija się ujemnie na współpracy z Bankiem. Co jest powodem tego, że sankcje stosowane są niejednolicie, nieoperatywnie i niesystematycznie?

Powodów tych jest dużo a z grubsza sprowadzają się one do następujących:

1. Nieprzygotowany częściowo personel. Każdy pracownik kredytowy jest na tyle obeznany z przepisami kredytowymi, iż wie, że stosowanie sankcji względem przedsiębiorstw należy do uprawnień i obowiązków (zgodnie z brzmieniem IS Dz. VI, chociaż sama Uchwała Nr 878 Prezydium Rządu używa określenia „mogą być stosowane“), że jest jednym ze środków oddziaływania prowadzącym do wyeliminowania zaistniałych nieprawidłowości ale z drugiej strony wie, że sankcja winna być oparta na faktach pewnych i niewątpliwych, poprzedzona głęboką analizą danego zjawiska i powodów jego wystąpienia. Właśnie to ostatnie nie zawsze może być samodzielnie wykonane przez niektórych pracowników komórek kredytów, stąd pracownicy ci raczej wolą nie sięgać do tego instrumentu, gdyż mógł-

by on ich zdyskredytować w przypadku popełnienia ewentualnego błędu.

2. Częściowy brak przekonania o skuteczności stosowanych sankcji (o powodach tego mowa będzie niżej w punkcie 5), w wyniku czego pracownik kredytowy odkłada prace związane z zastosowaniem sankcji na plan dalszy, po wszystkich pracach obligatoryjnych (inspekcje, sprawozdania miesięczne, plany kredytowe, kontrola oświadczeń, kontrola kredytów itp.).

3. Częściowa obawa o „zerwanie przyjaźni“ (naturalnie przyjaźni źle rozumianej). Ten punkt dotyczy pracowników najsłabszych, którzy opierają współpracę z przedsiębiorstwem „na wzajemnym pójściu sobie na rękę“, w wyniku czego otrzymują od przedsiębiorstwa gotowe dane do sprawozdań miesięcznych itp. (naturalnie w rozmiarach wykraczających poza obowiązki przedsiębiorstw). Nieślusne byłoby dopatrywanie się złych intencji u tych pracowników oraz podejrzewanie na przykład o udzielanie kredytu w wysokości przekraczającej przedmiot kredytowania lub o świadome tolerowanie innych nieprawidłowości, czy też czerpanie korzyści osobistych. Źródło tego stanu rzeczy tkwi wyłącznie w tym, że nie chcą oni sobie zrazić przedstawicieli przedsiębiorstw przez zastosowanie sankcji, gdyż to mogłoby uszczuplić otrzymywany dotychczas materiał informacyjny.

4. Nie zawsze kierownictwo oddziału kieruje stosowaniem instrumentu sankcji. W tych przypadkach nie zawsze dochodzi do stosowania sankcji wtedy, kiedy winny one być stosowane. Polega to na braku systematycznej kontroli wewnętrznej tego odcinka i na braku stałej akcji szkoleniowo-koordynacyjnej.

5. Niewłaściwa współpraca jednostek nadrzędnych z Bankiem na odcinku stosowania sankcji, a w szczególności zatwierdzania wniosków o pozbawienie premii odpowiedzialnych pracowników. Niewłaściwość współpracy niektórych jednostek nadrzędnych z Bankiem na tym odcinku polega na:

a) „wybielaniu“ podległych sobie przedsiębiorstw, wina danego przedsiębiorstwa lub stopień tej winy są w oczach jednostki nadrzędnej — w przypadku wnioskowania pozbawienia premii — w zasadzie mniejsze od stanu faktycznego, ponadto też często spotyka się niechęć do zastosowania tego rodzaju sankcji ze względu na „sytuację personalną“. W tych warunkach zwłaszcza wydaje się, iż celowe byłoby wprowadzenie procentowego obniżania premii należnej pracownikom danej komórki. Obecnie bowiem jednostka nadrzędna z dwu możliwości wybiera często niezatwierdzenie wniosku o pozbawienie premii, podczas gdy prawdopodobnie nawet przy danej sytuacji personalnej zdecydowałaby się na zmniejszenie należnej premii — co niejednokrotnie wpłynęłoby nawet bardziej mobilizująco na dany personel (a to jest intencją sankcji), aniżeli całkowite pozbawienie go premii. Faktem też jest, iż bez względu na to czy jednostka nadrzędna zatwierdzi wniosek oddziału o pozbawienie pracowników premii czy też go nie zatwierdzi, że sankcja jako taka ma miejsce już przez sam fakt przesunięcia wypłaty premii (wnioskowanie pozbawienia premii wiąże się z jednoczesnym wstrzymaniem jej wypłaty — do czasu wypowiedzenia się jednostki nadrzędnej),

b) zaczepianiu podstaw prawnych stosowania sankcji jako instrumentu oddziaływania w ogóle lub na kwestionowaniu słuszności wyboru odpowiedniej sankcji. Wynika to w sporadycznych wypad-

kach z nieznamości (a raczej z chwilowego jej zapomnienia) Uchwały Nr 878 Prezydium Rządu a w większości przypadków stąd, że powołana Uchwała podaje co prawda rodzaje sankcji ale nie precyzuje rodzajów przewinień, określając je ogólnie, że „w stosunku do przedsiębiorstw“ nie przestrzegających zasad prawidłowego wykorzystania i spłacania kredytów oraz innych zasad prawidłowej gospodarki finansowej jak również nie składających w terminie sprawozdawczości finansowej, mogą być stosowane następujące sankcje bankowe“. Rodzaje przewinień precyzuje IS Dz. VI, wyciąg natomiast z tej instrukcji, dostępny dla przedsiębiorstw powtarza tylko rodzaje sankcji a nie powtarza względnie nie omawia rodzajów przewinień (wyciąg ten więc nie podaje nic więcej ponadto co przewiduje sama uchwała w tym zakresie). Najczęściej jednostki nadrzędne kwestionują stosowanie sankcji polegającej na wnioskowaniu pozbawienia premii pracowników odpowiedzialnych za niezłożenie sprawozdań w terminie (planów kredytowych, planów techniczno-ekonomicznych, oświadczeń itp.) — uważając, że premia danej grupy pracowników uzależniona jest wyłącznie od dotrzymania terminów sprawozdawczości tzw. gusowskiej. Jest to stanowisko błędne i znajduje ono rozwiązanie w ogólnym określeniu sankcji bankowych w Uchwale Nr 878 Prezydium Rządu („nie składających w terminie sprawozdawczości finansowej“).

* * *

Nie roszcząc sobie pretensji do wyczerpania dowodów niestosowania instrumentu sankcji w stopniu przewidzianym obowiązującymi przepisami, wypada pokusić się o przedstawienie warunków, umożliwiających ich pełne stosowanie względnie prowadzących do podniesienia jakości wykorzystywania tej formy oddziaływania.

Pierwszym zadaniem jest „oczyszczenie własnego podwórka“, a więc doprowadzenie do jednolitego, systematycznego i operatywnego wykorzystywania instrumentu sankcji przez tę część aparatu bankowego, która tego nie czyni. Polegać to winno na przeprowadzeniu specjalnych odpraw szkoleniowo-koordynacyjnych, na których omówionoby zadania poszczególnych pracowników lub komórek na tym odcinku. Konieczne jest, by zarówno odprawami koordynacyjno-szkoleniowymi jak i pracami wynikającymi z tych odpraw kierowało kierownictwo oddziałów, co dodaje zagadnieniu wagi a przede wszystkim jednolitości (mając specjalnie na uwadze to, że na przykład komórka planowania obiegu pieniądza też powinna stosować oddziaływanie w formie sankcji — praca zaś tej komórki nie podlega kierownikowi komórki kredytów).

Dalszym warunkiem podniesienia tego odcinka pracy jest intensywne szkolenie, zwłaszcza z punktu widzenia analizowania sytuacji finansowo-gospodarczej przedsiębiorstw, która to umiejętność jest podstawowym warunkiem stosowania sankcji i wykonywania pracy kredytowej w ogóle; stąd szkolenie na wspomniany temat i tematy podobne jest ciągle potrzebne, gdyż „skończonych“ kredytowców nie ma.

Drobnym co prawda uzupełnieniem ale w skutkach swych pozytywnym byłoby podpisywanie pism wprowadzających sankcje — jednoosobowo przez dyrektora (kierownika) oddziału a nawet pod specjalną pieczęcią „dyrektor oddziału“. To spowod-

wałoby większą koordynację, podniosłoby wagę takiego pisma, a przede wszystkim przedsiębiorstwa nie widziałyby poprzez sankcję referenta lecz bank reprezentowany przez dyrektora oddziału. Dalszą sprawą drobną ale zasadniczą w skutkach jest wnioskowanie pozbawienia premii np. głównego księgowego a nie całego zespołu wykonującego daną pracę. Wiadomo, że główny księgowy jest stosunkowo najbardziej zapracowany i ponieważ on nie dopilnował, to pracownicy odpowiedzialni za dany rodzaj pracy właśnie jej nie wykonali. Wnioskowanie więc pozbawienia premii raczej całej grupy pracowników (naturalnie z głównym księgowym włącznie) bardziej wpływa na wyeliminowanie względnie na niepowtarzanie się tej nieprawidłowości. Dalszym zadaniem będzie przeprowadzenie

akcji pomiędzy jednostkami gospodarczymi i ich jednostkami nadrzędnymi, prowadzącej do lepszego zrozumienia intencji sankcji. Mogłoby to nastąpić przez publikację, przez omawianie i wymianę doświadczeń na łamach prasy docierającej do przedsiębiorstw, przez podkreślanie tych nieprawidłowości, które zlikwidowane zostały w drodze stosowania sankcji itp., w intencji doprowadzenia do tego, by jednostki nadrzędne współpracowały w całej rozciągłości z bankiem na odcinku stosowania sankcji w tych wszystkich przypadkach, w których ta forma oddziaływania stała się konieczną, ze względu na brak wyników innych form oddziaływania.

J. Szyrocki
Stalinogród

SPRZECZNOŚCI MIĘDZY USA i ANGLIĄ NA ODCINKU WALUTOWYM *)

Sprzecznosci między państwami imperialistycznymi w warunkach współczesnego kapitalizmu, w szczególności po drugiej wojnie światowej, przejawiają się coraz dobitniej w ich walce o podział rynków zagranicznych dla zbytu towarów, o sfery dla inwestowania kapitałów, o źródła zdobycia tanich surowców — w walce o panowanie na odcinku walutowym. Siłą napędową sprzecznosci i walki konkurencyjnej między monopolistami staje się pogoń za osiągnięciem maksymalnych zysków drogą eksploatacji i ograbiania narodów, szczególnie krajów zależnych i zacofanych w rozwoju gospodarczym.

W warunkach współczesnego kapitalizmu aparat państwowy, będący na usługach monopoli kapitalistycznych, udziela im wszelkiej pomocy w walce o zabezpieczenie maksymalnych zysków. W szczególności władze USA zmierzają do stworzenia warunków, sprzyjających najkorzystniejszej realizacji towarów amerykańskich i najrentowniejшему lokowaniu prywatnych kapitałów amerykańskich na światowym rynku kapitalistycznym. W tym celu władze USA domagają się, by rządy innych krajów, wśród nich również Anglii, zmniejszyły względnie zniosły ograniczenia walutowe, celne, podatkowe i inne, które w ten czy inny sposób przeszkadzają i ekspansji amerykańskiej na odcinku handlu zagranicznego i wywozu kapitałów.

Między monopolami dwóch głównych państw imperialistycznych — USA i Anglii — toczy się zawzięta walka o zabezpieczenie maksymalnych zysków kapitalistycznych. Walka ta toczy się również na odcinku walutowym. Monopole amerykańskie usiłują zapewnić dolarowi stanowisko dominujące na światowym rynku kapitalistycznym i w międzynarodowych organizacjach walutowo - kredytowych, a Nowemu Jorkowi — rolę centrum rozrachunków międzynarodowych świata kapitalistycznego. Monopole amerykańskie starają się zmniejszyć siłę nabywczą i znaczenie funta szterlinga w rozrachunkach międzynarodowych, jak również rolę Londynu jako międzynarodowego centrum finansowego krajów kapitalistycznych. Przy analizie sprzecznosci i walki konkurencyjnej między USA

i Anglią należy mieć na uwadze nierówny potencjał ekonomiczny tych dwóch konkurentów. Zdolność wytwórcza, zasoby siły roboczej i surowców Stanów Zjednoczonych przewyższają poważnie angielskie. Prócz tego USA, w przeciwieństwie do Anglii, zarobiły dobrze na drugiej wojnie światowej. Burżuazja angielska, utraciwszy część swoich pozycji w wyniku dwóch wojen światowych, spełnia z jednej strony różne żądania Wall-Street'u ze szkodą dla interesów narodowych Anglii, z drugiej strony natomiast konkuruje z kapitalistami amerykańskimi, usiłuje powiększyć swoje zyski i odtworzyć dawne znaczenie funta szterlinga.

Sprzecznosci między USA i Anglią na odcinku walutowym znajdują swój dobitny wyraz w utworzeniu strefy dolarowej i bloku (strefy) szterlingowego oraz w rywalizacji między nimi; w chronicznej dysproporcji bilansów płatniczych USA i Anglii; w walce USA o uchylenie ograniczeń walutowych w Anglii; w walce angielsko-amerykańskiej o ponowny podział zapasów monetarnych złota; w niezgodności między nieprzerwanym wzrostem kosztów produkcji złota w krajach bloku szterlingowego a niezmienną ceną urzędową złota w USA.

Ogólny kryzys kapitalizmu podważył podstawę trwałości walut krajów kapitalistycznych. Światowy kryzys gospodarczy z lat 1929 — 1933, jaki rozwinął się na bazie ogólnego kryzysu kapitalizmu, objął również sferę walutową, co znalazło swój wyraz w porzuceniu waluty złotej przez kraje kapitalistyczne, w dewaluacji walut, w zakłóceniu stosunków kredytowych i walutowych między państwami kapitalistycznymi, we wprowadzeniu w szeregu krajów ograniczeń walutowych, jak również w tworzeniu bloków walutowych. Kryzys walutowy, spowodowany bezpośrednio rozstrojem handlu zagranicznego i bilansów płatniczych, wstrząsnął wszystkimi krajami obozu kapitalistycznego. Kryzys ten uderzył szczególnie silnie w dwie podstawowe waluty kapitalistyczne — w dolar amerykański i angielski funt szterling. Ostra walka konkurencyjna między USA i Anglią na odcinku walutowym o podział sfer wpływów doprowadziła do utworzenia bloku szterlingowego i dolarowego.

Blok szterlingowy powstał w 1931 r. po odstąpieniu Anglii od waluty złotej. Do bloku szterlingowe-

*) Opracowano na podstawie artykułu P. Czernyszowa, zamieszczonego w Nr 12/1953 czasopisma „Woprosy ekonomiki”.

go należą obecnie: Anglia, Irlandia, Islandia, Burma, Cejlon, Indie, Irak, Pakistan, Australia, Nowa Zelandia, Unia Południowo - Afrykańska oraz kolonie angielskie, australijskie, nowo - zelandzkie i Unii Południowo - Afrykańskiej.

Blok dolarowy powstawał równocześnie z tworzeniem się bloku szterlingowego. Do bloku dolarowego należą obecnie 17 krajów: USA, Kanada, Boliwia, Kolumbia, Costa-Rica, Kuba, Republika Dominikańska, Ekwador, Gwatemala, Haiti, Honduras, Meksyk, Nikaragua, Panama, Filipiny, Salwador, Wenezuela oraz kolonie USA — Alaska, Portoryko i inne.

Utworzenie bloków walutowych zwiększyło zależność gospodarczą odnośnych krajów od USA i Anglii. Walka między USA i Anglią powoduje wciąganie nowych krajów do bloków walutowych oraz prowadzi do ponownego podziału krajów między te bloki. W okresie od utworzenia bloku szterlingowego do roku 1952 wystąpiły z niego następujące kraje: Szwecja, Dania, Finlandia, Egipt, Iran, Argentyna, Boliwia, Brazylia, Kolumbia, Paragwaj, Hiszpania i Japonia. Stany Zjednoczone prowadzą obecnie silną kampanię za oderwaniem od bloku szterlingowego szeregu innych krajów, szczególnie Australii i Nowej Zelandii, usiłując uzależnić waluty tych krajów od dolara amerykańskiego. Jednakże Anglia przeciwdziała temu; stara się ona utrzymać Australię, Nową Zelandię i inne kraje w bloku szterlingowym oraz zmusić kraje tego bloku do prowadzenia jednolitej polityki handlu zagranicznego, odpowiadających interesom Anglii. Szczególnie w tym celu zwołuje się systematycznie w Londynie konferencje krajów imperium brytyjskiego, wykorzystuje się polityczną i ekonomiczną zależność tych krajów od Anglii, wywiera się nacisk na te kraje po linii handlu zagranicznego.

Monopole amerykańskie, usiłując zabezpieczyć dolarowi kosztem funta szterlinga rolę kierowniczej waluty w rozrachunkach między krajami kapitalistycznymi, a tym samym rozbić blok szterlingowy, wykorzystują w tym celu międzynarodowe organizacje walutowo - kredytowe. Pod naciskiem kół rządzących USA, umieszczono w statucie Międzynarodowego Funduszu Monetarnego klauzulę, iż parytet walutowy poszczególnego kraju członkowskiego zostanie ustalony w złocie, względnie w dolarach amerykańskich o wadze i próbie z 1 lipca 1944 r. Statut Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, przewiduje, iż wpłaty na udział członkowski w tym banku muszą nastąpić w złocie lub w dolarach amerykańskich.

W umowie o Europejskiej Unii Płatniczej, zawartej pod wpływem USA we wrześniu 1950 r., ustalona została jednostka rozliczeniowa równa 0,88867 g czystego złota, co w pełni odpowiada obecnej zawartości złota w dolarze amerykańskim. Innymi słowy, amerykańscy monopoliści chcą uczynić z dolara jednostkę rozliczeniową w operacjach płatniczych między krajami zachodnioeuropejskimi oraz wzmożnić ekspansję dolara w Europie Zachodniej.

Jeśli kraje bloku szterlingowego przeprowadzać będą swoje główne rozrachunki międzynarodowe w dolarach, wówczas zmniejszy się znaczenie tego bloku, a Anglii zadany zostanie silny cios. Toteż Anglia toczy walkę przeciw przenikaniu kapitałów amerykańskich, pod płaszczykiem międzynarodowych organizacji walutowo - kredytowych, do bloku szter-

lingowego. Anglia i inne kraje członkowskie bloku szterlingowego usiłują zmniejszyć import towarów ze strefy dolarowej a zwiększyć przywóz i innych krajów przy zapłacie w funtach szterlingach.

W wyniku osłabienia kapitalizmu angielskiego i zwiększenia ekspansji monopoli amerykańskich, a w szczególności ich ekspansji w zakresie handlu zagranicznego, powstała chroniczna dysproporcja w bilansach płatniczych USA i Anglii, ciągle niedobór dolarów w Anglii. Monopoliści amerykańscy zastrzegają różnymi sposobami „głód dolarowy“ swego konkurenta angielskiego.

Forsując eksport amerykański oraz żądając od Anglii obniżki ceł od importowanych towarów amerykańskich i swobodnej wymiany sum, wynikających ze sprzedaży tych towarów, z waluty angielskiej na dolary amerykańskie, kapitałiści amerykańscy utrudniają jednocześnie przywóz towarów angielskich do USA przy pomocy ustanowienia wysokich ceł, skomplikowanych formalności celnych i bezpośredniej dyskryminacji. Usiłując spowodować uszczerbek w zapasach dolarów i złota Anglii i jeszcze bardziej podważyć stałość funta szterlinga, magnaci Wall-streetu domagają się likwidacji ograniczeń walutowych w Anglii i usunięcia przeszkód dla przeniesienia angielskich zapasów złota do USA. Ujemny wpływ na kształtowanie się angielskiego bilansu płatniczego wywiera transfer do USA w dolarach zysków od kapitałów amerykańskich, ulokowanych w Anglii.

Podczas gdy w 1938 r. wartość eksportu USA wynosiła 3,1 mld dolarów a wartość eksportu Anglii 2,7 mld dolarów, to w 1952 r. eksport amerykański wzrósł do 15,1 mld dolarów, natomiast eksport angielski tylko do 7,6 mld dolarów. Jednakże konkurencja ze strony Anglii, Niemiec Zachodnich i Japonii utrudnia Stanom Zjednoczonym ekspansję na odcinku handlu zagranicznego. Taka sytuacja nie odpowiada monopolom amerykańskim, toteż starają się one stosować nowe środki forsowania eksportu towarów amerykańskich.

Liczne próby Anglii w kierunku nakłonienia amerykańskich kół rządzących do podjęcia środków dla zmniejszenia przeszkód w zakresie rozszerzenia eksportu towarów angielskich do USA, w szczególności drogą obniżenia ceł oraz uproszczenia formalności celnych, okazały się bezowocne. Jak wiadomo rozmowy Edena i Butlera, prowadzone w Waszyngtonie na początku 1953 r. w sprawie rozszerzenia stosunków handlowych między USA i Anglią, nie przyniosły żadnych rezultatów. Prasa amerykańska, wyrażająca opinię kół rządzących USA, odniosła się pogardliwie i lekceważąco do przedłożonego przez Butlera planu zwiększenia eksportu z Anglii do USA na bazie nowego hasła: „Handel zamiast pomocy“. Dziennik „New York Times“ pisał cynicznie: „Pan Butler przedstawia plan wymiany towarowej brytyjskiej wspólnoty narodów tak skomplikowany, iż p. Eden rozumie go tylko w 10%, sam p. Butler — mniej więcej w 40% a ich eksperci — w przybliżeniu w 90%“.

Ostra walka między USA i Anglią toczy się również na odcinku zagadnienia cen na towary, jakie mają być eksportowane przez USA do Anglii. Świadczy o tym wystąpienie Anglii z grona uczestników międzynarodowego układu w sprawach pszenicy na skutek ustanowienia wygórowanej ceny

na pszenicę, podyktowanej przez USA na konferencji w sprawie handlu pszenicą.

Jak już wspomniano, walka konkurencyjna między kapitałem amerykańskim i angielskim znajduje swój wyraz w bilansach płatniczych USA i Anglii, w chronicznej dysproporcji tych bilansów. W

tym czasie kiedy Stany Zjednoczone osiągnęły za osiem ostatnich lat (od 1945 r.) saldo dodatnie w głównych pozycjach bilansu płatniczego w wysokości 57,6 mld dolarów, to Anglia wykazała w tych samych pozycjach saldo ujemne w sumie 9,5 mld dolarów, jak to wynika z poniższego zestawienia.

Bilans handlowy i inne ważniejsze pozycje bilansów płatniczych USA i Anglii po drugiej wojnie światowej (w mln dolarów.^{a)})

T r e ś ć	1945 r.	1946 r.	1947 r.	1948 r.	1949 r.	1950 r.	1951 r.	1952 r.	Razem
USA									
1. Saldo dodatnie bilansu handlowego (eksport i import fob)	6 443	5 232	9 547	5 471	5 378	1 319	3 970	4 389	41 749
2. Dochody z frachtów	—	821	1 027	657	531	128	554	322	4 040
3. Zyski od kapitałów zainwestowanych za granicą	—	860	1 191	1 515	1 404	1 600	2 160	1 500b)	10 230
4. Dochody z różnych usług	—	181	190	192	210	195	258	370	1 596
R a z e m	6 443	7 094	11 955	7 835	7 523	3 242	6 942	6 576	57 615
ANGLIA									
1. Saldo ujemne bilansu handlowego	-4 100	-1 414	-2 460	-1 806	-1 664	-1 065	-3 346	-2 193	-18 048
2. Dochody z frachtów	—	116	132	304	324	316	296	302	1 790
3. Zyski od kapitałów zainwestowanych za granicą	—	284	320	394	312	358	252	170	2 000
4. Dochody z różnych usług	—	436	392	772	804	882	792	736	4 814
R a z e m	-4 100	-578	-1 616	-426	-224	+491	-2 006	-985	-9 434

a) „Balance of Payments Yearbook“ 1950—51 r., str. 271; „International Financial Statistics“, czerwiec i lipiec 1953 r.

b) bez zysków, inwestowanych za granicą.

Deficyt bilansu handlowego Anglii z krajami strefy dolarowej wynosił w 1950 r. 607 mln dolarów, w 1951 r. 1.195 mln dolarów, w 1952 r. 936 mln dolarów. Sytuacja bilansu płatniczego Anglii z USA poprawiła się nieco na początku 1953 r. Jednakże poprawa ta nastąpiła głównie w wyniku redukcji przez Anglię importu towarów amerykańskich, w szczególności artykułów masowego spożycia. Deficyt handlowy w dolarach wzmaga nadal „głód dolarowy“ Anglii.

Celem polityki zaostrenia „głodu dolarowego“, jaką prowadzą koła rządzące USA, jest zabezpieczenie stałego uzależnienia Anglii i innych krajów kapitalistycznych od „pomocy“ amerykańskiej. Stany Zjednoczone wykorzystują sytuację „głodu dolarowego“ w innych krajach, w szczególności w Anglii, by dyktować im swoją wolę na odcinku ekonomicznym, politycznym i wojskowym, by zbywać w tych krajach swój nadmiar towarów i eksportować tam kapitały amerykańskie. W rezultacie tej polityki popada Anglia w coraz większym stopniu w niewolę dłużniczą. Toteż nie przypadkowo opinia publiczna Anglii bije na alarm. Przedstawiciele innych kół społeczeństwa angielskiego domagają się coraz silniej unormowania handlu zagranicznego Anglii i polepszenia sytuacji jej bilansu płatniczego drogą i rozszerzenia wymiany towarowej z ZSRR, Chinami i innymi państwami i krajami demokracji ludowej.

Jednym z czynników, pogarszających sytuację bilansu płatniczego i rezerw walutowych Anglii, jest wypieranie zainwestowanych za granicą kapitałów angielskich przez kapitał amerykański. W okresie drugiej wojny światowej Anglia zmuszona była wyzbyć się części swoich inwestycji kapitałowych za granicą. W okresie powojennym sprzeczności

między USA i Anglią przejawiają się szczególnie ostro w walce o sfery inwestowania kapitałów, m. in. w krajach zacofanych w rozwoju gospodarczym. Koła rządzące USA, za pomocą Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, Międzynarodowej Organizacji Wymiany oraz innych organizacji, wywierają nacisk na pozostałe kraje kapitalistyczne w celu zabezpieczenia ekspansji eksportu kapitałów amerykańskich i zwiększenia zysków od tych kapitałów. Stany Zjednoczone żądają od innych krajów zmiany ustaw walutowych w tym kierunku, by dostosować je do ekspansywnych celów monopoli amerykańskich. Przedstawiciele USA walczą o swobodny dostęp amerykańskich kapitałów państwowych i prywatnych do innych krajów, o swobodną wymianę zysków z waluty krajowej na dolary amerykańskie i wolny transfer zysków do USA, o obniżenie podatku od zysków itd. Prócz tego, USA żądają od rządów innych krajów kapitalistycznych różnych gwarancji, przede wszystkim „gwarancji“ przed nacjonalizacją przedsiębiorstw, w których uczestniczy kapitał amerykański.

Polityka walutowa USA skierowana jest na ułatwienie monopolom amerykańskim osiągania maksymalnych zysków kapitalistycznych od zainwestowanych za granicą kapitałów. Polityka ta prowadzona jest w takim kierunku, by wzmocnić w jeszcze większym stopniu bodźce dla rozszerzenia eksportu kapitałów amerykańskich i wyprzeć w miarę możliwości kapitały innych krajów, szczególnie Anglii, jako głównego konkurenta USA.

Inwestycje kapitałowe USA za granicą wzrosły z 12,5 mld dolarów z 1939 r. do 34,7 mld dolarów w 1950 r., natomiast zagraniczne inwestycje kapitałowe Anglii zmalały w tym okresie z 14 mld dolarów

do 5,6 mld dolarów. Eksploatując tanią siłę roboczą i bogate źródła surowców w koloniach i krajach zależnych, monopole amerykańskie osiągnęły w tych krajach i przewiozły do USA w okresie siedmiu lat powojennych ponad 10 mld dolarów czystego zysku, a monopole angielskie — około 2 mld dolarów.

Rozmiary zysków, osiągniętych przez monopole amerykańskie za granicą, wzrastają z każdym rokiem. Zyski te wynosiły w 1950 r. 2,2 mld dolarów a w 1951 r. 2,7 mld dolarów w porównaniu z 860 mln dolarów w 1946 r.

Kapitał amerykański stara się wyprzeć kapitały Anglii, Francji, Belgii i Holandii z ich kolonii. Jak wiadomo, koła rządzące USA opracowały rozwinięty plan ujarznienia krajów kolonialnych i zależnych, sformułowany zwięźle w sławetnym „czartym punkcie programu Trumana“. Plan ten zakłada poważne zwiększenie inwestycji amerykańskich w krajach zacofanych w rozwoju gospodarczym, budowę w nich wojennych baz strategicznych, wzmoczenie eksploatacji ludności tych krajów przez monopolistów USA.

Anglia przeciwstawiła „czwartemu punktowi“ tak zwany „plan Colombo“, którego celem jest zwiększenie angielskich inwestycji kapitałowych za granicą. Nie zważając na sprzeciw monopolistów angielskich, kapitał amerykański wdziera się nie tylko do kolonii angielskich lecz również do samej metropolii; równocześnie monopole amerykańskie wykupują inwestycje angielskie w USA. Bezpośrednie inwestycje kapitałowe USA w Anglii wzrosły z 518,8 mln dolarów w 1943 r. do 840 mln w 1950 r., podczas gdy angielskie inwestycje kapitałowe w USA zmniejszyły się w tym czasie z 1,1 mld dolarów do 347 mln dolarów. Wzrost ekspansji amerykańskiej na odcinku eksportu kapitałów zaostroża jeszcze silniej sprzeczności amerykańsko-angielskie.

Masowa dewaluacja walut, w tej liczbie również funta szterlinga, przeprowadzona we wrześniu 1949 r. pod naciskiem USA, była dobitnym wyrazem głębokiego rozprężenia systemu pieniężnego krajów kapitalistycznych oraz ciągle wzmagających się sprzeczności między USA i Anglią na odcinku polityki walutowej. Anglia zdewaluowała funt szterling w dniu 19 września 1949 r. o 30%. Kurs funta szterlinga ustalony został w stosunku do dolara na poziomie 1 funt szterling = 2,8 dolara wobec dawnego 4,03 dolara. Dewaluacja funta szterlinga spowodowała automatycznie dewaluację pozostałych walut bloku szterlingowego.

Zmuszając Anglię i inne kraje do zdewaluowania swoich walut przedstawiciele USA twierdzili, że dewaluacja przyczyni się do zwiększenia zdolności konkurencyjnej krajów eksporterskich na rynkach strefy dolarowej i w ten sposób ułatwi poprawę sytuacji ich bilansów płatniczych z USA. W rzeczywistości była to tylko przynęta, za którą kryły się całkowicie inne rachuby monopolistów amerykańskich.

Główną przyczyną, pobudzającą koła rządzące USA do wywierania nacisku na przeprowadzenie dewaluacji funta szterlinga, była oczywiście nie troska o swych konkurentów w Anglii, Francji i innych krajach lecz ta okoliczność, iż dewaluacja ułatwiała monopolom kapitalistycznym USA zabezpieczenie zysków maksymalnych.

Po pierwsze, dewaluacja funta szterlinga umożliwiała kapitalistom amerykańskim dokonywanie ma-

sowych zakupów surowców strategicznych po niskich cenach w koloniach angielskich i w innych zależnych od Anglii krajach. Operacje w zakresie skupu surowców z jednej strony przyniosły monopolom USA kolosalne zyski, z drugiej zaś strony zwiększyły zdolność konkurencyjną tych monopolów w stosunku do angielskich i innych w walce o ponowny podział rynków surowców. W okresie trzech lat od czasu zdewaluowania funta szterlinga, Stany Zjednoczone zakupiły surowców i półfabrykatów w krajach bloku szterlingowego za sumę około 8 mld dolarów, płacąc za te surowce i półfabrykaty walutą angielską. Dzięki przeprowadzonej dewaluacji funta szterlinga monopole amerykańskie zarobiły w latach 1950—1952 na skupie surowców i półfabrykatów w samym tylko bloku szterlingowym około 2,4 mld dolarów.

Po drugie, obniżenie kursu funta szterlinga i innych walut w stosunku do dolara amerykańskiego sprzyjało silnemu przenikaniu kapitałów amerykańskich do krajów, które zdewaluowały swoje waluty, w szczególności do krajów kolonialnych i innych zależnych. Monopole amerykańskie uzyskały możliwość wykupu po niskiej cenie przedsiębiorstw angielskich, francuskich, belgijskich i holenderskich a także przedsiębiorstw zachodnio-europejskich w koloniach, czym tłumaczy się częściowo fakt, że prywatne amerykańskie inwestycje kapitałowe za granicą wzrosły z 18,9 mld dolarów w 1949 r. do 24 mld dolarów w 1952 r.

Po trzecie, kraje o zdewaluowanej walucie zmuszone były zwiększyć bardzo poważnie wydatki w walucie zagranicznej, bowiem gospodarka tych krajów zależy w dużym stopniu od handlu zagranicznego, a w szczególności od importu surowców.

Po czwarte, obniżenie kursu funta szterlinga w stosunku do dolara spowodowało zwiększenie zadłużenia Anglii wobec Stanów Zjednoczonych w funtach szterlingach o 30%.

Po piąte, dewaluacja funta szterlinga doprowadziła do spadku znaczenia tej waluty w rozrachunkach międzynarodowych i spadku znaczenia City londyńskiego.

Wall-street zadał swemu konkurentowi angielskiemu dotkliwy cios. Korzyści, jakie amerykańskie koła rządzące obiecywały Anglii jako eksporterowi, nalegając na przeprowadzenie dewaluacji funta szterlinga, okazały się znikome, bowiem na rynek amerykański wpuszcza się tylko nieznaczną ilość wyrobów angielskich. Ważnym elementem zaostrożenia się sprzeczności między USA i Anglią na odcinku polityki walutowej staje się walka Stanów Zjednoczonych o zniesienie ograniczeń dewizowych w Anglii. Jak wiadomo, ograniczenia te zostały wprowadzone w Anglii jesienią 1939 r. Zgodnie z obowiązującymi obecnie w Anglii przepisami dewizowymi, wymagane jest zezwolenie władz na: zapłatę w walucie zagranicznej importowanych towarów i usług; dokonanie płatności nietowarowych poza obszarem bloku szterlingowego; wymianę funtów szterlingów na dolary, względnie na inną walutę zagraniczną itd.

Istnienie ograniczeń dewizowych w Anglii oraz w większości innych krajów kapitalistycznych hamuje w znacznym stopniu tempo ekspansji eksportu towarów i kapitałów z USA do tych krajów. Ograniczenia dewizowe przeszkadzają także ucieczce kapitałów, odpływowi z tych krajów rezerw walutowych i złota. Tym zasadniczo tłumaczy się ustawicz-

ny i wzrastający nacisk ze strony Stanów Zjednoczonych na Anglię i inne kraje w kierunku zniesienia ograniczeń dewizowych. Przedstawiciele USA wywierają nacisk na te kraje również przez Międzynarodowy Fundusz Monetarny.

Jak wiadomo, Stany Zjednoczone, — przy udzieleniu uchwalonych przez Kongres w 1946 r. kredytów Anglii w sumie 3 750 mln dolarów — zobowiązały Anglię do ponownego wprowadzenia w ciąg 12 miesięcy wymiennalności funta szterlinga. Anglia starała się w tym czasie spełnić te warunki, przewyższając jej siły i wprowadziła z powrotem swobodną wymiennalność funta szterlinga. Jednakże wymiennalność funta szterlinga trwała zaledwie jeden miesiąc, po czym stał się on znów walutą niewymiennalną. Eksperyment ten kosztował Anglię drogo i zagroził jej bankructwem na odcinku zobowiązań zagranicznych, co odpowiadało rachubom monopolistów amerykańskich.

Trzema głównymi celami ekonomicznej polityki zagranicznej USA po drugiej wojnie światowej były: rozszerzenie handlu zagranicznego, wymiennalność walut i zniesienie dyskryminacji w handlu światowym. Monopoliści USA uważają oczywiście za „dyskryminację w handlu światowym“ wszelki opór, stawiany amerykańskiej ekspansji na odcinku handlu zagranicznego. Wykonanie wymienionych trzech postulatów USA oznaczałoby dla Anglii bezsprzeczne bankructwo na odcinku zobowiązań zagranicznych, bowiem krótkoterminowe zobowiązania zagraniczne Anglii, względnie tzw. „zobowiązania na żądanie“, znacznie przewyższają jej płynne rezerwy walut zagranicznych i złota, jak to widać z podanego zestawienia.

Zapasy złota i dolarów oraz zobowiązania zagraniczne Anglii

(W mln funtów szterlingów, stan na ultimo roku)^{a)}

T r e ś ć	1948 r.	1949 r.	1950 r.	1951 r.	1952 r.
1. Zobowiązania Anglii wobec innych krajów w funtach szterlingach	3 818	3 993	4 240	4 539	4 206
2. Dług zagraniczny Anglii w walutach zagranicznych (w przeliczeniu na funty szterlingi)	1 597	2 189	2 192	2 168	2 300 ^{b)}
3. Razem zobowiązania zagraniczne	5 415	6 182	6 432	6 707	6 508
4. Zapasy złota i dolarów	457	603	1 178	834	659
5. Przewaga zobowiązań zagranicznych Anglii nad jej zapasami złota i dolarów	4 958	5 579	5 254	5 873	5 849
6. Stosunek omawianych zobowiązań do zapasów	11,9	10,2	5,4	8,0	9,8

a) „United Kingdom Balance of Payments“, 1949—1952 r., str. 28—29, „International Financial Statistics“, Lipiec 1953 r., str. 158,

b) W sumie 2,3 mld funtów szterlingów czyli 6,4 dolarów, kredyty USA wynoszą 4,3 mld dolarów.

Jak widać z zestawienia, zobowiązania zagraniczne Anglii w funtach szterlingach i dolarach w 1952 r. przewyższały prawie dziesięciokrotnie jej zapasy złota i walut zagranicznych. A tymczasem USA domagają się od Anglii nadal wykonania swoich żądań. Na początku 1953 r. odbyła się w Waszyngtonie konferencja ministrów spraw zagranicznych i ministrów finansów USA i Anglii w sprawach ekonomicznych i innych. Komunikat z

wyników konferencji, ogłoszony 9 marca 1953 r., stwierdził, iż „ostatecznym celem polityki finansowej winna być wymiennalność funta szterlinga i innych walut oraz stopniowe usuwanie ograniczeń na odcinku płatniczym“.

Jak należało oczekiwać, konferencja ta nie usunęła sprzeczności między USA i Anglią na odcinku polityki walutowej. Anglia nalega, aby w ramach kompensaty za wprowadzenie wymiennalności funta szterlinga Stany Zjednoczone obniżyły cła importowe i uprościły formalności celne oraz podwyższyły cenę urzędową złota.

Między USA i Anglią istnieją poważne sprzeczności na odcinku zagadnienia złota. Walka toczy się zarówno o powtórny podział istniejących zapasów złota jak i cenę złota. W konsekwencji drugiej wojny światowej nastąpiła wyraźna zmiana podziału zapasów złota na korzyść USA, i to głównie kosztem krajów bloku szterlingowego. Rezerwy złota USA i Anglii rozdzielone są obecnie nadzwyczaj nierównomiernie.

Zapasy złota USA i Anglii (na koniec roku w tys. ton)^{a)}

T r e ś ć	1944 r.	1948 r.	1949 r.	1950 r.	1951 r.	1952 r.
1. Zapasy złota USA	11,3	21 2	21,4	20,2	20,2	20,8
2. Zapasy złota Anglii	3,6	1,42	1,2	2,5	1,9	1,33
3. Stosunek wielkości zapasów złota USA do zapasów złota Anglii	3,13	15,2	17,8	8,1	10,6	15,6

a) „International Financial Statistics“, czerwiec 1953 r., str. 14.

Zapasy złota USA wzrosły od 1937 r. prawie dwukrotnie podczas gdy zapasy złota Anglii zmalały w tym czasie prawie trzykrotnie. Nierównomierny podział zapasów złota między USA i Anglią po drugiej wojnie światowej odzwierciedla dobitnie osłabienie kapitalizmu angielskiego, którego pozycja atakowana jest przez monopolistów amerykańskich.

W ciągu pierwszych lat drugiej wojny światowej zapasy złota USA wzrosły w znacznym stopniu kosztem krajów bloku szterlingowego, zmuszonego wyzbywać się złota na cele finansowania wojny. Po zakończeniu drugiej wojny światowej Anglia podjęła bezowocną próbę ponownego podziału zapasów złota USA. Kampanię tę rozpoczął min. Bevin w 1947 r. Podtrzymując inicjatywę Bevina b. premier Anglii Atlee wystąpił w parlamencie angielskim w 1952 r. w sprawie kurczenia się zapasów złota Anglii. Podkreślił on, iż funt szterling może stać się walutą swobodnie wymiennalną tylko w tym wypadku, jeśli USA zgodzą się na ponowny podział swoich zapasów złota, które — zdaniem Atlee — winny służyć celom „zabezpieczenia walut świata“. Jednakże wszelkie zabiegi Anglii w kierunku pewnego podziału złota amerykańskiego zostały przez USA odrzucone.

Światowy kryzys gospodarczy w latach 1929 — 1933, który doprowadził do porzucenia waluty złotej przez Anglię i odstąpienie USA od standardu złotego, zaostriżył skomplikowany problem ceny złota. Urzędowa cena amerykańska złota staje się ważnym czynnikiem sprzeczności między USA i Anglią. Anglia, podobnie jak i inne kraje bloku szterlingowego, od dłuższego czasu domaga się, by USA podwyższy urzędową cenę złota, ustaloną jeszcze w

1934 r. w wysokości 35 dolarów za uncję czystego złota. Ceny rynkowe na pozostałe towary w USA wzrosły od tego czasu prawie trzykrotnie.

Druga wojna światowa doprowadziła do dalszego wzbogacenia monopolu amerykańskich, do przekształcenia Stanów Zjednoczonych w głównego importera złota. Stany Zjednoczone dyktują innym krajom kapitalistycznym swoje warunki, zmuszając je do sprzedaży złota po niskiej cenie i do zakupu za otrzymane dolary towarów amerykańskich po wygórowanych, inflacyjnych cenach. Stosując tę metodę, monopolisci amerykańscy zarobili w okresie lat 1934 — 1952 na krajach eksportujących złoto do USA, około 11 mld dolarów, czyli około 10 tys. ton złota. Głównymi eksporterami złota do USA były Anglia i inne kraje bloku szterlingowego, na które przypada prawie 60% całości złota, wydobywanego w krajach kapitalistycznych.

Podwyższenie ceny złota przez USA oznaczałoby zwiększenie zdolności nabywczej krajów bloku szterlingowego na międzynarodowym rynku kapitalistycznym i poważnie polepszyłyby sytuację bilansów płatniczych tych krajów z USA. Decyzja taka sprzyjałaby usunięciu „głodu dolarowego“. Jednakże USA nie podwyższają urzędowej ceny złota, woląc bogacić się kosztem swoich „sojuszników“.

Międzynarodowy Fundusz Monetarny stoi oczywiście po stronie USA, zarówno w kwestii ceny złota jak i w innych sprawach. Pod naciskiem USA wprowadzono do statutu tej instytucji przepis o za-

kazie podnoszenia ceny złota. Tej polityki niezmiennej ceny złota Fundusz trzymał się z uporem aż do września 1951 r., nie zważając na ustawiczne i usilne prośby Unii Południowo-Afrykańskiej i innych krajów — producentów złota, by zezwolić im na sprzedaż nowowydobytego złota po cenie wyższej od ustalonego parytetu. Pod naciskiem USA, Fundusz zwykle odmawiał swej zgody, dopóki szereg krajów — eksporterów złota nie zaczął przejawiać oznak buntu, co groziło Funduszowi bankructwem.

Obawiając się zawieszenia swej działalności, Międzynarodowy Fundusz Monetarny podjął we wrześniu 1951 r. uchwałę, zezwalającą krajom członkowskim na sprzedawanie nowowydobytego złota po cenie wyższej od ustalonych parytetów. Jednakże decyzja Funduszu tylko nieznacznie zmieniła istniejącą dotychczas sytuację na międzynarodowym rynku złota, bowiem Stany Zjednoczone — główny importer złota — oświadczyły, iż będą kupować złoto nadal po dawnej cenie, tj. po 35 dolarów za uncję czystego złota.

Tak więc amerykański kapitał monopolistyczny rozwinął szeroki atak na pozycję kapitału angielskiego. Dolar atakuje ostro pozycję funta szterlinga. W tych warunkach tylko zaprzestanie wyścigu zbrojeń, niezależna polityka i rozszerzenie stosunków handlowych z wszystkimi bez wyjątku krajami mogą wyprowadzić Anglię z potrzasku, w jaki zawiodła ją polityka uległości dyktatowi amerykańskiemu.

Z doświadczeń i praktyki bankowej

Inspekcje w przedsiębiorstwach handlu hurtowego w zakresie kontroli zabezpieczenia kredytu bankowego

Instrukcja służbowa Dz. VI Cz. C p. 208 i 209 podkreśla, że podstawowym instrumentem kontroli bankowej jest inspekcja w przedsiębiorstwie.

Dla poważnej części aparatu bankowego przeprowadzenie inspekcji sprawia jeszcze trudności, w głównej mierze z braku znajomości księgowości, co oczywiście hamuje „odwagę“ referentów i w konsekwencji obniża częstotliwość i jakość dokonywanych inspekcji.

Niewątpliwie jest pożądane, aby pracownik kredytowy znał system księgowości kontrolowanego przedsiębiorstwa, niemniej jednak można przeprowadzić inspekcję nie będąc księgowym. W tym celu, przed udaniem się na inspekcję referent kredytowy winien — jeżeli jeszcze nie zapoznał się z nim — zaopatrzyć się w komentarz do branżowego planu kont, (wydanego przez jednostkę nadrzędną odpowiedniego przedsiębiorstwa), oraz wszystkie wzory, formularzy, na jakich to przedsiębiorstwo ewidencjonuje i księguje zaszłości związane z obrotem towarowym. Przystudiowanie tych materiałów, oraz sprawdzenie funkcjonowania odpowiednich kont bezpośrednio przed inspekcją wpłynie decydująco na przełamanie „braku odwagi“ referenta i umożliwi mu szybką orientację w przedsiębiorstwie.

Artykuł niniejszy ma na celu zapoznanie czytelnika z zasadniczymi formami księgowego ujęcia obrotu towarowego w przedsiębiorstwach handlowych na szczeblu hurtu oraz — na tle powyższego — z czynnościami związanymi z przeprowadzaniem inspekcji w zakresie kontroli zabezpieczenia kre-

dytów. Konieczne przeto jest omówienie przytoczonych zagadnień w dwóch etapach: pierwszy będzie miał za zadanie omówienie zasadniczych rozwiązań księgowych, w drugim podamy konkretne metody przeprowadzania inspekcji. To ujęcie umożliwi czytelnikowi poznanie istotnych momentów, związanych z księgowaniem zaszłości, co następnie pozwoli na właściwe zrozumienie czynności inspekcyjnych.

. TOWARY W MAGAZYNACH

W przedsiębiorstwach handlu hurtowego ewidencja towarów jest prowadzona w zasadzie w przekroju ilościowym w magazynie, ilościowo - wartościowym w księgowości materiałowej oraz wartościowym w księgowości finansowej.

Sposób i forma ewidencji w poszczególnych magazynach uzależnione są od takich czynników, jak ilość asortymentu towarowego, częstotliwość ruchu pewnymi artykułami w ciągu danego okresu, charakter magazynowania itd.

Stąd też ewidencja na szczeblu magazynu może być prowadzona według kilku różnorodnych systemów, z których każdy dostosowany do charakteru danego magazynu — winien zapewnić bieżącą kontrolę magazynu, przy maksymalnej oszczędności czasu potrzebnego na prowadzenie ewidencji księgowej i gospodarczej.

Do najczęściej stosowanych sposobów zaliczają się:

- 1) ewidencja przy zastosowaniu kartoteki ilościowo - wartościowej,

- 2) ewidencja przy zastosowaniu raportów magazynowych ilościowo - wartościowych i księgi remanentów,
- 3) ewidencja przy zastosowaniu raportów ilościowo - wartościowych oraz kartoteki stanów.

Pierwszy system polega na prowadzeniu następujących ewidencji w magazynie:

- a) kartoteki ilościowej dla każdego towaru (wzór Krh — 38)
- b) ilościowo - wartościowego raportu dziennego magazynu dla każdej grupy towarowej (wzór Krh—22); raport sporządzany jest w przypadkach przyjęcia lub wydania towaru, a następnie przesyłany z danymi ilościowymi do księgowości materiałowej, która uzupełnia go wartościowo; raport ten jest przeznaczony oddzielnie dla przychodu i oddzielnie dla rozchodu towarów.

Drugi system polega na tych samych zasadach co pierwszy, dochodzi tylko tzw. księga remanentów (wzór Krh—36), która służy do ilościowego i wartościowego ujęcia stanu zapasów towarowych na ultimo każdego miesiąca w przekroju grup towarowych. Wpisy do księgi remanentów dokonywane są na podstawie stanów, wyprowadzonych w kartotece ilościowej na koniec miesiąca; księgę tę w rubrykach dotyczących ilości wypełnia magazyn, wartości są wyliczane i wpisywane przez księgowość materiałową.

Trzeci system, podobnie jak drugi, opiera się na raportach ilościowo - wartościowych magazynu z tym, że zachodzą następujące różnice:

- a) nie prowadzi się ksiąg remanentów,
- b) przychód i rozchód towarów ujmowane są w łącznym raporcie magazynowym dla danej grupy towarowej (wzór Krh—28); przy wypełnianiu tych raportów — podobnie jak raportów według wzoru Krh — 22 — obowiązuje zasada, że dane ilościowe wypełnia magazynier, wartościowe — księgowość materiałowa.

Przejdźmy teraz do omówienia księgowania zaszczytów związanych z obrotem towarowym w księgowości materiałowej. W zależności od tego, jaki z wyżej przytoczonych systemów przedsiębiorstwo stosuje, zróżnicowane są również metody ewidencji towarowej w księgowości.

Wspólne dla wszystkich trzech systemów jest to, że księgowość prowadzi tzw. rejestry raportów magazynowych (wzór Krh—35). Wpisy w rejestrach są dokonywane na podstawie raportów magazynowych, prowadzonych albo na formularzach Krh—22 (system pierwszy i drugi), albo na wzorach Krh—28 (system trzeci).

O ile przedsiębiorstwo posiada jeden magazyn, wówczas prowadzony jest jeden rejestr raportów magazynowych. W przeciwnym wypadku mogą mieć zastosowanie następujące rozwiązania:

- a) w przypadku posiadania niewielkiej ilości magazynów, rejestr raportów prowadzi się oddzielnie dla każdego magazynu, a sumy miesięczne tych rejestrów wprowadzane są na zbiorczy rejestr w tym samym układzie,
- b) w przypadku posiadania większej ilości magazynów, raporty dzienne wszystkich magazynów wpisuje się do jednego rejestru dziennego którego łączne sumy wpisywane są codziennie do rejestru miesięcznego w tym samym układzie.

W przypadku stosowania pierwszego i drugiego systemu ewidencji, wpisy w rejestrze raportów magazynowych są prowadzone przez przebitkę na kartach kontowych (wzór Krh—34), dostosowanych do formularza rejestru, z których każda przeznaczona jest dla innego magazynu. Powyższe umożliwia prowadzenie miesięcznej wartościowej ewidencji przychodów i rozchodów dla każdego z magazynów odrębnie oraz uzgodnienie zapisów wartościowych w księgowości z zapisami wartościowymi kartoteki ilościowo - wartościowej.

W przypadku stosowania drugiego systemu, niezależnie od prowadzenia wymienionych ewidencji, ma zastosowanie księga remanentów. Jest ona — jak już mówiliśmy — sporządzana przez magazyniera co miesiąc w przekroju grup towarowych ilościowo, wartości są uzupełniane przez księgowość. Łączne sumy wartości remanentów danej grupy towarowej winny być zgodne z danymi wartościowymi, zawartymi w odpowiednich kartach kontowych grup towarowych. Księga remanentów jest sporządzana po upływie miesiąca, po uprzednim uzgodnieniu rejestru raportów magazynowych z odpowiednimi rejestrami zakupu, sprzedaży i przerzutów towarowych.

Trzeci system ewidencji nie przewiduje prowadzenia księgi remanentów i kart kontowych grupy towarowej, natomiast prowadzone są tzw. „kartoteki stanów“. Służą one do kontroli prawidłowości sald ilościowych, wyprowadzanych przez magazyniera w raportach magazynowych oraz do codziennego uzgadniania ilości i wartości zapasów magazynowych w komórce księgowości. Kartoteka stanów prowadzona jest wg poniższego wzoru:

Magazyn Nr	Nazwa artykułu.....	Cena	
	Jednostka miary	jedn.	Grupa Nr
		ewid.....	

Rap.magaz.		Przychód ilość	S t a n		Rap.magaz		Przychód ilość	S t a n	
Data	Nr		Ilość	Wartość	Data	Nr		Ilość	Wartość
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Po zakończeniu okresu sprawozdawczego, ostatnie wpisy w kartotece reprezentują stan książkowy towarów w magazynie oraz automatycznie uzgadniają wartość remanentu książkowego z saldem konta 174 „Towary w hurtowniach“.

Równolegle do czynności ewidencyjnych w magazynach i księgowości materiałowej, księgowość finansowa dokonuje co miesiąc syntetycznych księgowania na koncie bilansowym 174 „Towary w hurtowniach“.

Konto to służy do wartościowego ujęcia stanu towarów w składach hurtowych; wszelkie zmiany ilościowe towarów w magazynach znajdują odbicie wartościowe na koncie 174 w cenach ewidencyjnych tzn. w cenach, po których dane towary są ewidencjonowane na kontach analitycznych.

Konto 174 jest obciążane:

- 1) za towary przyjęte do magazynu — w korespondencji z kontem 171 — „Rozliczenie faktur i towarów“;

2) za nadwyżki towarowe, ujawnione przy inwentaryzacji — w korespondencji z kontem 214 — „Straty i zyski“,

3) za różnicę między ceną ewidencyjną a ceną zakupu — w korespondencji z kontem 182 — „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów“.

Konto 174 uznaje się:

1) za towary sprzedane — w korespondencji z rozdziałem XVI — „Sprzedaż i przerzuty“ (201. 202, 203) w cenie zakupu oraz w korespondencji z kontem 182 — za różnicę między ceną ewidencyjną i ceną zakupu sprzedanych towarów,

2) za przerzuty towarów — w korespondencji z kontem 209 — „Przerzuty towarów“ w cenie zakupu oraz w korespondencji z kontem 182 za różnicę między ceną ewidencyjną, a ceną zakupu,

3) za manka i ubytki stwierdzone przy inwentaryzacji — w korespondencji z kontem 076 — „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“.

TOWARY W DRODZE

Pod pojęciem towarów w drodze rozumie się wartość tej części towarów, która jeszcze nie została przyjęta przez magazyn, jakkolwiek faktury dostawcy zostały przez odbiorcę zaewidencjonowane. Ustalenie wartości towarów w drodze polega na porównaniu wartości otrzymanych i zarejestrowanych faktur z wartością przyjętych i zaewidencjonowanych towarów; jeżeli wartość zarejestrowanych faktur w okresie sprawozdawczym przewyższy wartość przyjętych towarów, różnica reprezentuje „Towary w drodze“.

Materiałem analitycznym, służącym między innymi do ustalenia wartości towarów w drodze jest tzw. „Rejestr zakupu towarów“ (Wzór Krh—1). Rejestr ten składa się z dwóch zasadniczych części: w części pierwszej, w ramach pięciu różnych działów rejestrowane są operacje rachunkowo - finansowe z tytułu dostaw towarowych, część druga rejestruje operacje związane z przychodem towarów do magazynu. Kryterium zapisów do rejestru za dany miesiąc stanowią:

a) data wystawienia faktury przez dostawcę (rubr. 3 rejestru) — niezależnie od daty nadejścia faktury,

b) data wezwania inkasowego zgodnie z datownikiem NBP (rubr. 8 rejestru),

c) data odbioru towaru (rubr. 28).

Ścisłe zachowanie tego kryterium umożliwia właściwe ujęcie zaszłości, związanych z zakupem i rozliczeniem towarów w czasie, co między innymi pozwala na uchwycenie wartości towarów w drodze. Ważnym momentem jest również ustalenie, że do rubryki 7 rejestru (suma sprawdzona) nie wpisuje się sumy sprawdzonej faktury, na którą nie otrzymano żądania zapłaty z banku; wiąże się to z faktem, że zobowiązanie fakturowe w stosunku do dostawcy powstaje w momencie nadejścia wezwania inkasowego, a nie w momencie otrzymania faktury (którą wpisuje się do rubr. 6 — suma pierwotna). Wartości towarów w drodze figurują w rejestrze w rubr. 44 i są wyprowadzane w ostatnim dniu miesiąca w przypadkach, gdy zaewidencjonowanym liniowo wartościom w rubryce 7 rejestru nie towarzyszą zapisy liniowe w rubrykach 28 — 43 (rubryki 28 — 43 rejestrują przyjęcie towaru do magazynu i są wypełniane na podstawie magazynowych dowodów przyjęcia).

Oprócz rejestru zakupu towarów księgowość sporządza w końcu miesiąca „wykaz towarów w drodze w/g następującego wzoru:

Wykaz towarów w drodze na dzień . . . . .

Lp.	Dostawca	Faktura		Suma	Adnotacja o nadejściu towaru (lp. rej.)
		Data	Nr		
1	2	3	4	5	6

Poszczególne sumy z kol. 44 rejestru zakupu są przepisywane do rubr. 5 wykazu. Po otrzymaniu dostawy w miesiącu następnym, w rejestrze zakupu dokonuje się bieżąco zapisów w rubr. 1, 24, i 28 do 29 — z równoczesnym zapisem czerwonym w rubr. 44 z rejestru zakupu odpowiedniej sumy z rubr. 5 „wykazu towarów w drodze“. W rubr. 6 wykazu wpisuje się odpowiednią liczbę porządkową rejestru zakupu; po upływie następnego miesiąca, pozycje wykazu nie zaopatrzone adnotacją w rubr. 6 są przepisywane do wykazu towarów w drodze, sporządzonego na ultimo miesiąca następnego.

W ten sposób prowadzony wykaz stanowi aktualny i kompletny zbiór wartości wszystkich towarów w drodze, niezależnie od tego, od jak dawna występują.

Kontem syntetycznym, pozwalającym na uchwycenie wartości towarów w drodze na ultimo miesiąca jest konto 171 — „Rozliczenie faktur i towarów“. Jest to konto pomocnicze, służące do ustalania i rozliczania rozbieżności pomiędzy fakturą dostawcy, a dowodem przyjęcia towarów, zarówno pod względem wartości jak i c z a s u otrzymania.

W ciężar konta 171 księgowane są raz na miesiąc zapłacone lub zaakceptowane faktury dostawców oraz dostawy niefakturowane na ultimo miesiąca. Księgowania są dokonywane na podstawie miesięcznych sum wartości z rubryk 19, 22, 23, 25 i 26 — „Rejestru zakupu towarów“ oraz z rubryk 8, 21, 24, 25 i 27 — 30 „Rejestru sprzedaży tranzytowej — część I — zakup“ (wzór Krh—41).

Na dobro konta 171 księgowane są:

1) wartość towarów w cenie zakupu w korespondencji

a) z kontem 174 — za towary otrzymane, z ewentualnym zapisem uzupełniającym na koncie 182 w wypadku ewidencjonowania towarów po cenach niższych, niż zakupu,

b) z kontami rozdziału XVI — „Sprzedaż i przerzuty“ — za towary sprzedane, lub przerzucone w t r a n z y c i e i refakturowane odbiorcy,

c) z kontem 189 — „Towary wysłane“ — w końcu okresu — za towary sprzedane w t r a n z y c i e , a nie refakturowane.

2) wartość otrzymanych opakowań — w korespondencji z kontem 132 „opakowania“ i ewentualnie z kontem 192 „Eksploatacja opakowań“ — za różnicę między ceną ewidencyjną opakowań, a ceną fakturowaną,

3) fakturowane koszty zakupu towarów otrzymanych — w korespondencji z odpowiednim kontem rozdziału XV „Koszty handlowe“,

4) wartość mank i ubytków transportowych w korespondencji z kontem 076 „Roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat“.

Saldo W-n konta 171 wyraża przeto wartość towarów (w cenie zakupu) oraz fakturowane koszty zakupu i opakowań zakupionych, a nie otrzymanych

jeszcze do końca okresu sprawozdawczego i występuje w sprawozdaniach okresowych w pozycji „Towary w drodze“.

TOWARY WYSLANE

Pod pojęciem towarów wysłanych rozumie się wartość tej części towarów, która została wydana z magazynu, lecz faktury nie wysłano na inkaso, względnie odbiorcom (przy rozliczeniach pozainkasowych).

Towary wysłane mogą mieć w zależności od rodzaju sprzedaży 3 miejsca powstawania, a mianowicie:

- 1) przy sprzedaży normalnej,
- 2) przy sprzedaży tranzytowej,
- 3) przy przerzutach (zewnątrznych i wewnętrznych).

W związku z tym należy zapoznać się bliżej z techniką ewidencjonowania poszczególnych rodzajów sprzedaży, wymienionych w punktach 1, 2 i 3.

Przy sprzedaży normalnej, zaszłości z tego tytułu księgowane są w tzw. „Rejestrze sprzedaży“ (wzór Krh—2).

Rejestr sprzedaży służy do rejestrowania wszystkich dokumentów, dotyczących sprzedaży towarów i opakowań. Zastosowana w rejestrze metoda liniowego zakupu zapisu umożliwia ewidencję i kontrolę każdej operacji w poszczególnych jej fazach tj. od momentu wydania, względnie wysłania towarów, do chwili otrzymania równowartości pieniężnej.

Rejestr jest sporządzany i zamykany co miesiąc i obejmuje siedem zasadniczych części, z których najbardziej interesującymi dla naszych potrzeb będą: pierwsza (rubr. 1 — 11) trzecia (rubr. 18 — 22) i siódma (rubr. 41 — 44).

W części pierwszej ewidencjonowane są wysyłki towarów, w części trzeciej żądania zapłaty, względnie wysyłki faktur pozainkasowych, w części siódmej — towary wysłane na koniec miesiąca. Ostatnia część, dotycząca towarów wysłanych, jest wypełniana na koniec miesiąca z uwzględnieniem następujących elementów: do rubr. 41 (towar w cenie ewidencyjnej) — przepisane są zapisem liniowym sumy z rubr. 5 (część pierwsza), którym nie towarzyszy zapis liniowy w rubr. 18 — 21, względnie 22 (część trzecia): do rubr. 43 (odchylenia) — wpisane są wartości odchylenia od cen ewidencyjnych, przypadających od wartości towarów wysłanych, względnie wydanych, wyszczególnionych w rubryce 41 rejestru; odchylenia mogą być ustalone i wpisane bieżąco w każdej pozycji towaru wysłanego, albo też obliczane raz na koniec miesiąca od wszystkich figurujących w rubryce 41 towarów i wpisane w ustalonej wartości w wierszu, stanowiącym podliczenie wartościowych rubryk rejestru.

Gdy w przedsiębiorstwie występuje sprzedaż tranzytowa, księgowość ewidencjonuje zaszłości z nią związane w tzw. „Rejestrze sprzedaży tranzytowej — część II — sprzedaż“ (wzór Krh — 42). Rejestr ten służy do rejestrowania faktur wystawionych odbiorcom na podstawie faktur dostawców i składa się z sześciu części:

- 1) faktura,
- 2) żądanie zapłaty,
- 3) sprostowania,
- 4) zapłata,
- 5) faktury niezapłacone na koniec miesiąca,
- 6) towary wysłane.

Podstawą zapisów w rejestrze są dokumenty, mające związek z refakturowaniem sprzedaży odbiorcom. Ogólne zasady prowadzenia rejestru są analogiczne do zasad prowadzenia rejestru sprzedaży.

Część szósta, dotycząca towarów wysłanych, jest wypełniana po upływie miesiąca z uwzględnieniem następujących elementów:

do rubr. 35 (towar w cenie ewidencyjnej) — przepisane są zapisem liniowym sumy z rubryki 6 (część pierwsza — wartość towaru w cenie ewidencyjnej), którym nie towarzyszy zapis liniowy w rubrykach 12 — 15 (część druga — żądanie zapłaty); do rubryki 37 (odchylenia) wpisane są wartości odchylenia od cen ewidencyjnych, przypadających od wartości towarów wysłanych, mieszczących się w rubryce 35 rejestru; odchylenia te mogą być — podobnie, jak w rejestrze sprzedaży — ustalone i wpisane bieżąco w każdej pozycji towaru wysłanego, względnie obliczane raz na ultimo miesiąca od wszystkich towarów z rubryki 35 i wpisane w ustalonej wartości w wierszu, stanowiącym podliczenie wartościowych rubryk rejestru.

Przedsiębiorstwo, dokonujące przerzutów towarów (wewnętrznych lub zewnętrznych), prowadzi w księgowości ewidencję przerzutów w „Rejestrze przerzutów“ (wzór Krh — 15). Rejestr ten, podobnie jak „Rejestr sprzedaży“, dzieli się na 7 zasadniczych części, z których pierwsza, trzecia i siódma są dla naszych potrzeb najbardziej interesujące; część pierwsza (rubr. 1/11) — dotyczy wydania lub wysłania towaru; część trzecia (rubr. 17 — 22) — dotyczy żądań zapłaty oraz wysłania faktur pozainkasowych; część siódma (rubryka 49 — 52) — służy do wyprowadzania towarów wysłanych, na które do końca miesiąca nie złożono faktur na inkaso, lub nie wysłano faktur do odbiorcy (przy rozliczeniach pozainkasowych).

Część ostatnią, dotyczącą towarów wysłanych — podobnie jak w „Rejestrze sprzedaży“ — wypełnia księgowość na ultimo miesiąca w następujący sposób:

do rubryki 49 (towar w cenie ewidencyjnej) — przepisane są zapisem liniowym sumy z rubryki 5 (część pierwsza — wartość towaru w cenie ewidencyjnej), którym nie towarzyszy zapis liniowy w rubrykach 17 — 20 (żądania zapłaty), lub 20 — 21 (faktura pozainkasowa); do rubryki 51 (odchylenia) — wpisane są wartości odchylenia od cen ewidencyjnych, zawartych w rubryce 49; odchylenia mogą być również ustalone i wpisane bieżąco, bądź też raz na miesiąc w sumie globalnej, wyliczonej od su-

Towary wysłane na koniec miesiąca					Likwidacja w okr. nast.
Towar w cenie ewidencyjnej	Opakowanie i koszty	Odchylenia	Lp. rejestru i symbol	Odbiorca	Data oddania faktury do inkasa, lub data wysłania faktury
1	2	3	4	5	6

my wszystkich pozycji, zaewidencjonowanych w ciągu miesiąca w rubryce 49.

Na podstawie rejestrów „sprzedaży“, „sprzedaży tranzytowej“ i „przerzutów“, księgowość sporządza po upływie miesiąca „Wykaz towarów wysłanych“ wg wzoru (Krh — 50): (patrz str. 307).

Wykaz służy do zbiorczego ewidencjonowania towarów wysłanych, bądź w drodze sprzedaży normalnej, tranzytowej, względnie w drodze przerzutów. Układ wykazu pokrywa się z układem części siódmych „Rejestru sprzedaży“ i „Rejestru sprzedaży tranzytowej“, jak również z częścią szóstą „Rejestru przerzutów“, wobec czego nie wymaga bliższych wyjaśnień.

Po wysłaniu żądania zapłaty, względnie faktury (przy rozliczeniach pozainkasowych (w miesiącu następnym, w rejestrze „Sprzedaży“ dokonywane są bieżąco zapisy w rubryce 11 oraz 18 — 21, względnie w rubryce 11, oraz 22 — z równoczesnymi zapisami czerwonymi: w rubryce 41 rejestru „sprzedaży“ odpowiedniej sumy z rubr. 1 „Wykazu towarów wysłanych“; w rubryce 43 rejestru „sprzedaży“ — z rubr. 3 „Wykazu towarów wysłanych“.

(Analogiczne postępowanie ma miejsce w odniesieniu do żądań zapłaty, lub faktur wysłanych w następnym miesiącu, w przypadkach sprzedaży tranzytowej, względnie przy przerzutach). W rubr. 6 „Wykazu towarów wysłanych“ odnotowywane są daty wysłania faktury z rubr. 18 względnie 22 „Rejestru sprzedaży“. Po upływie następnego miesiąca pozycje „Wykazu towarów wysłanych“, nie zaopatrzone adnotacją w rubr. 6, przepisywane są do rubryk 1 — 3 analogicznego wykazu, sporządzanego na koniec miesiąca następnego. W ten sposób prowadzony „Wykaz towarów wysłanych“, podobnie jak „Wykaz towarów w drodze“, stanowi aktualny i kompletny zbiór wartości wszystkich wydanych towarów, na które nie wysłano faktur na inkaso, względnie odbiorcom (przy rozliczeniach pozainkasowych). Kontem syntetycznym, reprezentującym wartość towarów wysłanych na ultimo okresu sprawozdawczego jest konto 189 — „Towary wysłane“.

W końcu miesiąca wartość towarów wysłanych (w cenie ewidencyjnej) zostaje przenoszona z kont magazynowych rozdziału XIV w ciężar konta 189. W następnym okresie sprawozdawczym, po wysłaniu faktury na inkaso, lub do odbiorcy (przy rozliczeniach pozainkasowych), uznawane jest konto sprzedaży w ciężar konta odbiorcy na zafakturowaną wartość towarów, a jednocześnie obciąża się konto sprzedaży wartością sprzedanych towarów w cenie zakupu w korespondencji z kontem 189 i kontem 182 — „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów“.

TOWARY NA PRZECHOWANIU

Za towary na przechowaniu uważane są towary wysłane do odbiorcy, lecz przez niego nie zakupione, ponieważ:

- albo odbiorca odmówił akceptu faktury, a dostawca godzi się na anulowanie umowy kupna — sprzedaży,
- albo odbiorca zaakceptował fakturę, lecz z braku środków nie jest w stanie jej zapłacić i dostawca uznaje to za dostateczny powód do anulowania transakcji, o ile zezwalają na to odpowiednie przepisy.

Do księgowania zaszłości związanych z towarami na przechowaniu służą w analityce rejestry „sprzedaży“, „sprzedaży tranzytowej“ i „przerzutów“. W wypadku anulowania transakcji, dokony-

wane są w omawianych rejestrach czerwone storna sprzedaży. Kontem syntetycznym, rejestrującym raz na miesiąc towary na przechowaniu jest konto 187 „Towary na przechowaniu u odbiorców“. Księgowania są dokonywane po stronie Wn w następujący sposób:

1) przeniesienie czerwonego storna z odpowiednich kont sprzedaży w korespondencji z kontem 061 — „Należności w inkasie bankowym“, lub kontem 062 — „Odbiorcy za faktury pozainkasowe“;

2) przeniesienie czerwonego storna kosztu własnego sprzedaży z odpowiednich kont 061, lub 062

3) przeniesienie czerwonego storna kosztów fakturowanych w korespondencji z kontem odbiorcy 061, lub 062.

KOSZTY OBCIĄŻAJĄCE ZAPASY TOWARÓW

Do grupy towarów zaliczane są również koszty obciążające zapasy towarów. Przy zakupie towarów ponoszone są przez przedsiębiorstwo koszty zakupu, w skład których wchodzi nakłady na przewozy towarów. Koszty te dotyczą towarów zakupionych, lecz jeszcze nie sprzedanych, w ilościach odpowiadających zakupom; pozostawione w całości na koncie kosztów, spowodowałyby zniekształcenie wskaźnika kosztów w stosunku do obrotu.

W celu skorygowania wysokości kosztów zakupu w stosunku do sprzedanych towarów, w końcu okresu sprawozdawczego nakłady na przewozy towarów (z wyjątkiem nakładów na przewozy wysyłkowe) aktywowane są na koncie 185 — „Koszty obciążające zapasy towarów“, proporcjonalnie do zapasu towarów. Na początek następnego okresu zapis ten podlega wystornowaniu w ciężar konta 196 — „Koszty hurtowni“.

Koszty obciążające zapasy towarów — w związku z tym, że wchodzi w skład kosztów zakupu — księgowane są w analityce w tzw. „Zestawieniu analitycznym do konta kosztów“ (wzór Krh—10), oznaczonego w prawym górnym rogu symbolem konta 196 — „Koszty hurtowni“; są one umieszczone w ostatniej pozycji zestawienia w rubryce 5 (suma) czerwonym zapisem (zgodnie z zasadą przeksięgowania ich z końcem bieżącego okresu z konta 196 na konto 185).

Obecnie, gdy zaznajomiliśmy się już z zasadniczymi rozwiązaniami księgowymi, dotyczącymi ewidencji towarowej, przejdziemy do omówienia czynności inspekcyjnych, związanych z kontrolą zabezpieczenia kredytu bankowego.

Jak wiadomo, oświadczenie przedsiębiorstwa (C—1a względnie C—5) zawiera specyfikację towarów w następującym układzie:

towary w magazynie,
towary w drodze,
towary wysłane.
towary na przechowaniu.

koszty obciążające zapasy towarów.

W związku z tym, przy badaniu realności danych zawartych w oświadczeniu, inspekcję należy przeprowadzać etapami, z których każdy polega na sprawdzeniu, czy liczby wykazane w wymienionej specyfikacji towarowej oświadczenia zawierają wartości zgodne z rzeczywistością.

A. Pierwszym przeto zadaniem będzie skontrolowanie realności pozycji „Towary w magazynie“.

Jeżeli przedsiębiorstwo nie ma zaległości w księgowaniu, wartość towarów w magazynie (magazynach) można uzyskać bezpośrednio z konta synte-

tycznego 174 — „Towary w hurtowniach“; saldo (debetowe) tego konta na ultimo badanego okresu reprezentuje wartość remanentów towarowych w cenie ewidencyjnej.

Pomniejszając tę wartość o niezrealizowane marże na towarach, księgowane na koncie 182 — „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów“, otrzymamy wartość towarów w magazynach po cenie zakupu (w celu uzyskania kwoty odchylenia od cen ewidencyjnych porównujemy stronę Ma ze stroną Wn konta 182; saldo kredytowe tego konta będzie stanowiło szukaną wartość).

Jeżeli księgowania na koncie 174 nie zostały za dany miesiąc dokonane, należy posłużyć się zbiorczym „Rejestrem raportów magazynowych“ (wzór Krh — 35), względnie, jeżeli ewidencja jest prowadzona dla każdego magazynu osobno — rejestrami raportów poszczególnych magazynów. Ponieważ rejestry są zamykane i uzgadniane codziennie, wartość towarów na ultimo każdego dnia (a więc i na koniec miesiąca) uzyskujemy z rubryki „Saldo końcowe“ pod datą tego dnia, o który nam chodzi; omawiane saldo stanowi remanent w cenie ewidencyjnej, pomniejszamy go przeto o wartość przeciętnie osiąganą marży. Stopę procentową przeciętnej marży ustalamy w dwojaki sposób:

- a) na podstawie stosunku faktycznie osiągniętej marży do obrotu w ubiegłym okresie,
- b) na podstawie stosunku planowanej marży do planowanego obrotu na kwartał bieżący.

O wyborze jednego ze sposobów obliczenia przeciętnej marży winno decydować przedsiębiorstwo, uzasadniając to w odpowiednio przekonywujący sposób.

Zagadnienie odczytania wartości remanentów w magazynach komplikuje się i jest bardziej pracochłonne w przypadku, gdy zaszłości związane z obrotem towarowym nie zostały jeszcze wciągnięte do rejestru raportów magazynowych; wtedy należy sięgać do raportów magazynowych, znajdujących się w księgowości materiałowej.

W zależności od rodzaju prowadzonych raportów magazynowych (Krh — 22 względnie Krh — 28), odrębne będą sposoby ich użycia. Raporty magazynowe prowadzone na wzorze Krh — 22 osobno przez każdy magazyn zawierają bądź przychody, bądź rozchody towarów w przekroju grup towarowych. Chcąc uzyskać wartość remanentów w pewnym magazynie, należy raporty skompletować w ten sposób, aby można było następnie przystąpić do ich porównania.

Ponieważ każdy magazyn prowadzi numerację raportów oddzielnie dla raportów przychodowych i oddzielnie dla rozchodowych, rozpoczynając ją co miesiąc od nr 1 — zbieramy najpierw wszystkie raporty przychodowe (rozpoczynające się od nr 1), a następnie wszystkie raporty rozchodowe (też rozpoczynające się od nr 1), aby upewnić się, iż zawierają one kompletny materiał sprawozdawczy za dany miesiąc.

Po dokonaniu tej czynności, sumujemy osobno z raportów przychodowych wszystkie wartości przychodów dziennych za dany miesiąc oraz osobno wszystkie wartości rozchodów (z raportów rozchodowych); o otrzymaną różnicę z porównania przychodu i rozchodu towarów, powiększamy względnie pomniejszamy remanent początkowy danego magazynu, uzyskując w ten sposób wartość remanentu końcowego (na ultimo badanego okresu).

O ile przedsiębiorstwo prowadzi parę, lub kilka magazynów, wymienione czynności powtarzamy w stosunku do każdego z nich, a następnie sumujemy ostateczne wartości, otrzymując w ten sposób remanenty całego przedsiębiorstwa w cenie ewidencyjnej; teraz pozostaje tylko pomniejszyć tę globalną wartość towarów w magazynach o przeciętnie osiąganą marżę, aby otrzymać wynik w cenie zakupu. O ile marże są zróżnicowane i kształtują się odmiennie w każdym magazynie, należy je potrącać od wartości remanentów każdego magazynu osobno, a dopiero następnie zestawić globalną wartość towarów w całym przedsiębiorstwie w cenie zakupu.

*Raporty magazynowe, prowadzone na wzorze Krh — 28 są dla potrzeb inspekcji łatwiejsze w użyciu, bowiem zawierają od razu „gotowe“ wartości remanentów (w przekroju grup towarowych) w pozycjach pn. „Stan na dzień następny — wartość“. Zsumowanie poszczególnych wartości wszystkich grup towarowych z ostatnich raportów danego magazynu (oznaczonego odpowiednim numerem w lewym górnym rogu), względnie paru magazynów, pozwoli na ustalenie globalnej wartości remanentów przedsiębiorstwa. Ponieważ remanenty, ustalone na podstawie raportów magazynowych Krh-28 reprezentują również wartości towarów w cenie ewidencyjnej, należy — podobnie jak poprzednio — pomniejszyć je o wartość przeciętnej marży.

O ile w przedsiębiorstwie praktykowany jest system księgowości przewidujący prowadzenie księgi remanentów, wartości remanentów towarowych w magazynach można odczytać na podstawie ksiąg remanentów. Czynności z tym związane są niewątpliwie łatwiejsze od posługiwania się raportami magazynowymi, w związku z czym zaleca się — o ile to możliwe — opieranie się na tych materiałach.

Ponieważ księgi remanentów są prowadzone przez każdy magazyn osobno, a następnie przesyłane do księgowości (w celu uzupełnienia ich danymi wartościowymi) oraz ponieważ są one sporządzane w przekroju grup towarowych, wystarczy podsumować ogólne wartości wszystkich grup towarowych z arkuszy wszystkich magazynów, aby otrzymać globalną wartość remanentów przedsiębiorstwa w cenie ewidencyjnej, sprowadzając ją następnie do ceny zakupu.

Jeżeli system księgowości kontrolowanego przedsiębiorstwa przewiduje prowadzenie tzw. „Kartoteki stanów“, ustalenie wartości towarów w magazynach nie przedstawia większych trudności i polega — podobnie jak w przypadku księgi remanentów — na podsumowaniu ostatnich zapisów (rubryka 5 lub 10) ze wszystkich kartotek wszystkich magazynów, a następnie pomniejszenie globalnej sumy o procent przeciętnie osiąganą marży.

W ten sposób osiągnięte wyniki inspekcji porównujemy następnie z pozycją oświadczenia (C-1a, lub C-5) „Towary w magazynach“ i — w przypadku ustalenia niezgodności przekraczającej 10% — przyjmujemy dane uzyskane w drodze kontroli; w przeciwnym wypadku uważamy dane przedsiębiorstwa za wiarygodne i pozostawiamy je niezmienione.

B. Z kolei przystępujemy do sprawdzenia wiarygodności pozycji oświadczenia „Towary w drodze“.

W zasadzie wartość towarów w drodze najprościej można ustalić w księgowości finansowej przedsiębiorstwa na koncie 171 — „Rozliczenie faktur i towarów“; saldo debetowe tego konta na ultimo

badanego miesiąca wykaże wartość zakupionych, lecz nie otrzymanych towarów.

Gdy księgowość nie ma dokonanych jeszcze księgowania na koncie 171, trzeba sięgnąć do analityki tego konta, jaką jest „Rejestr zakupu towarów“, pod warunkiem, że jest on za dany okres (miesiąc) już zamknięty. W celu zorientowania się, czy zamknięcie rejestru jest dokonane, można dokonać fragmentarycznego sprawdzenia, czy ogólne miesięczne sumy rubryk reprezentujących sumy zaewidencjonowanych faktur i dostaw niefakturowanych równają się wartości przyjętych po cenie zakupu towarów i opakowań oraz mank i towarów w drodze. Technicznie równanie to przedstawia się następująco:

rubr. 7 + rubr. 26 = rubryki 35 + 39 + 40 + 42 + 44.

Należy zwrócić uwagę, że księgowość — dla sporządzenia poleceń księgowania — przy somowaniu rejestru nie bierze pod uwagę sald początkowych rejestru, które przechodzą z rejestru poprzedniego okresu i są wpisywane w pierwszym wierszu okresu bieżącego; przy podsumowywaniu poszczególnych rubryk rejestru zapisy czerwone są odejmowane od zapisów czarnych (w związku z tym kontrolujący referent winien również zapisy czerwone uważać za wartości ujemne i odejmować je od wartości zapisów czarnych).

Po stwierdzeniu zgodności podanego równania, przystępujemy do wyliczenia wartości towarów w drodze, rejestrowanych w rubr. 44 „Rejestru zakupu towarów“. Czynność ta polega na prostym wyliczeniu: zgodnie z zasadą, że sumy wszystkich rubryk rejestru nie obejmują sald początkowych, dodajemy do ogólnej sumy rubr. 44 pierwszy zapis w tej rubryce, który reprezentuje stan towarów w drodze na początek miesiąca. Niezależnie od powyższych czynności — w celu sprawdzenia, czy otrzymana wartość jest prawidłowa — prosimy o przedłożenie „Wykazu towarów w drodze“ na ultimo danego miesiąca; ogólna suma rubr. 5 wykazu powinna stanowić wartość towarów w drodze, jaką uzyskaliśmy uprzednio na podstawie rubr. 44 „Rejestru zakupu towarów“.

W przypadku, gdyby przedsiębiorstwo nie sporządziło jeszcze „wykazu towarów w drodze“, opieramy się jedynie na danych, uzyskanych z rubryki 44 „Rejestru zakupu towarów“. Zagadnienie komplikuje się w przypadku, gdy przedsiębiorstwo nie ma zakończonych księgowania w „Rejestrze zakupu towarów“ za dany miesiąc; wówczas wartość towarów w drodze można uzyskać w dwojaki sposób:

- na podstawie dotychczas zarejestrowanych faktur bez dostaw,
- w drodze ustalenia przeciętnego stanu — na podstawie kształtowania się towarów w drodze w ubiegłych okresach.

Pierwszy sposób stosujemy w przypadku, gdy zapisy w „Rejestrze zakupu towarów“ są dokonane przynajmniej do 20-go dnia miesiąca, na ultimo którego ustalamy wartość towarów w drodze. Jeżeli zapisy obejmują mniej niż 20 dni miesiąca, stosujemy drugi sposób wyliczenia.

Pierwszy sposób polega na wynotowaniu z rubr. 7 rejestru tych wartości zakupionych towarów, które nie nadeszły do przedsiębiorstwa tj. które nie posiadają wypełnionych pozycji liniowych w rubr. 35 rejestru (przyjęcie towarów); wynotowane wartości, dodane do pierwszego zapisu w rubr. 44 rejestru i pomniejszone o czerwone zapisy w rubr. 44 dadzą w przybliżeniu wartość towarów w drodze,

jaką możemy przyjąć za prawidłową, (czerwone zapisy w rubr. 44 reprezentują likwidację tych towarów w drodze, jakie składają się na pierwszy zapis w rubr. 44, tzn. towary w drodze z ubiegłych okresów).

Drugi sposób polega na ustaleniu przeciętnej wartości towarów w drodze w oparciu o stany na ultimo ubiegłych miesięcy. W tym celu dodajemy 3 kolejne stany towarów w drodze na koniec ostatnich 3 miesięcy i dzielimy osiągniętą sumę przez 3; w ten sposób ustalona liczba będzie stanowiła przeciętną szacunkową wartość towarów w drodze, jaką przyjmujemy na ultimo badanego okresu.

Osiągnięte wyniki inspekcji na tym etapie porównujemy — analogicznie jak przy badaniu „Towarów w magazynie“ — z pozycją oświadczenia przedsiębiorstwa „Towary w drodze“.

C. Badanie realności pozycji oświadczenia „Towary wysłane“ nie nastęrcza większych trudności, gdy księgowość ma zakończone księgowania na koncie syntetycznym 189; saldo debetowe tego konta pomniejszamy o wartość odchyień od cen ewidencyjnych oraz o wartość opakowań i kosztów, zawartych w rubr. 3 i 2 „Wykazu towarów wysłanych“ i otrzymujemy w ten sposób wartość towarów wysłanych. Gdy księgowania na koncie 189 nie są zakończone, posługujemy się „Wykazem towarów wysłanych“, poprzez odjęcie od ogólnej sumy w rubr. 1, wartości w rubrykach 2 (opakowanie i koszty) i 3 (odchylenia).

Jeżeli przedsiębiorstwo nie posiada, lub nie sporządza „Wykazu towarów wysłanych“, należy posłużyć się rejestrami „sprzedaży, „sprzedaży tranzytowej“ i „przerzutów“. Gdy rejestry są zamknięte za dany miesiąc, wartość towarów wysłanych uzyskujemy z części siódmej „Rejestru sprzedaży“ (rubr. 41 — 43) i „Rejestru przerzutów“ (rubr. 49 — 51) oraz z części szóstej „Rejestru sprzedaży tranzytowej części II — sprzedaż“ (rubr. 35 — 37). Ponieważ poszczególne rubryki omawianych części rejestrów są zbudowane analogicznie jak „Wykaz towarów wysłanych“ — wyliczenia dokonujemy w sposób podobny, jak przy „Wykazie towarów wysłanych“.

W przypadku, gdy przedsiębiorstwo nie dokonało zamknięcia rejestrów (sprzedaży, sprzedaży tranzytowej i przerzutów) za dany miesiąc i w związku z tym nie posiada jeszcze wyprowadzonych wartości dotyczących towarów wysłanych, postępujemy podobnie, jak przy wyliczaniu towarów w drodze, gdy „Rejestr zakupu towarów“ nie był jeszcze zamknięty — w dwojaki sposób:

- ustalamy orientacyjną wartość towarów wysłanych, gdy zapisy w rejestrach (sprzedaży, sprzedaży tranzytowej i przerzutów) są dokonane przynajmniej do 20 dnia danego miesiąca,
- wyprowadzamy stan przeciętny towarów wysłanych, na podstawie kształtowania się ich w ubiegłych miesiącach.

Z uwagi na podobieństwo wspomnianych trzech rejestrów, omówimy czynności związane z ustaleniem towarów wysłanych w sposób „a“ i „b“ na przykładzie „Rejestru sprzedaży“. Sposób „a“ polega na wynotowaniu z rubryki 5 „rejestru sprzedaży“ tych wartości wydanych (wysłanych) towarów na które nie wysłano faktur na inkaso lub do odbiorcy; są to wartości, które nie posiadają wypełnio-

nych pozycji liniowych w rubr. 18—21 (żądanie zapłaty) i rubr. 22 (data wysyłki faktury pozainkasowej). Wynotowane wartości, dodane do pierwszego zapisu w rubr. 41 rejestru i pomniejszone o czerwone zapisy w tejże rubryce wykażą w przybliżeniu wartość towarów wysłanych. Z uwagi na to, że w ten sposób osiągnięta wartość reprezentuje towary wysłane w cenie ewidencyjnej, należy ją pomniejszyć o odchylenia, które ustalamy na podstawie przeciętnego wskaźnika procentowego tj. stosunku wartości odchylenia do wartości towarów wysłanych w ubiegłym miesiącu.

Sposób „b“ polega na ustaleniu przeciętnej wartości towarów wysłanych na podstawie sumy trzech ostatnich zapisów w tej grupie towarów podzielonej przez 3 (zobacz sposób „b“ przy wyliczaniu „Towarów w drodze“).

Analogicznie postępujemy przy ustalaniu wysokości towarów wysłanych na podstawie „Rejestru sprzedaży tranzytowej“ i „Rejestru przerzutów“; sumujemy następnie osiągnięte wyniki i porównujemy ostateczną wartość z pozycją oświadczenia „Towarów wysłane“.

D. Towary na przechowaniu ustalamy w zasadzie (o ile pozwala na to stan księgowania) na podstawie salda debetowego konta 187, które reprezentuje wartość tej grupy towarów. O ile nie dokonano jeszcze zamknięcia wspomnianego konta, trzeba sięgnąć do analityki, jaką stanowią rejestry „sprzedaży“, „sprzedaży tranzytowej“ i „przerzutów“. Zgodnie z zasadą, że dostawca dokonuje czerwonych storn sprzedaży w wypadku anulowania transakcji z odbiorcą — szukane wartości odnajdujemy w rejestrach jako zapisy czerwone w przedostatnich częściach wymiennych rejestrów p.n. „Niezapłacone na koniec miesiąca“. Zapisy te w zależności od tego, czy odbiorca zgodził się na anulowanie transakcji, czy nie — dzielimy na dwie grupy:

- niezapłacone faktury z innych powodów,
- niezapłacone faktury z tytułu anulowania transakcji sprzedaży.

Dla naszych w tym przypadku potrzeb będziemy oczywiście poszukiwali w rejestrze tych czerwonych zapisów, które zaliczają się do grupy b),

W „Rejestrze sprzedaży“ zapisy czerwone w rubr. 35, 37 i 39, którym nie towarzyszą zapisy liniowe w rubrykach 26—33 (zapłata), należy uważać za towary na przechowaniu; Pozostałe zapisy czerwone w rubr. 35, 37 i 39 reprezentują grupę a) i tych nie bierzemy pod uwagę.

W „Rejestrze sprzedaży tranzytowej cz. II — sprzedaż“, towary na przechowaniu występują w postaci czerwonych zapisów w rubr. 29, 31 i 33, którym nie towarzyszą zapisy liniowe w rubrykach 20—28 (zapłata).

W „Rejestrze przerzutów“, zapisy czerwone w rubryce 37, 41 i 45, którym nie towarzyszą zapisy liniowe w rubrykach 29—36 (zapłata) zaliczamy do „Towarów na przechowaniu“. Po zsumowaniu wszystkich wynotowanych wartości z trzech omawianych rejestrów za dany miesiąc otrzymujemy globalną wartość towarów na przechowaniu, którą następnie porównujemy z odpowiednią pozycją specyfikacji towarowej oświadczenia (C-1a lub C-5).

E. Do grupy towarów, występujących w ostatniej pozycji oświadczenia przedsiębiorstwa są zaliczane „Koszty obciążające zapasy towarów“, które — w przypadku zakończenia księgowania w księgowości finansowej za dany miesiąc — można znaleźć na koncie syntetycznym 185 (saldo debetowe), albo w „Zestawieniu analitycznym do konta kosztów“, w ostatniej pozycji zestawienia w rubr. 5 (suma).

Jeżeli przedsiębiorstwo nie posiada jeszcze wyznaczonych kosztów obciążających zapasy towarów, wartość ich można wyliczyć wg poniższego wzoru:

$$K_o = \frac{(N_p + N_b) \times R_k}{R_p + z}$$

K_o = koszty obciążające zapasy towarów

N_p = nakłady aktywowane w poprzednim okresie

N_b = nakłady bieżące

R_p = remanent początkowy towarów

z = zakup towarów

R_k = remanent końcowy towarów

Wyjaśnienia:

Wysokość aktywowanych nakładów z poprzedniego okresu i nakłady bieżące ustalamy na podstawie zestawienia analitycznego do konta kosztów; nakłady aktywowane w poprzednim okresie są zapisane w pierwszej pozycji w rubr. 5 (suma) — zgodnie z zasadą zestornowania ich konta 185, na którym były księgowane z końcem ubiegłego okresu sprawozdawczego; nakłady bieżące uzyskamy przez zsumowanie wszystkich pozycji w rubr. 5 (z wyjątkiem początkowej), które reprezentują koszty zakupu towarów w okresie sprawozdawczym.

Remanent początkowy przyjmujemy w wysokości salda konta 174 „Towary w hurtowniach“, pomniejszonego o saldo kredytowe konta 182 „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów“ z ubiegłego miesiąca.

Zakup towarów ustalamy na podstawie rubryki 7 „Rejestru zakupu towarów“, lub obrotów strony Wn konta 171 za dany miesiąc (tj. miesiąc bieżący, na ultimo którego przeprowadzamy inspekcję).

Remanent końcowy przyjmujemy z ustalonej już uprzednio wartości „Towarów w magazynie“ na ultimo badanego okresu. W ten sposób ustaloną wartość kosztów obciążających zapasy towarów porównujemy następnie z ostatnią pozycją specyfikacji towarowej oświadczenia.

W przypadku stwierdzenia na wymienionych etapach inspekcji rozbieżności, nie przekraczających 10% różnicy pomiędzy poszczególnymi stanami zawartymi w specyfikacji towarowej oświadczenia, a stanami uzyskanymi w toku przeprowadzania inspekcji — przyjmujemy wartości remanentów podane przez przedsiębiorstwo. O ile jednak rozbieżności będą wyższe, należy przyjąć wartości uzyskane w czasie inspekcji. Niemniej jednak przyczyny rozbieżności winny być ustalone i jeżeli winę za ten stan rzeczy ponosi przedsiębiorstwo — należy spowodować poprawę rzetelności oświadczeń, bądź w drodze interwencji, bądź w drodze zastosowania sankcji bankowych.

Uwagi na temat organizacji polityki kredytowej w zakresie kredytu na nadzwyczajne potrzeby

Zagadnienie polityki kredytowej Narodowego Banku Polskiego jest tematem aktualnym i pasjonującym ogół pracowników. Jednocześnie nie można zaprzeczyć, że właściwa realizacja zasad określonego i zdecydowanego kierunku działalności kredytowej Banku jest problemem trudnym nie tylko dla oddziału terenowego, który stanowi niewątpliwie najważniejsze ogniwo naszej pracy ekonomicznej. Dowodzi tego stosunkowo szczupła ilość publikacji; gdyby nie ukazały się bowiem dwa artykuły ob. Szyrockiego (zobacz Nr 8 i 9 „Wiadomości NBP“ z 1953 r.), trudno byłoby mówić również w roku ubiegłym o wymianie doświadczeń terenu.

Celem niniejszego artykułu jest więc nie tylko przedstawienie trudności i środków zaradczych w zakresie stosowania właściwej polityki kredytowej na terenie woj. bydgoskiego, lecz przede wszystkim spowodowanie wymiany poglądów między kolegami z różnych województw i różnych oddziałów. Wydaje się słusznym przypuszczenie, że dyskusja taka wniosłaby nie tylko wiele ciekawych momentów, lecz ułatwiła również pracę komórek kredytowych licznych oddziałów terenowych. Chcąc uniknąć nieporozumień trzeba zaznaczyć, że tematem artykułu jest polityka kredytowa, ograniczona ściśle do kredytu na nadzwyczajne potrzeby. Chodzi bowiem w tym przypadku nie tylko o to, że kredyt ten rejestruje odchylenia od prawidłowej działalności przedsiębiorstwa, a więc stwarza najszerze możliwości oddziaływania Banku. Umiejętne stosowanie sankcji kredytowych, właściwy sposób postępowania w przypadku przyznawania kredytu na nadzwyczajne potrzeby i wydawania decyzji w sprawie ewentualnej prolongaty winno skłonić przedsiębiorstwo do ulepszenia pracy, wzmoczenia dyscypliny planowej i kredytowej, a tym samym winno przyczynić się do wzmocnienia rozrachunku gospodarczego. Ponadto problem właściwej polityki kredytowej związany jest ściśle z bezpośrednią współodpowiedzialnością aparatu bankowego z tytułu prawidłowej i jak najlepszej realizacji uchwał IX Plenum KC i II Zjazdu PZPR. Właściwe urzeczywistnienie np. tezy 64 zależy niewątpliwie od właściwego i prawidłowego stosowania zasad polityki kredytowej. Ustęp końcowy wspomnianej tezy głosi bowiem...

„Niezbędne jest zlikwidowanie nadmiernych remanentów w produkcji i w obrocie towarowym i osiągnięcie przez przyspieszenie obiegu środków obrotowych znacznego zmniejszenia udziału nakładów na przyrost środków obrotowych w wydatkach finansowych państwa. Szczególne znaczenie posiada obniżenie zużycia materiałowego, będące nie tylko czynnikiem zmniejszania kosztów własnych, lecz także czynnikiem wzrostu produkcji, gdyż daje możliwość wytworzenia z posiadanych materiałów większej ilości gotowych produktów, służących do zaspokojenia potrzeb ludności i gospodarki narodowej. Dla wzmocnienia walki o obniżkę kosztów i poprawę rezultatów finansowych socjalistycznych przedsiębiorstw należy usprawnić planowanie zaopatrzenia materiałowego, planowanie kosztów własnych i finansowe“ (Nowe Drogi nr 10/53, str. 58 — 59).

Przechodząc do omówienia wniosków wpływających z doświadczeń praktyki, należałoby je po-

dzielić na dwie grupy: dotychczasowe błędy oddziałów i środki zaradcze działu planowania kredytowego oddziału wojewódzkiego. Do rzędu truizmów należy już chyba twierdzenie, że właściwa polityka kredytowa w największej mierze zależy od oddziału terenowego, który winien posiadać dobre rozpoznanie hierarchii potrzeb kontrolowanych przedsiębiorstw.

Udzielenie lub odmowa udzielenia kredytu na nadzwyczajne potrzeby należy do zasadniczych uprawnień oddziałów terenowych i stanowi niejako podstawę właściwego stosowania sankcji kredytowych. Tymczasem, jak stwierdzono w toku dotychczas przeprowadzonych wizytacji oddziałów, poważna ich część bezkrytycznie przyjmowała wnioski kredytowe, ograniczając swoje funkcje do mechanicznego zsumowania i wysłania wniosku o podwyższeniu limitu do oddziału wojewódzkiego. Decyzja w sprawie odmowy lub udzielenia kredytu na nadzwyczajne potrzeby, która winna być zastrzeżona dla kierownika oddziału i kierownika komórki kredytowej, była niejednokrotnie faktycznym uprawnieniem referenta kredytowego względnie kierownika referatu.

Wnioski do planu kredytowego nie zawierały często wyników jakiegokolwiek choćby krytycznej analizy stanów zapasów innych kredytowanych, planowane wzrosty zapasów były częstokroć niezgodne z przepisami IS Dz. VI, planowane spadki odbiegały od wartości wyszczególnionych w planach rozładowania zapasów. Wnioski o przyznanie limitu kredytu na nadzwyczajne potrzeby w licznych przypadkach zawierały zawyżony i niczym nieumotywowany udział procentowy kredytu w finansowaniu zapasów innych, różniący się znacznie od dotychczasowego wykonania na przestrzeni dłuższego niejednokrotnie okresu czasu.

Właściwe załatwienie wniosku kredytowego, składanego na formularzu B2 uzależnione jest ściśle od uzasadnienia potrzeby kredytu. Lakoniczne stwierdzenie przedsiębiorstwa, uzasadniającego zapotrzebowanie na kredyt spiętrzeniem dostaw, czy koniecznością zgromadzenia zapasów materiałowych, uniemożliwiało oddziałowi ustalenie przyczyn gromadzenia zapasów i wprowadzenia kryterium powstawania zapasów z winy czy też bez winy przedsiębiorstwa. Prawidłowe kredytowanie uzależnione było wreszcie od stopnia rozpoznania zapasów i znajomości problematyki ekonomicznej przedsiębiorstw, co ściśle związane było z ilością i jakością inspekcji przeprowadzonych w kontrolowanych jednostkach. Plan rozładowania zapasów stanowi również ważny instrument, umożliwiający stosowanie reguł określonej polityki. Plan taki powinien zawierać realne terminy upłynięcia zapasów, a jednocześnie mobilizujące przedsiębiorstwo w celu ich dotrzymania. Plan rozładowania wyrobów gotowych dużego przedsiębiorstwa, w którym wysyłka wyrobów gotowych odbywa się codziennie, zawierający terminy rozładowania na ultimo każdego miesiąca, w skrajnym przypadku wyłącznie na ultimo kwartału, nie mógł spełnić zadania, jakie zostało powyżej sprecyzowane w odniesieniu do tego dokumentu. Częstym mankamentem występującym w oddziałach było

bezkrytyczne przyjmowanie terminów upłynnienia proponowanych przez przedsiębiorstwo, co spowodowało z kolei demobilizację przedsiębiorstwa i występowanie ujemnego zjawiska zdecydowanej przewagi planów rozładowania o terminach rozładowania wielomiesięcznych, nad planami krótkoterminowymi bez względu na przyczyny i rodzaj powstawania zapasów.

Podobne zastrzeżenie musiało budzić stanowisko oddziałów w odniesieniu do prawa prolongowania pierwotnie ustalonych terminów płatności kredytu na nadzwyczajne potrzeby. Na terenie województwa zaobserwowaliśmy nadmierny i nie zawsze uzasadniony obiektywnymi przesłankami gospodarczymi liberalizm w tej dziedzinie, tym groźniejszy, że na skutek absorbowania kredytu przez „stałych” klientów nie wykazujących żadnej nawet chęci poprawy zaopatrzenia, czy zbytu, oddziały musiały niejednokrotnie, szczególnie na ultimo kwartału, odmówić kredytu niektórym jednostkom na potrzeby krótkotrwałe i całkowicie uzasadnione gospodarczo.

W oddziałach występowały również liczne zastrzeżenia w odniesieniu do ewidencji kredytu na nadzwyczajne potrzeby, wprowadzonej Zarządzeniem Prezesa NBP Nr 20/1953 r. Niektóre oddziały kwestionowały celowość tego rodzaju ewidencji, nie zdając sobie sprawy, że umożliwia ona właściwe manipulowanie limitem oddziałowym, a tym samym stanowić powinna podstawę stosowania polityki kredytowej. Inne oddziały wysuwały zastrzeżenia odnośnie samego układu ewidencji jako zbyt skomplikowanego i nieprzejrzystego. Krytyka ta nie wniosła dotychczas momentów pozytywnych w formie opracowania wzoru np. takiej ewidencji, która czyniłaby zadość wszystkim postulatam. Omówienie kierunku działalności oddziałów nie może również pominąć trudności w zakresie właściwej kwalifikacji zapasów. Na tym odcinku istniało wiele nieporozumień spowodowanych błędami oddziałów. Błędy te były w przeważającej większości wynikiem słabej znajomości struktury zapasów i dowodem zbyt pobieżnych inspekcji w przedsiębiorstwie.

Oczywiście, przedstawiony powyżej obraz jest jednostronny, gdyż nie zawiera również faktów dodatnich, świadczących o przejawach zdecydowanej działalności ekonomicznej oddziałów, umiejętnej stosowania sankcji kredytowych i wyników operatywnego kredytowania. Były na naszym terenie i takie oddziały. Ze względu jednak na to, że celem niniejszego artykułu jest przedstawienie typowych trudności terenu i środków zaradczych zastosowanych przez dział planowania kredytowego o/woj., świadomie pominięto w tej chwili omówienie pozytywnych wniosków działalności niektórych oddziałów.

Jakie metody pracy zastosował oddział wojewódzki w zwalczaniu występujących trudności?

Przede wszystkim od początku roku było jasne, że na szczeblu o/woj. można tylko wówczas zastosować określoną politykę, jeżeli o/woj. będzie posiadał odpowiednie dane statystyczne, z których będzie można odczytać zmiany w stanach zapasów w powiązaniu z innymi wskaźnikami wykonywania narodowego planu gospodarczego. Chcąc zmniejszyć pracochłonność tego rodzaju zestawień postanowiliśmy oprzeć się na wzorach już istniejących, mianowicie na arkuszach ewidencyjno-analitycznych danych sprawozdawczych — wzór C—16 i C—16a. Arkusze tego rodzaju zawierają, jak wiadomo, w

przekroju kwartalnym najniezbędniejsze dane dla każdej branży, odnoszące się do wykonania planów produkcji, kosztów (nie dla wszystkich gałęzi gospodarczych), akumulacji i stanów zapasów. Z uwagi na to, że wydziały kredytów, po wysyłce sprawozdania miesięcznego za dany kwartał, są obowiązane do wypełnienia wspomnianych arkuszy — rola działu planowania kredytowego polegała na zsumowaniu poszczególnych arkuszy wg ministerstw oraz wyliczeniu z kolei sum ogólnych odnoszących się do całego województwa. Tego rodzaju zestawienie zbiorcze było przedmiotem analizy przeprowadzonej w celu wykrycia tych wszystkich branż, które miały najistotniejszy wpływ na niewykonanie podstawowych zadań. Wyniki analizy komunikowano w formie pisemnej dyrektorowi o/woj. oraz naczelnikom wydziałów kredytów, po czym — w wyniku wspólnych konferencji z przedstawicielami zainteresowanych komórek o/woj. — ustalono na tle ogólnej sytuacji finansowo-gospodarczej danej branży wytyczne dalszego postępowania w zakresie kredytowania zapasów innych. O ile zaletą takiego sposobu postępowania była stosunkowo mała pracochłonność omawianych zestawień, o tyle niewątpliwą wadą była mała częstotliwość (raz na kwartał) i znaczne opóźnienie analizowanego materiału w stosunku do aktualnej sytuacji gospodarczej kontrolowanych branż.

Oddział wojewódzki nie był jednak pozbawiony całkowicie możliwości obserwowania zachodzących zmian, wykorzystując w tym celu sprawozdanie z kredytu na nadzwyczajne potrzeby. Oddziały były obowiązane na mocy zarządzenia dyrektora o/woj. 56/53 do szczegółowego uzasadnienia zmian zachodzących w poszczególnych grupach gospodarczych oraz przytoczenia konkretnych dowodów zastosowania w omawianym okresie właściwej polityki kredytowej.

Oczywiście niedopuszczalna byłaby sytuacja, która by kontrolę nad realizowaniem słusznego czy niesłusznego ekonomicznie postępowania oddziałów ograniczała do kontroli zza biurka. Wychodziliśmy z założenia, że najważniejszą formą, wymagającą wprowadzić największej cierpliwości, ale mogącą dać najpoważniejsze rezultaty jest instruktaż oddziałów terenowych, oparty na konkretnych przykładach wynikłych z lustracji pracy oddziału w odniesieniu do wytypowanych w toku wizytacji przedsiębiorstw.

W tym celu zostały opracowane na podstawie IS Dz VI wytyczne dla działu planowania kredytowego do przeprowadzenia kontroli oddziałów terenowych. Przeprowadzenie kontroli we wszystkich oddziałach terenowych powinno umożliwić o/woj. w II kwartale 1954 r. podsumowanie zebranych spostrzeżeń na specjalnie zwołanej w tym celu odprawie. Dlatego niezbędne było zebranie materiału wg ustalonego z góry schematu.

Co zawierają opracowane dla tego właśnie celu wytyczne? Podzielić je można na grupę formalną i merytoryczną. W zakresie formalnym chodzi o sprawdzenie, czy zostały wykonane poprzednie polecenia pokontrolne, czy zarządzenia odnoszące się do kredytu na nadzwyczajne potrzeby są uaktualniane, czy kontrola wewnętrzna dyrektora (kierownika) oddziału obejmuje również ten zespół zagadnień, który odnosi się bezpośrednio do właściwej polityki kredytowej oraz czy jest prawidłowo prowadzona

ewidencja kredytu na nadzwyczajne potrzeby według Zarządzenia Prezesa NBP 20/53 r. przy konieczności uwzględnienia m. in. tej ewidencji w momencie występowania do oddziału wojewódzkiego z wnioskiem o podwyższenie limitu.

W zakresie merytorycznym wytyczne przewidują zbadanie w wytypowanych przedsiębiorstwach następujących zagadnień:

1. Sprawdzenie właściwości kwalifikacji zapasów do celowych, innych kredytowanych oraz innych niekredytowanych (na podstawie wniosków kredytowych B-2, oświadczeń o stanie zapasów, sprawozdań z inspekcji w przedsiębiorstwie i sprawozdań z kontroli stanu finansowego przedsiębiorstw).

2. Sprawdzenie uzasadnienia wniosków kredytowych na kredyt na nadzwyczajne potrzeby, które powinny zawierać niezbędne dane odnośnie rodzaju zapasów i przyczyn ich powstania.

3. Zbadanie, czy wnioski jednorazowe o przyznanie kredytu (IS Dz. VI. cz. B pkt 202) są udokumentowane planami rozładowania, zawierającymi niezbędne wyszczególnienie zapasów oraz realne i mobilizujące terminy upłynnienia.

4. Sprawdzenie, czy oddział realizuje zasadę przyznawania pierwszeństwa przy udzielaniu kredytów na nadzwyczajne potrzeby w zależności od tego, czy zapasy były planowane, czy powstały w wyniku przekroczenia planów produkcji lub obrotu, czy chodzi o przedsiębiorstwa wykazujące większą aktywność w staraniach o upłynnienie zapasów, przedsiębiorstwa dobrze pracujące na odcinku wykonywania planów produkcji, obrotu lub akumulacji, przedsiębiorstwa wykazujące potrzeby krótkotrwałe.

5. Sprawdzenie, czy oddział przestrzega przy udzielaniu kredytu na nadzwyczajne potrzeby kryterium zapasów zawinionych i niezawinionych przez przedsiębiorstwo:

A) Do niezawinionych zapasów zalicza się:

- a) przejściowe spiętrzenie dostaw,
- b) przedterminowe dostawy,
- c) brak niektórych materiałów potrzebnych do rozpoczęcia lub zakończenia produkcji,
- d) zmiana planu produkcyjnego w ciągu roku z polecenia jednostki nadrzędnej,
- e) przygotowanie do zwiększenia produkcji lub polepszenia jej jakości,
- f) czasowe wstrzymanie określonego rodzaju produkcji na polecenie jednostki nadrzędnej,
- g) awarie,
- h) czasowe wstrzymanie wysyłki wyrobów gotowych odbiorcom zalegającym z zapłatą,
- i) niezawinione przez przedsiębiorstwa zatory w zbyciu z braku środków transportowych PKP (pod warunkiem przedłożenia dowodów interwencji przez przedsiębiorstwo),

B) Do zawinionych zapasów, które nie powinny być kredytowane zalicza się:

- a) zapasy materiałowe, powstałe wskutek nieodwołania zbędnych zamówień,
- b) zapasy wyrobów gotowych, spowodowane brakiem umów z odbiorcami lub niską jakością wyrobów,
- c) zapasy spowodowane złą gospodarką na odcinku upłynnienia zapasów zbędnych,

d) zapasy spowodowane wydłużeniem cyklu produkcyjnego z winy przedsiębiorstwa,

e) wyroby gotowe i towary zepsute, uszkodzone, wadliwie wykonane i niekompletne,

f) zapasy spowodowane postojami z winy przedsiębiorstwa,

g) nakłady na zamówienia anulowane,

h) artykuły z grupy materiałowej, przeniesione niesłusznie do grupy towarów (przeznaczone do upłynnienia),

i) zapasy powstałe w wyniku przekroczenia planowanych kosztów,

j) zapasy towarów nie dostosowane do potrzeb konsumenta.

6. Sprawdzenie badania przez oddziały zabezpieczenia poprzez inspekcję w przedsiębiorstwie i uzależnienie częstotliwości inspekcji od tego, czy przedsiębiorstwo pracuje dobrze, czy też źle.

7. Zbadanie, czy należycie jest kontrolowana i realizowana cecha terminowości kredytu na nadzwyczajne potrzeby poprzez:

a) realne a jednocześnie mobilizujące określenie terminów płatności kredytów,

b) ograniczenie prolongaty kredytów do wyjątkowych, uzasadnionych przypadków,

c) dokonywanie spłaty kredytów w terminach płatności, w dniach regulacji kredytu w przypadku stwierdzenia istnienia nadwyżki kredytu ponad zabezpieczenie, bądź w jakimkolwiek innym dniu, w razie dokonania analogicznego stwierdzenia, np. w drodze przeprowadzenia inspekcji w przedsiębiorstwie.

8. Czy nie jest naruszona cecha zwrotności kredytu z uwagi na:

a) przekraczanie przez oddziały kompetencji odnośnie czasokresu udzielania i prolongaty kredytu,

b) ponowne występowanie przedsiębiorstwa o kredyt na zapasy, które były już przez dopuszczalny okres kredytowane, lecz nie zostały upłynnione.

Na szczeblu o/woj. możliwości stosowania reguł określonej polityki można było dostrzec ponadto przy sporządzaniu planu kredytu na nadzwyczajne potrzeby, załatwianiu wniosków o prolongatę i o podwyższenie limitu. Omówimy pokrótce wszystkie wyżej wymienione punkty.

Analiza branżowych wniosków do planu kredytowego, stanowiąca podstawę wniosku o/woj. o przyznanie limitu kredytu na nadzwyczajne potrzeby jest ograniczona w czasie. Planowany przez oddziały terenowe spadek zapasów innych kredytowanych jest zwykle charakteryzowany przez większość oddziałów lakonicznym stwierdzeniem, że spadek ten jest zgodny z planami rozładowania. Z tych powodów wstępna analiza dokonywana przez wydziały kredytów w chwili opracowania wniosków branżowych do planu kredytowego ograniczyć się musi do sprawdzenia kwalifikacji zapasów. Wydział planowania sprawdza w następnej kolejności słuszność zakwalifikowania zapasów do innych kredytowanych, bądź przyczyny ewentualnego niezmnieszenia się zapasów w stosunku do stanu na ultimo kwartału bieżącego, zgodności planowanego stanu z przepisami IS Dz. VI (przekraczanie planów produkcji, zmiana planów produkcji) oraz ustala wysokość rezerwy na przekroczenie planu zapasów. Czynności te umożliwiają wydziałowi planowania wypracowanie wniosków odnośnie prowadzenia polityki

w kwartale następnym. Na podstawie dotychczasowej obserwacji nasuwa się jednak pewna uwaga, odnosząca się do planowania i rozdziału rezerwy na przekroczenie planu zapasów, a idąca w kierunku zwiększenia w obecnym stadium uprawnień o/woj.

Przepis IS Dz. VI cz. D pkt 86, zezwalający o/woj. w momencie rozdziału zatwierdzonego przez Centralę limitu kredytu na nadzwyczajne potrzeby na pozostawienie do dyspozycji o/woj. nie więcej jak 10% limitu, jest w chwili obecnej przepisem utrudniającym raczej niż ułatwiającym stosowanie dobrze rozumianych rygorów kredytowania.

Wysokość rezerwy planowanej, a następnie zatwierdzonej przez Centralę częstokroć znacznie przewyższa wspomniane 10%, co zmusza z kolei o/woj. do dokonania rozdziału wśród oddziałów terenowych części rezerwy bez żadnych ku temu podstaw. Wydaje się, że do czasu dopóki nie wprowadzimy w życie we wszystkich oddziałach zasad prawdziwej polityki kredytowej, należałoby zwiększyć uprawnienia o/woj., pozostawiając do ich dyspozycji pełną kwotę zatwierdzonej rezerwy.

Załatwianie w takich warunkach wniosków o podwyższenie limitu na nieplanowane zapasy byłoby nie tylko doskonałą kontrolą celowości tych wniosków z punktu ich gospodarczego uzasadnienia i formą instruktażu w zakresie polityki na tym odcinku, lecz ponadto wnioski takie stanowiłyby pełny rejestr odchyłeń od planu. Dyskutowana ongiś zmiana formy wniosku o przyznanie limitu kredytu na nadzwyczajne potrzeby oraz sprawozdania, mająca na celu podział zapasów na materiałowe, produkcję w toku i wyroby półgotowe, wyroby gotowe, towary itd. wydaje się słuszną, a konieczność zajęcia się na tle aktualnych zadań gospodarczych, zapasami materiałowymi tym bardziej stanowi potwierdzenie celowości dokonania tych zmian.

Załatwianie wniosków o prolongatę i podwyższenie limitu stanowiło na szczeblu o/woj. formę zbadania właściwości zakwalifikowania zapasów jak i gospodarczej celowości ewentualnie aprobowanych propozycji oddziałów terenowych. Odbywało to się przy ścisłej współpracy i uzgadnianiu z wydziałami kredytów. Natomiast ciągle jeszcze istniały możli-

wości wykorzystania w daleko większym stopniu niż to miało miejsce dotychczas, współpracy w tym zakresie z działem planowania obiegu pieniężnego, szczególnie jeżeli chodzi o analizę wniosków o zmianę limitów i prolongatę kredytów udzielonych na finansowanie zapasów towarowych w handlu.

Reasumując należy stwierdzić, że określenie górnej granicy zadłużenia kredytu na nadzwyczajne potrzeby w formie limitu oddziałowego predestynuje niejako ten właśnie, a nie inny kredyt do opracowania dla niego i zastosowania w praktyce zasad określonej polityki. Możliwości prowadzenia takiej polityki istnieją, jak wynika z tego pobieżnego szkicu, zarówno na szczeblu oddziału terenowego jak i oddziału wojewódzkiego jakkolwiek posługiwanie się przy stosowaniu polityki głównym naszym orężem, to jest sankcją kredytową, jest trudniejsze w porównaniu do innych sankcji; wymaga bowiem dokładnej znajomości ekonomiki kontrolowanej jednostki, a tym samym uwzględnienia okoliczności o złożonej bardzo często problematyce gospodarczej. Chcąc zdefiniować samą nazwę, czy pod pojęciem polityki kredytowej będziemy rozumieli — jak to określił ob. Szyrocki w artykule w „Wiadomościach NBP“ nr 8/53, strona 477 — „zdolność prawidłowego kształtowania stosunków kredytowych i finansowych na bazie zasad obowiązującego systemu“, czy też taki kierunek działalności kredytowej Banku, który zgodnie z obowiązującymi przepisami zmierza do wykonania względnie przekroczenia przez kontrolowane jednostki ilościowych i jakościowych wskaźników narodowego planu gospodarczego — sens pozostanie ten sam.

W zakresie kredytu na nadzwyczajne potrzeby będzie chodziło zawsze o tego rodzaju działalność kredytową, która będzie miała na celu zmniejszenie zbędnych zapasów w gospodarce narodowej i wyzolenie tym samym potrzebnych rezerw.

Zmniejszenie stanu zapasów powinno oznaczać również likwidację, względnie zmniejszenie przyczyn wywołujących tego rodzaju nieprawidłowości.

K. Głazewski
Bydgoszcz

Fundusze własne w spółdzielniach pracy

Odmiennej charakter socjalistycznej własności środków produkcji przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych znajduje swoje odbicie w źródłach finansowego pokrycia majątku trwałego i normatywu.

Przedsiębiorstwa państwowe, w momencie ich powstania otrzymują z budżetu państwa wyposażenie w środki trwałe oraz wyposażenie w środki obrotowe w wysokości niezbędnej do wykonywania planowanej działalności, przedsiębiorstwa, w miarę wzrastania potrzeb, otrzymują dalsze środki z budżetu. Wypracowane zyski przedsiębiorstwo państwowe albo przeznaczają częściowo na sfinansowanie środków normatywnych, a częściowo odprowadza do budżetu, albo w całości odprowadza do budżetu. Straty przedsiębiorstw państwowych, planowane jak i nieplanowane, pokrywane są z budżetu państwa, z tym, że straty nieplanowane pokrywane są w okresie późniejszym.

Spółdzielnie pracy nie otrzymują z budżetu państwa żadnych środków na prowadzenie przedsiębiorstwa. Majątek trwały spółdzielnie muszą sfinansować bądź z funduszy własnych, bądź też ze spółdzielczych środków finansujących inwestycje, tj. z funduszu inwestycyjnego. Podobnie środki obrotowe w ramach normatywu spółdzielni są przede wszystkim finansowane funduszami własnymi. Straty ponoszone przez spółdzielnie pokrywane są bądź z funduszy własnych, bądź też ze specjalnych spółdzielczych środków tworzących fundusz wyrównawczy strat, przy czym centrale spółdzielcze dysponujące tym funduszem nie mają obowiązku pokrywania powstałych strat z tego funduszu.

W spółdzielniach pracy, obok funduszy własnych, źródłem pokrycia normatywu środków obrotowych jest kredyt normatywny, udzielany do wysokości planowanego niedoboru pokrycia normatywu funduszami własnymi.

Przedsiębiorstwa państwowe odprowadzają nadwyżki funduszy własnych ponad normatyw do

budżetu, natomiast w spółdzielniach pracy nadwyżki funduszy ponad normatyw pozostają w spółdzielniach.

W roku 1953 szereg spółdzielni pracy, w wyniku Uchwały Rządu z dnia 3.1.1953 r. w sprawie regulacji cen i podwyżki płac oraz w wyniku wysokich zysków osiągnął znaczne nadwyżki funduszków własnych w obrocie ponad normatyw. Nadwyżki te w wielu wypadkach finansują różnego rodzaju nieprawidłowości, a oddziały banku nie mogą poprzez oddziaływanie kredytem wpłynąć na ich likwidację. W tych warunkach przed spółdzielczością pracy oraz przed Narodowym Bankiem Polskim, bankiem kontrolującym finansową działalność spółdzielni, stało zagadnienie znalezienia dróg, które by pozwoliły na właściwe wykorzystanie poważnych nadwyżek funduszków własnych w obrocie w spółdzielniach pracy, a jednocześnie wpłynęłyby przynajmniej na częściowe wyeliminowanie kredytu bankowego jako źródła finansowania normatywów.

W Związku Radzieckim, jak wiadomo, kredyt bankowy nie stanowi źródła finansowania normatywów spółdzielni pracy. W spółdzielniach pracy (artele) fundusze obrotowe na pokrycie normatywu tworzą się w pierwszym rzędzie z wpłaconych udziałów oraz z wypracowanej akumulacji.

Drugim spółdzielczym źródłem finansowania normatywów w spółdzielniach pracy jest spółdzielczy fundusz kredytu długoterminowego. Spółdzielnie pracy, w przypadku gdy ich fundusze własne są zbyt niskie i nie pokrywają w całości normatywu, otrzymują z tego funduszu pożyczki do wysokości normatywu.

Spółdzielczy fundusz kredytu długoterminowego w Związku Radzieckim powstaje z przelewów części zysku spółdzielni pracy oraz z wkładów zwrotnych spółdzielni. Fundusz administrowany jest przez Torgbank, który udziela kredytów na podstawie dyspozycji jednostek nadrzędnych spółdzielni (rad i związków spółdzielczych).

Z funduszu kredytu długoterminowego udzielane są trzy rodzaje pożyczek:

- a) na inwestycje i kapitalne remonty,
- b) na uzupełnienie funduszków własnych finansujących środki trwałe,
- c) na uzupełnienie funduszków własnych finansujących środki obrotowe.

Pożyczki na sfinansowanie inwestycji i kapitalnych remontów spełniają identyczną rolę jak w obowiązującym w Polsce systemie finansowym pożyczki z funduszu inwestycyjnego.

Pożyczki na uzupełnienie funduszków własnych finansujących majątek trwałe otrzymują spółdzielnie, których środki pozaobrotowe (środki trwałe, środki zamrożone w inwestycjach i kapitalnych remontach, środki wyłączone oraz straty za lata ubiegłe i za rok bieżący) przewyższają fundusze własne i zrównane z nimi pasywa.

Trzeci rodzaj pożyczek na uzupełnienie własnych funduszków w obrocie otrzymują spółdzielnie na pokrycie niedoboru funduszków własnych w obrocie do wysokości normatywów.

Pożyczki udzielane spółdzielniom z funduszu kredytu długoterminowego są oprocentowane. Odsetki od pożyczek na uzupełnienie funduszków finansujących środki pozaobrotowe pobiera się dwa razy w roku za okresy ubiegłe, dnia 1 czerwca i dnia 1 grudnia, natomiast odsetki od pożyczek na uzupełnienie funduszków własnych w obrocie pobierane są

z góry, przy uruchomieniu pożyczki, za okres od dnia wypłacenia pożyczki do terminu płatności pierwszej raty, lecz nie więcej niż za jeden rok; za następne okresy odsetki pobierane są także z góry przy spłacie rat pożyczek.

Pożyczki na uzupełnienie funduszków własnych mogą otrzymać wyłącznie spółdzielnie, których fundusze własne pokrywają całkowicie straty z lat ubiegłych i roku bieżącego, zużycie środków trwałych oraz straty na obniżce wartości zapasów i papierów wartościowych. Spółdzielniom, które poniosły straty w roku bieżącym, pożyczki te udzielane są po uprzednim zbadaniu przez jednostkę nadrzędną, przyczyn powstania strat o ile w wyniku badań ustalono, że straty te mają charakter przejściowy.

Podobnie w przypadku zamrożenia w roku bieżącym środków obrotowych, spółdzielnie mogą otrzymać pożyczki po uprzednim rozpatrzeniu przez jednostkę nadrzędną sprawy pociągnięcia do odpowiedzialności osób winnych naruszenia dyscypliny finansowej oraz po podjęciu kroków zapewniających zaprowadzenie porządku w gospodarce finansowej spółdzielni.

Jak z powyższego wynika, aby spółdzielnia mogła otrzymać pożyczkę ze spółdzielczego funduszu kredytu długoterminowego musi posiadać przynajmniej w minimalnej wysokości fundusze własne oraz musi prowadzić prawidłową gospodarkę finansową.

Ze spółdzielczego funduszu kredytu długoterminowego nie są pokrywane ponoszone przez spółdzielnie straty, jak to ma miejsce z istniejącego u nas funduszu wyrównawczego strat. W Związku Radzieckim spółdzielnie pracy pokrywają poniesione straty z funduszków własnych, to znaczy z funduszu zakładowego (zasobowego) i z funduszu udziałowego. W przypadku pochłonięcia przez straty w całości funduszków własnych spółdzielni, spółdzielnia traci prawo do korzystania z pożyczek ze spółdzielczego funduszu kredytu długoterminowego.

Pożyczki udzielane są w oparciu o bieżące bilanse spółdzielni do wysokości niedoboru, który wynika z planów finansowych spółdzielni, w każdym przypadku stwierdzenia niedoboru funduszków. Spółdzielniom, które przekraczają plany produkcyjne, pożyczki na uzupełnienie funduszków własnych w obrocie udzielane są do wysokości niedoboru wyliczonego w oparciu o tzw. normatyw operatywny.

Pożyczki na uzupełnienie funduszków własnych w obrocie udzielane są na okres do lat 5. Pożyczki na uzupełnienie funduszków finansujących środki pozaobrotowe udzielane są na okres do lat 10.

Kwoty pożyczek na uzupełnienie funduszków własnych w obrocie jak i pozaobrotowych przelewane są przez Torgbank na rachunek rozliczeniowy spółdzielni w Gosbanku.

Zarządzenie Prezesa NBP Nr 84/53, wprowadzające minimum pokrycia 20% sumy normatywu łącznego funduszami własnymi spółdzielni, stanowi jednocześnie pierwszy krok ku upodobnieniu zasad kredytowania spółdzielni na wzór zasad obowiązujących w Związku Radzieckim.

Z. P. Nr 84/53 bazuje na zasadzie samofinansowania spółdzielczości pracy i jednocześnie stawia zagadnienie wykorzystania nadwyżek funduszków własnych w obrocie ponad normatyw.

Z. P. 84/53 wprowadza fakultatywny przepis potrącania nadwyżek funduszków własnych w obrocie ponad normatyw od kredytów ponadnormatywnych. Mimo, że przepis ten wprowadzony został ja-

ko fakultatywny, spotkał się z żywym przyjęciem przez oddziały i w większości przypadków był przy kredytowaniu spółdzielni stosowany jako przepis bezwzględnie obowiązujący.

Tendencją zarządzenia było aby spółdzielnie posiadające nadwyżki funduszków własnych ponad normatyw, prowadzące prawidłowo gospodarkę finansową i w których wystąpiły trudności finansowe niezawinione, np. w wyniku zamrożeń należności u odbiorców, mogły nadwyżki te zużyć na sfinansowanie aktywów, które powodują te trudności.

Z drugiej strony zarządzenie chciało zapobiec zużywaniu nadwyżek funduszków własnych na finansowanie środków, które są przyczyną trudności finansowych, a powstały z winy spółdzielni, np. nieuzasadnione gospodarczo zapasy ponadnormatywne.

Przy właściwej interpretacji zarządzenia oddziały potrącały nadwyżki funduszków ponad normatyw od kredytów ponadnormatywnych, gdy istniały zapasy kwalifikowane jako nie nadające się do kredytowania.

Fakt istnienia zapasów gospodarczo nieuzasadnionych był głównym motywem, decydującym o potrąceniu nadwyżek funduszków od kredytów ponadnormatywnych.

W drugim przypadku potrącano nadwyżki spółdzielniom, które posiadały zapasy ponadnormatywne w całości gospodarczo uzasadnione (zakwalifikowane do kredytowania) i w których nie istniały trudności finansowe wskutek zamrożeń należności u odbiorców.

Z zasady nie potrącano natomiast omawianych nadwyżek gdy spółdzielnie nie miały zapasów wyłączonych z kredytowania, a posiadały przeterminowane należności fakturowe od odbiorców.

Inną formą prawidłowego zużycia nadwyżek funduszków własnych w obrocie ponad normatyw jest finansowanie gospodarstw pomocniczych. Spółdzielnie pracy, które posiadają omawiane nadwyżki mogą za zezwoleniem właściwej centrali prowadzić gospodarstwa pomocnicze do 30 ha dla polepszenia warunków bytowania członków. Gospodarstwa te finansowane są nadwyżkami funduszków i w tym przypadku, bez względu na wysokość środków zaangażowanych w tym gospodarstwie, oddziały nie potrącają nadwyżek funduszków od kredytów ponadnormatywnych.

Powyższe formy zużycia nadwyżek funduszków własnych w obrocie spółdzielni pracy nie wyczerpują całkowicie zagadnienia i w dalszym ciągu istnieją w szeregu spółdzielni poważne nadwyżki funduszków, przy braku tych funduszków w innych spółdzielniach.

W roku bieżącym, w celu oddziaływania na jednostki nadrzędne spółdzielczości pracy, dla właściwego uregulowania omawianego zagadnienia oraz w celu pogłębienia zasady samofinansowania spółdzielczości, określone Z. P. 84/53 20% minimum pokrycia sumy normatywu łącznego funduszami własnymi spółdzielni ulegnie podwyższeniu.

Wymogi NBP odnośnie posiadania przez spółdzielnie pracy funduszków własnych w obrocie w określonej minimalnej wysokości spowodowały zmianę regulaminu funduszu wyrównawczego. Fundusz ten, od połowy 1953 roku, spełnia rolę spółdzielczego funduszu pożyczkowego na pokrycie środków obrotowych, upodabniając się częściowo do wspomnianego powyżej funduszu kredytu długoterminowego w Związku Radzieckim.

Fundusz wyrównawczy strat nie jest jednak przystosowany do zadań funduszu pożyczkowego, choćby z uwagi na stosunkowo ograniczone środki gromadzone na tym funduszu. Toteż na przełomie ubiegłego i bieżącego roku powstał projekt stworzenia w spółdzielczości pracy funduszu kredytu długoterminowego, na bazie funduszu wyrównawczego strat i funduszu inwestycyjnego.

W myśl projektu regulaminu funduszu kredytu długoterminowego, fundusz ten powstanie ze środków funduszu wyrównawczego strat i funduszu inwestycyjnego oraz wkładów zwrotnych spółdzielni, związków branżowych i wojewódzkich związków spółdzielni inwalidów w wysokości nadwyżek funduszków własnych w obrocie ponad normatyw, a także z wkładów centrali spółdzielczych oraz związków branżowych i wojewódzkich związków spółdzielni inwalidów, które nie prowadzą działalności gospodarczej, w wysokości nadwyżek funduszków własnych ponad środki trwałe, po uwzględnieniu kwot przewidzianych na finansowanie inwestycji. Na fundusz ten spółdzielnie przekazywać będą część zysku, podobnie jak obecnie przekazują na fundusz wyrównawczy strat i fundusz inwestycyjny.

Wkłady jednostek spółdzielczych na fundusz kredytu długoterminowego mają być oprocentowane. Podobnie oprocentowane będą pożyczki udzielane spółdzielniom z tego funduszu.

Pożyczki z funduszu kredytu długoterminowego spełniać będą zadanie jakie spełniają obecnie pożyczki z funduszu inwestycyjnego, tzn. udzielane będą na cele o charakterze inwestycyjnym. Ponadto, z funduszu tego spółdzielnie otrzymywać będą pożyczki na uzupełnienie funduszków własnych w obrocie do określonego minimum.

Znaczne środki nagromadzone na funduszu kredytu długoterminowego pozwolą na bardziej racjonalne wykorzystanie funduszków spółdzielczych oraz na dalsze podwyższenie minimum pokrycia normatywu łącznego funduszami własnymi w obrocie. Minimum to będzie w ciągu najbliższych lat stopniowo podwyższane, aż do zaprzestania kredytowania spółdzielni kredytem normatywnym.

Pożyczki z funduszu kredytu długoterminowego w myśl regulaminu mają być, w zależności od ich przeznaczenia, udzielane — podobnie jak w Związku Radzieckim — na okres do 5 względnie do 10 lat.

Wprowadzanie zasady samofinansowania spółdzielczości pracy stawia przed aparatem banku zadanie pogłębienia kontroli na odcinku prawidłowego narastania funduszków własnych spółdzielni.

Fakt, że szereg spółdzielni ma wysokie nadwyżki funduszków własnych ponad normatyw nie może zmniejszyć troski o dalsze narastanie tych funduszków, tak w spółdzielniach, które posiadają niedobór pokrycia normatywu funduszami własnymi jak i w spółdzielniach, które posiadają już nadwyżki funduszków.

Uwaga oddziałów winna być zwrócona jednocześnie na dwa zagadnienia. Po pierwsze — na osiągnięcie przez poszczególne spółdzielnie planowej i ponadplanowej akumulacji poprzez obniżkę kosztów, w myśl też IX Plenum, po drugie — na prawidłowe narastanie funduszu udziałowego.

Zagadnienie osiągnięcia planowej i ponadplanowej akumulacji jest sprawą bardzo ważną, która omówiona została w szeregu prac naukowych jak i w artykułach na łamach Wiadomości NBP. Zagadnienie to przekracza rozmiary jednego artykułu,

a ponieważ w tym samym stopniu dotyczy przedsiębiorstw państwowych jak i spółdzielczych, nie będziemy go dokładniej omawiać.

Należy natomiast kilka słów poświęcić zagadnieniu narastania funduszu udziałowego. Fundusz udziałowy, powstający z wpłat członkowskich, jest podstawową częścią funduszy własnych spółdzielni, z uwagi na charakter prawny przedsiębiorstw spółdzielczych. Kwotowo fundusz ten jest stosunkowo niewielki i wynosi, np. w spółdzielniach inwalidzkich, zaledwie ca 10% ogólnej kwoty funduszy własnych.

Niemniej jednak fundusz ten jest jednym ze źródeł samofinansowania spółdzielni i prawidłowy jego wzrost pozwala zwalniać środki pozaspółdzielcze (np. kredyt normatywny) na inne cele. Już w roku 1951 (P.O. 99/51) została postawiona sprawa kontroli przez oddziały właściwego narastania funduszy udziałowych w spółdzielniach zrzeszonych w ZSP i Rz. CSI i CPL i A.

Należy stwierdzić, że w roku 1951 oddziały zwróciły baczniejszą uwagę na to zagadnienie, w szczególności w spółdzielniach nowopowstałych. Przeprowadzona natomiast ostatnio analiza narastania funduszu udziałowego w oparciu o materiały bilansowe wykazała, że spółdzielnie nie przywiązują dostatecznej wagi do tworzenia funduszu udziałowego. Jednocześnie przeprowadzone wizytacje w oddziałach dowiodły, że oddziały zaniedbały nałożony na nich obowiązek kontroli kształtowania się funduszu udziałowego.

Zdarzają się przypadki, że oddziały do tego stopnia nie interesują się narastaniem funduszu udziałowego, że nie korygują, o wynikający z bilansu, wzrost funduszu udziałowego w oświadczeniach C—1, w których spółdzielnie często nie wykazywały wzrostu funduszu udziałowego. W ten sposób oddziały udzielają kredytu normatywnego w wyższej wysokości, niż to wynikało z rzeczywistego zapotrzebowania. Oddziały nie analizują także prawidłowości narastania funduszu udziałowego, który w szeregu przypadków wzrasta w zbyt małych kwotach w porównaniu do obowiązujących w tej mierze przepisów.

Na przykład członkowie spółdzielni inwalidów obowiązani są zadeklarować udziały co najmniej w wysokości jednomiesięcznej płacy zarobkowej. Suma udziałów jest uiszczana co najmniej w wysokości 2% miesięcznej pensji w ratach miesięcznych.

W ramach przeprowadzonej kontroli stwierdzono przypadki, że wpłaty na udziały wynosiły 1,11% płac miesięcznych, a w innej spółdzielni 1,03%, co stanowi zaledwie 74% i 68% prawidłowych wpłat minimalnych, przy założeniu, że — zgodnie ze statutem co najmniej 75% pracowników spółdzielni winno być jej członkami.

Należy podkreślić, że w spółdzielniach inwalidzkich okres wpłat na fundusz udziałowy trwa do 50 miesięcy, tzn. ponad 4 lata od chwili przystąpienia członka do spółdzielni. W obu powyżej przytoczonych przypadkach spółdzielnie powstały w roku 1950 i okres wpłat na udziały dotyczy wszystkich członków tych spółdzielni.

W skali ogólnokrajowej w ciągu pierwszych trzech kwartałów 1953 roku wpłaty na udziały w spółdzielniach inwalidów wyniosły ca 83,3% prawidłowych minimalnych wpłat.

Lepiej wygląda sytuacja w spółdzielniach zrzeszonych w Centrali Przemysłu Ludowego i Artystycznego oraz w Związku Spółdzielni Przemysłowych i Rzemieślniczych, niemniej i tutaj zdarzają się poważne niedociągnięcia.

Nałożony na oddziały P.O. 99/51 obowiązek stałej kontroli stanu faktycznego funduszy udziałowych ma na celu wyeliminowanie nieprawidłowości na tym odcinku.

Oddziały winny prowadzić analizę stanu funduszu udziałowego w ramach analizy bilansów kwartalnych. Referent kredytowy, analizując bilans kontrolowanej spółdzielni, winien ustalić kwotę wpłaconą przez członków w ciągu kwartału sprawozdawczego na pokrycie zadeklarowanych udziałów i porównać ją z kwotą, która winna być wpłacona zgodnie ze statutem spółdzielni.

Analizę stanu funduszu udziałowego należy prowadzić także w ramach dokonanych w spółdzielniach inspekcji. Referent kredytowy winien co pewien czas przeanalizować stan funduszu udziałowego jaki wynika z arkusza ewidencyjnego, który prowadzony jest w księgowości spółdzielni jako specyfikacja konta 5 „funduszu“ i porównać z książką udziałów. Należy ustalić zobowiązania członków z tytułu udziałów oraz sprawdzić jak przebiega pokrywanie tych zobowiązań. Należy zwracać szczególną uwagę czy jest zachowywany wymagany statutem stosunek liczby członków spółdzielni do ogółu pracowników.

Oddziały, w myśl P.O. 99/51, są upoważnione w przypadku zalegania członków z wpłatami na udziały do pomniejszania udzielanego kredytu normatywnego o sumy niewpłacone na fundusz udziałowy.

Rozszerzona zasada finansowania spółdzielczości pracy ze środków spółdzielczych stawia przed aparatem bankowych zadania wykorzystania posiadanych możliwości w celu oddziaływania na właściwe narastanie funduszy spółdzielczych, między innymi tak podstawowego funduszu jakim jest fundusz udziałowy.

M. Sadren

Kredytowanie według obrotu gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska”

Pomyślnie wyniki wprowadzenia kredytu normatywnego na obrót w gminnych spółdzielniach „Samopomoc Chłopska“ o handlowej działalności, zachęciły Oddział Wojewódzki w Krakowie do doświadczenia objęcia tym kredytem wytypowanych spółdzielni o działalności mieszanej.

Dwumiesięczne doświadczenie pozwoliło już na wypracowanie pewnych wstępnych zasad kredytowania, a przede wszystkim dało oddziałowi kredytującemu szczegółowy wgląd w mechanikę obrotu towarowego i produkcji kredytowanej jednostki.

Ustalając zasady kredytowania wg obrotu tych gminnych spółdzielni, które poza działalnością handlową posiadają również punkty żywienia zbiorowego względnie zakłady wytwórcze jak masarnie, piekarnie i inne starano się opierać na obowiązujących przepisach, stosując pewne modyfikacje w tych tylko wypadkach, kiedy było to bezwzględnie konieczne.

Jako wstępne założenie, które miało ułatwić przejście na nową metodę ustalono, że kredytowaniem wg obrotu objęta będzie w tych jednostkach jedynie działalność handlowa, z wyłączeniem działalności innego rodzaju.

Podstawowym warunkiem, jaki w tym przypadku musiało spełniać wybrane przedsiębiorstwo, było posiadanie funduszków własnych w obrocie w wysokości zapewniającej pokrycie normatywów z wyłączeniem jedynie normatywu „towary”. W przeciwnym wypadku, poza kredytem na obrót który przejąłby pokrycie normatywu „towary” istniałaby konieczność uzupełnienia niedoboru pokrycia pozostałych normatywów, co niezmiernie skomplikowałoby pracę i postawiło pod znakiem zapytania wartość całego systemu.

Po wytypowaniu 2 odpowiednich jednostek, objęto je z dniem 1 lutego br. kredytem na obrót, zgodnie z postanowieniami szczegółowej I.S. o kredytowaniu wg obrotu przedsiębiorstw handlowych, ze zmianami wynikającymi z zastosowania odpowiednich przepisów Zarządzenia Prezesa nr. 11/54 w części odnoszącej się do kredytowania wg obrotu Powiatowych Związków Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Kredytowanie przebiegało w zasadzie identycznie z kredytowaniem innych spółdzielni (PSS, PZGS) z pewnymi modyfikacjami, które wynikły z konieczności rozgraniczenia działalności handlowej od pozostałych rodzajów działalności.

Rozgraniczenie to polegało na:

1) rozdzieleniu zakupu towarów handlowych od artykułów spożywczych, dla punktów żywienia zbiorowego i materiałów,

2) rozdzieleniu sprzedaży towarów od realizacji wyrobów gotowych,

3) z powyższego wynika konieczność pokrywania zakupów z odpowiednich źródeł oraz odprowadzania utargów na rachunki w ramach właściwych kont bilansowych.

Rozdzielenie zakupu uzyskuje się w zasadzie przez nacisk na dokonywanie odrębnych zamówień na towary (przeznaczone do sieci handlowej) i inne dostawy przeznaczone dla pozostałych rodzajów działalności. Faktury dotyczące obrotu towarowego opłacał oddział finansujący z rachunku kredytu normatywnego na obrót (w ramach konta bilansowego 201) pozostałe zaś faktury z rachunku rozliczeniowego przedsiębiorstwa.

Utargi sklepowe wpłacano na dobro rachunku kredytu normatywnego na obrót, zaś utargi z tytułu żywienia zbiorowego i inne wpływały na rachunek rozliczeniowy.

Nie zawsze jednak podział ten możliwy był do przeprowadzenia. Najstaranniejsze nawet dokonywanie zamówień nie mogło zapobiec konieczności przejmowania części towarów znajdujących się w sieci handlowej na rzecz żywienia zbiorowego. Do-

tyczyło to przede wszystkim towarów monopolowych, mięsa, nabiału, pieczywa i in.

W wyniku tych przerzutów, powstawało automatycznie przekredytowanie kredytem normatywnym na obrót, wobec zmniejszenia zabezpieczenia. Dla ścisłości zaznaczyć należy, że przekredytowanie dotyczyło mogło równie dobrze kredytu na należności fakturowe, gdy wpływy na dobro konta 201 doprowadziły jego stan do zrównoważenia z zabezpieczeniem, ale zato odpowiednia podaż żądań zapłaty nie wpłynęła do portfelu „A”. W gminnych spółdzielniach zjawisko to jednak nie występowało — przynajmniej w obserwowanych przypadkach — wobec znikomej stosunkowo sprzedaży fakturowanej.

W normalnych warunkach, przedmiot kredytowania przesuwają się, stanowiąc kolejno zabezpieczenie kredytu normatywnego na obrót, następnie kredytu na należności fakturowe i ostatecznie wpływając jako należność zainkasowana na spłatę kredytu normatywnego. W opisanym wyżej wypadku, przedmiot kredytowania wymykał się niejako z normalnej kolejności i przechodząc do zakładów żywienia zbiorowego przestawał stanowić zabezpieczenie jakiegokolwiek kredytu, wpływając ostatecznie na dobro rachunku rozliczeniowego wraz z utargami żywienia zbiorowego. Równowartość towarów przekazanych przez sieć handlową do żywienia zbiorowego, mogła być zatem użyta na zmniejszenie zadłużenia kredytu normatywnego na obrót, dopiero w momencie regulacji kredytu. Jedynym nasuwającym się rozwiązaniem było potraktowanie przerzutów z pionu handlu do żywienia zbiorowego identycznie jak dokonanej sprzedaży, a zatem skłonienie przedsiębiorstwa do pokrycia zmniejszenia zabezpieczenia kredytu z własnych środków. Ostatecznie ustalono następujący sposób postępowania.

Przed dniem 15 każdego miesiąca oddział otrzymywał od przedsiębiorstwa zestawienie wartościowe towarów przejętych z sieci handlowej (wg kosztu własnego) w okresie pierwszej dekady miesiąca, wraz z dyspozycją przelewu równowartości w ciężar rachunku rozliczeniowego, na dobro rachunku kredytu normatywnego na obrót. Identycznie postępowano w drugiej połowie miesiąca, z tym, że zestawienie dotyczyło okresu od 15 do 25 a dyspozycja przelewu była wykonywana przed ostatnim dniem miesiąca.

Z istniejących przepisów wynika możliwość dokonania takiego przelewu przez przedsiębiorstwo; nowość stanowi jedynie uzależnienie jego wysokości od wartości przejętych towarów.

Omówione poprzednio przekredytowanie, będące wynikiem przerzutów towarów z sieci handlowej, wyrównuje się zawsze w momencie regulacji kredytu, a więc dwa razy w miesiącu. Ustalając w sposób wyżej opisany dodatkowe terminy wyrównania, oddział powodował dostosowanie kredytu do przedmiotu kredytowania dwukrotnie częściej, sprawdzając w efekcie nieprawidłowość do minimalnych granic. Czasokresy przeznaczone dla dokonywania przelewów wyrównujących (10 do 15 i 25 do 30) są tak dobrane, aby dokonywane zmniejszenie obliża kredytu normatywnego na obrót nie musiało być dodatkowo uwzględniane w dniach regulacji.

W wyniku tak przyjętej zasady, przebieg przerzutów i związanego z nimi wyrównania różnicy przedstawia się jak poniżej:

za przerzuty dokonane od dnia 1-go do dnia 10-go	wyrównanie dnia 11 do 14-go (przelew)
za przerzuty dokonane od dnia 10-go do dnia 15-go	wyrównanie dnia 25-go (regulacja)
za przerzuty dokonane od dnia 15-go do dnia 25-go	wyrównanie dnia 26-go do 30-go (przelew)
za przerzuty dokonane od dnia 25-go do dnia 30-go	wyrównanie dnia 10-go (regulacja)

Dostarczanie oddziałowi danych dotyczących wysokości dokonanych przerzutów nie przedstawiało dla przedsiębiorstwa trudności, należy jednak wziąć pod uwagę że jednostki wybrane dla przeprowadzenia doświadczenia miały uporządkowaną i bieżąco prowadzoną księgowość, ewidencje ilościowe i ilościowo-wartościowe itp.

W razie gdyby zadysponowany przelew mógł spowodować powstanie salda kredytowego na koncie 201, oddział ograniczał samorzutnie jego wysokość do kwoty aktualnego zadłużenia.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że oddział opłacając zakup towarów w ciężar rachunku kredytu normatywnego na obrót, musiał dbać o to, aby równowartość części tych towarów, przejętych przez pion żywienia zbiorowego, nie wpłynęła na dobro rachunku rozliczeniowego jako utarg żywienia zbiorowego, zamiast na spłatę kredytu. Powodowano zatem przekazanie odpowiedniej kwoty z rachunku rozliczeniowego, czyli inaczej mówiąc — żywienie zbiorowe dokonywało zakupu we własnych sklepach. Przelew wyrównujący następował mniej więcej równocześnie ze sprzedażą towaru w żywieniu zbiorowym, co było uwarunkowane szybką rotacją artykułów spożywczych i monopolowych w gospodach, przy równoczesnym kilkudniowym opóźnieniu przelewu w stosunku do momentu pobrania towaru ze sklepu.

Problem rozdziału sprzedaży występował wówczas, gdy wyroby gotowe produkcji pomocniczej przyjmowane były częściowo przez własne sklepy do sprzedaży detalicznej. W tej sytuacji nieprawidłowość działała w kierunku niekorzystnym dla przedsiębiorstwa, a polegała na tym, że zapłata za towary opłacone z rachunku rozliczeniowego, wpływały na dobro rachunku kredytu normatywnego na obrót (wraz z utargami obrotu towarowego) co pozbawiałoby przedsiębiorstwo części środków, aż do momentu regulacji kredytu.

Postępując konsekwentnie w kierunku odseparowania różnych rodzajów działalności, oddział opłacał te towary z rachunku kredytu normatywnego na obrót (na podstawie wewnętrznych dowodów sprzedaży) przelewając ich równowartość na dobro rachunku rozliczeniowego przedsiębiorstwa. Stosowano przy tym identyczne terminy jak poprzednio.

W przedsiębiorstwie zatem, posiadającym poza sklepami detalicznymi również zakład wytwórczy (np. piekarnię) i zakłady żywienia zbiorowego, dodatkowa manipulacja przedstawiała się w sposób następujący.

Do dnia 14-go każdego miesiąca przedsiębiorstwo przedkłada oddziałowi:

- zestawienie wartości towarów przejętych ze sklepów do zakładów żywienia zbiorowego za czas od 1-go do 10-go tegoż miesiąca,

- wartość wyrobów gotowych przekazanych do sieci handlowej w tym samym czasie,

- polecenie przelewu na kwotę różnicy pomiędzy sumą ad a) i ad b) (a minus b) na dobro rachunku kredytu normatywnego na obrót (konto bil. 201) w ciężar rachunku rozliczeniowego.

W wypadku gdyby kwota ad b) była wyższa od kwoty ad a), oddział z własnej inicjatywy dokonuje przelewu różnicy w ciężar rachunku kredytu normatywnego na obrót, na dobro rachunku rozliczeniowego.

Identycznie postępuje się w drugiej połowie miesiąca, z tym, że zestawienie złożone przez przedsiębiorstwo dotyczy przerzutów dokonanych w czasie pomiędzy 15-tym a 25-tym, a przelew winien być dokonany najpóźniej w ostatnim dniu miesiąca. Oddział z własnej inicjatywy może skorygować wysokość przelewu (in minus) zmniejszając go do wysokości aktualnego zadłużenia na rachunku kredytu normatywnego na obrót.

Jak wykazało doświadczenie, zastosowany system nie przysparzał oddziałowi ani przedsiębiorstwu dodatkowej pracy, w porównaniu z systemem kredytowania kredytem normatywnym na uzupełnienie niedoboru funduszy własnych w obrocie.

Kredytowanie wg obrotu przedsiębiorstw prowadzących również działalność uboczną miało przede wszystkim na celu zdobycie przez oddział wojewódzki i operacyjny doświadczenia, które byłoby pomocne przy rozszerzeniu zakresu kredytowania wg obrotu, jak również zwalczania pewnych oporów istniejących w pionie CRS w stosunku do kredytu normatywnego na obrót. Osiągnięte wyniki można określić jako dodatnie. Kredytowanie przebiegało bez trudności, a objęte nim gminne spółdzielnie odnosiły się pozytywnie do nowego systemu.

Należy jednak zauważyć, że opisany powyżej sposób rokuje powodzenie jedynie pod warunkiem że idzie o jednostkę zdyscyplinowaną, o uporządkowanej księgowości oraz ewidencji towarów i materiałów. Drugim warunkiem powodzenia jest rentowność przedsiębiorstwa. Powstające straty mogą zmniejszyć stan funduszy własnych w obrocie, które nie wystarczą na pokrycie innych normatywów (wyluczając normatyw „towary”), powodując znaczne trudności w kredytowaniu.

W dalszej fazie doświadczeń, VIII Oddział Miejski w Krakowie przystąpił do kredytowania wg obrotu również działalność ubocznej gminnej spółdzielni „Samopomoc Chłopska“.

Kredytowanie odbywało się wg następujących zasad.

Całość zakupów towarów i materiałów (dla żywienia zbiorowego) pokrywana jest w ciężar kredytu normatywnego na obrót konto bil. 201). Całość utargów wpływa na spłatę zadłużenia na tym rachunku.

Ustalanie zapasu w granicach planowej rotacji następuje na podstawie dwóch wskaźników, oddzielnie dla materiałów, oddzielnie dla towarów, w celu uniknięcia gromadzenia nadmiernych zapasów jednych, kosztem drugich. (oddział zakłada możliwość stosowania w pewnych wypadkach średniego wskaźnika, wyliczonego zgodnie z zasadami podanymi w Zarządzeniu Prezesa nr 11/54).

Największą trudność sprawia ustalenie wysokości przelewu marży, która składa się w tym wypadku z dwóch elementów, a mianowicie marży handlowej, plus „marża“ na produkcji, przy czym nazwą „marży“ produkcji określamy różnicę pomiędzy

wartością sprzedaży wyrobów gotowych, a kosztem własnym zużytych materiałów. Dla obliczenia marży posługiwano się danymi z poprzedniego miesiąca, przy czym, dla uproszczenia manipulacji, ustalono średni procent z obu marż — handlowej i produkcyjnej.

Przykład I (w tys zł)

	luty 1954 r.	
koszty własne sprzedanych towarów:	232 sprzedaż	267 różnica: 35 (13%)
	48 sprzedaż	
koszt własny zużytych materiałów	48 wyróbów gotowych	163 różnica: 115 (71%)
r a z e m		
koszt własny:	280 sprzedaż:	430 różnica 150 (35%)

z czego wynika stosunek procentowy łącznej „marży“ do sprzedaży 35%.

W terminach przewidzianych przepisami, 35% od sumy wpływów na dobro kredytu normatywnego na obrót, oddział przelewał w ciężar konta bilansowego 201 na dobro rachunku rozliczeniowego przedsiębiorstwa.

W zasadzie, marża handlowa, jak również udział kosztów materiałowych w wartości sprzedażnej wyrobów gotowych, ustalone na podstawie danych z ostatniego miesiąca nie powinny ulegać znacznij- szym odchyleniom.

Zmiany — i to poważne — mogą jednak wystąpić we wzajemnym ustosunkowaniu wartości obrotu handlowego do sprzedaży wyrobów gotowych (na skutek zmiany w profilu działalności, głównie wskutek wahań w natężeniu produkcji) co w efekcie wpłynie na zmianę średniej marży.

Zmiany takie zajdą np. w momencie przystąpienia do produkcji sezonowej, względnie zaprzestania tej produkcji itp.

W miesiącu w którym nastąpiła zmiana profilu działalności, średnia „marża“ będzie odbiegała od wyliczenia dokonanego na podstawie danych z poprzedniego miesiąca, mimo że w marżach poszczególnych rodzajów działalności nie zajdą żadne zmiany. Można oczywiście znaleźć wiele sposobów rozwiązania tego zagadnienia. Sposób przyjęty przez oddział polega na zastosowaniu marż z poprzedniego miesiąca dla każdego rodzaju działalności ale średnią marżę wylicza się na podstawie wzajemnego stosunku obrotów handlowych do sprzedaży pro-

dukcji, wyliczonego na podstawie planu, odnośnie bieżącego miesiąca.

Przykład II

W miesiącu marcu marża handlowa wynosiła 13% w tymże miesiącu „marża“ produkcji wynosiła 70% zaś średnia „marża“ w marcu wynosiła 32%

W miesiącu maju planowany jest wzrost produkcji i równoległy wzrost sprzedaży wyrobów gotowych w stosunku do obrotów handlowych.

Sprzedaż towarów wg planu	3.200/m	(53%)
Sprzedaż wyrobów gotowych wg planu	2.820/m	(47%)
razem	6.020/m	(100%)

a zatem:

$$53\% \text{ obrotu daje marżę } 13\%, 53 \times 13 = 689$$

$$47\% \text{ obrotu daje marżę } 70\%, 47 \times 70 = 3290$$

$$3979 : 100 = 40$$

tak obliczona średnia marża na miesiąc maj, wyniesie 40%, będzie zatem wyższa od marży poprzedniego miesiąca, wskutek zwiększenia udziału produkcji.

Również prawidłowe byłoby wyprowadzenie średniej ważonej z bezwzględnych kwot planowanych obrotów, zamiast dokonywanie wyliczenia na podstawie stosunku procentowego.

Przykład III

$$\text{sprzedaż zł } 3200 \text{ daje marżę } 13\%, 3200 \times 13 = 41600$$

$$\text{sprzedaż zł } 2820 \text{ daje marżę } 70\%, 2820 \times 70 = 197460$$

$$6020$$

$$239000 : 6020 = 398$$

a zatem otrzymujemy identyczny wynik.

Należy podkreślić raz jeszcze, że kredytowanie wg obrotu przedsiębiorstw o mieszanej działalności daje zarówno z punktu widzenia Banku jak i przedsiębiorstw dodatnie wyniki, mimo nieznacznie zwiększonej manipulacji w stosunku do kredytowania przedsiębiorstw czysto handlowych. Dotychczasowe doświadczenia stanowią potwierdzenie faktu, że w kredycie normatywnym na obrót gospodarka socjalistyczna znalazła nowe, potężne narzędzie dla zapewnienia przedsiębiorstwom dopływu niezbędnych środków finansowych.

J. Katiński

Kraków

Kontrola zabezpieczenia kredytów finansujących zapasy ponadnormatywne

Zasadniczą i istotną częścią analizy oświadczeń okresowych jest wyrobienie sobie należytego poglądu odnośnie realności podanych przez przedsiębiorstwa w oświadczeniach stanów faktycznych środków normowanych. Dokładne wytyczne w zakresie badania oświadczeń zawarte są w I. S. Dz. VI, Przepisy szczegółowe, kredytowanie i kontrola przedsiębiorstw przemysłowych.

W praktyce stosowania wspomnianych przepisów dawała się odczuć potrzeba ułatwienia referentom kredytowym analizy oświadczeń poprzez uschematyzowanie czynności analitycznych i ujęcie wyliczeń w ramy odpowiednich wzorów. W związku z tym należałoby uznać za celowe posługiwanie się arkuszami dla analizy oświadczeń, które to arkusze mogłyby równocześnie służyć jako

podstawa kontrolowania prawidłowości dokonanej analizy oświadczeń.

Podane niżej wzory formularzy analizy oświadczeń C-2, C-3, C-4, C-5 — do fakultatywnego wykorzystania — opracowane zostały ściśle na bazie I. S. Dz. VI, a przeto w razie zastosowania omawianych wzorów należy uwzględnić specyfikę branżową przedsiębiorstw w konkretnych przypadkach. Wzory te mogą być zastosowane do analizy kilku kolejnych oświadczeń, o ile zostaną sporządzone na papierze formatu A-4 (ewent. dwustronnie) — wszerek arkusza, przy czym rubryka „Uwagi“ zostanie zastąpiona rubrykami poszczególnych miesięcy.

Wzory formularzy analizy oświadczeń stanowią realizację projektu usprawnieniowego Ob. Lipińskiego Antoiniego, pracownika Oddziału w Łowiczu.

Analiza oświadczenia C—2
na dz. .... 195... r.
Przedsiębiorstwo .....

L.P.	T r e ś ć	Podstawa	Kwota	Uwagi
1.	Stan materiałów wg bilansu na dzień	P-23 Cz. B aktywa poz. 1—14		
2.	Podaż faktur dostawców w okresie od .... do	Arkusz C-15 rubr. 12		
3.	Różnica stanu dostaw niefakturowanych (wzrost + spadek —)	Bilans i oświadczenie C-2		
4.	Razem	poz. 1 + 2 ± 3		
5.	Wykonana produkcja wg cen niezmiennych za okres	P — 22		
6.	Zużycie materiałowe za okres	P-25 poz. 1f + 2		
7.	Stosunek zużycia materiałów do produkcji (%)	$\frac{\text{poz. 6} \times 100}{\text{poz. 5}}$		
8.	Wykonana produkcja wg cen niezmiennych za okres	P — 22		
9.	Orientacyjna wartość zużycia	$\frac{\text{poz. 8} \times \text{poz. 7}}{100}$		
10.	Stan materiałów na dz. .... wg obliczeń Banku	poz. 4—9		
11.	Stan materiałów wg oświadczenia przedsiębiorstwa na dz.	C-2 poz. 1		
12.	Różnica: stan zawyżony stan zniżony	poz. 11—10 poz. 10—11		
13.	Odchylenie %	$\frac{\text{poz. 12} \times 100}{\text{poz. 10}}$		

Data analizy: Referent:

Analiza oświadczenia C—3
na dz. .... 195... r.
Przedsiębiorstwo .....

L.P.	T r e ś ć	Podstawa	Kwota	Uwagi
1.	Stan wyrobów gotowych wg bilansu na dzień....	P-23, Cz. B aktywa poz. 16—18		
2.	Produkcja towarowa wg cen zbytu za okres....	P — 22		
3.	Podaż faktur za okres...	C-15 rubr. 5		
4.	Wartość faktur rozlicz. poza inkasem	przeciętna wielkość		
5.	Wzrost wyrobów gotowych Spadek wyrobów gotowych (w cenach zbytu)	poz. 2—3—4 poz. 3+4—2		

6. Podatek obrotowy i od operacji nietowarowych, różnice budżetowe i wynik przedsiębior.

$\frac{\text{poz. 5} \times \text{wskaźn. 100}}{\text{Wskaźnik wg IS}}$

7. Koszty sprzedaży   Dział VI Cz. I pkt. 74 e

8. Wzrost wyrobów gotowych
Spadek wyrobów gotowych
(po k. wytw.)   poz. 5—6—7

9. Odpadki i braki   przeciętna wielkość

10. Stan wyrobów gotowych na dzień ..... wg obliczeń Banku   poz. 1+8+9

11. Stan wyrobów gotowych na dzień ..... wg oświadczenia przedsiębiorstwa   C — 3

12. Różnica: stan zawyżony
stan zniżony   poz. 11—10
poz. 10—11

13. Odchylenie % $\frac{\text{poz. 12} \times 100}{\text{poz. 10}}$

Data analizy: Referent:

Analiza oświadczenia C—4
na dz. .... 195... r.
Przedsiębiorstwo .....

L.P.	T r e ś ć	Podstawa	Kwota	Uwagi
1.	Stan wyrobów półgotowych, półfabrykatów i produkcji w toku wg bilansu na dz.	I bilans (aktywa część B poz. 20, 21, 22)		
2.	Produkcja w cenach niezmiennych za okres I	P — 22		
3.	Stosunek procentowy poz. 1 do poz. 2	$\frac{\text{poz. 1} \times 100}{\text{poz. 2}}$		
4.	Stan wyrobów półgotowych, półfabrykatów i produkcji w toku wg bilansu na dz.	II bilans		
5.	Produkcja w cenach niezmiennych za okres II	P — 22		
6.	Stosunek procentowy poz. 4 do poz. 5	$\frac{\text{poz. 4} \times 100}{\text{poz. 5}}$		
7.	Przeciętny stosunek procentowy remanentów wyrobów półgotowych, półfabrykatów i produkcji w cenach bieżących	$\frac{3 + 6}{2}$		
8.	Produkcja w cenach niezmiennych za okres...	P — 22		
9.	Stan wyrobów półgotowych, półfabrykatów i produkcji w toku wg wyliczenia Banku	poz. 8 x poz. 7 100		
10.	Stan wyrobów półgotowych, półfabrykatów i produkcji w toku wg oświadczenia przedsiębior.	C — 4		

11. Różnica: stan zawyżony poz. 10—9
stan zaniżony poz. 9—10

12. Odchylenie % $\frac{\text{poz. 11} \times 100}{\text{poz. 9}}$

Data analizy: Referent:

Analiza oświadczenia C—5

na dz. . . . . 195 . . . r.

Przedsiębiorstwo . . . . .

L.P.	T r e ś ć	Podstawa	Kwota	Uwagi
1.	Stan towarów wg bilansu na dz	Ostatni bilans		
2.	Zakup towarów w C-15 m-cu	zobowiązania		
3.	Różnica stanu dostaw niefakturowanych (wzrost — spadek —)	Bilans i oświadczenie C-5		

4. Razem $\frac{\text{poz. 1} + \text{poz. 2} + \text{poz. 3}}$

5. Sprzedaż towarów w C-15 m-cu . . . . .

6. Wskaźnik procentowy (średni) sumy marż i H — 48, prowizji

7. Wysokość marż i prowizji $\frac{\text{poz. 5} \times \text{poz. 6}}{100}$

8. Stan zapasów towarowych wg obliczeń Banku $\frac{\text{poz. 4} - \text{poz. 7}}$

9. Stan zapasów towarowych wg oświadczenia C — 5 przedsiębiorstwa

10. Różnica: stan zawyżony poz. 9—8
stan zniżony poz. 8—9

11. Odchylenie % $\frac{\text{poz. 10} \times 100}{\text{poz. 8}}$

Data analizy: Referent:

Kredytowanie działów skupu gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska“ w świetle przepisów i praktyki

W przepisach o kredytowaniu gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska“ powstała luka, której następstwem jest niewłaściwy przebieg korespondencji pomiędzy rachunkiem kredytu na towary a rachunkiem kredytu na należności fakturowe. Polega on na tym, że przeważnie obciążenie konta bilansowego 213 z tytułu zakupu artykułów różnych następuje później niż uznanie z tytułu udzielonego kredytu na należności fakturowe (na podaż). Źródło zła tkwi w przeciąganiu się okresu od wręczenia polecenia przelewu GKS do obciążenia nim rachunku kredytu na towary, podczas, gdy żądania zapłaty są raczej dowożone przez pracowników spółdzielni w wyniku mobilizującego terminu. Próby zsynchronizowania obiegu tych dokumentów nie dają rezultatów ze względów technicznych; zresztą wydaje się, że doprowadzenie do tak idealnego stanu, aby i żądanie zapłaty i polecenie przelewu, dotyczące tej samej operacji docierało do Banku równocześnie jest w ogóle nieosiągalne.

Powyższe zjawisko pociąga za sobą wysoce niepożądane konsekwencje w formie następujących nieprawidłowości:

a) obbligo udzielonego kredytu na należności fakturowe przeznacza się na spłatę tej części kredytu na zapasy towarów, która nie jest związana z zabezpieczeniem, będącym przedmiotem kredytu inkasowego, przy czym może się zdarzyć (i zresztą często się zdarza), że udzielony kredyt na należności fakturowe (na podaż) jest wyższy od zadłużenia na rachunku kredytu na towary. W takim wypadku oddział zmuszony jest wstrzymać uruchomienie kredytu inkasowego do momentu obciążenia konta bilansowego 213;

b) podobnie przedstawia się sprawa obniżania kredytu na towary w przypadkach złożenia żądań zapłaty, nie mogących być przedmiotem kredytu ze względu na nieterminowe zafakturowanie. Referent kredytowy staje przed faktem niemożności wykonania obowiązku spłacenie części kredytu na towary (ZP 146/53) z racji braku dość wysokiego zadłużenia na jego rachunku, z konieczności więc dokonuje spłaty po najbliższym obciążeniu tego rachunku;

c) to samo zjawisko występuje przy zmniejszaniu kredytu na towary o kwoty podanych żądań zapłaty, rozliczanych w formie bezakceptowej;

d) przy rozpatrywaniu oświadczeń okresowych bardzo często występuje analogiczna sytuacja, tzn. zadłużenie na rachunku kredytu na towary na datę oświadczenia jest mniejsze niż wynikająca z wyliczeń nadwyżka zadłużenia nad zabezpieczeniem.

Opisany stan z jednej strony podważa intencję i zasadę kredytowania podaży faktur oraz powiązania kredytu z przedmiotem, a z drugiej zmusza referentów kredytowych do wykonywania prostych lecz koniecznych czynności manipulacyjnych ze szkodą dla pracy koncepcyjnej i inspekcji w przedsiębiorstwach. Czynności te, zwłaszcza w okresie nasilonego skupu, absorbują całkowicie lub przeważnie dzień pracy jednego referenta przy kilkunastu kontrolowanych jednostkach, co w dodatku nie stwarza możliwości wyeliminowania nieprawidłowości, ani ich pierwotnej przyczyny.

Byłoby pożądanym, aby powyższe uwagi zapoczątkowały dyskusję nad poruszonym tematem.

Z. Liberacki
Zamość

Dział instrukcyjny**Wyciągi z pism Wydziału Instrukcji****Potwierdzenie zgodności sald**

Stosownie do postanowień zarządzenia Ministra Finansów z dn. 4.7.51 r. (Mon. Polski A/73/51), przedsiębiorstwa obowiązane są uzgadniać bieżąco, a co najmniej raz na ultimo miesiąca saldo r-ków rozliczeniowych i pożyczkowych, biorąc za podstawę przesłane im przez Bank wyciągi wraz z odnośnymi dokumentami.

Na uzgodnienie swych zapisów księgowych przedsiębiorstwo powinno uzyskać potwierdzenie Banku zgodności z saldem na omawianych rachunkach raz na kwartał, celem dołączenia potwierdzenia uzgodnienia salda do każdego bilansu kwartalnego przedsiębiorstwa.

Z Zarządzenia Ministra Finansów z dnia 20.2.53 r. (M. P. A-29/53 poz. 359 — Dział II rozdział 3 § 21 pkt. 8) nie wynika by potwierdzanie stanu rachunku rozliczeniowego i rachunków pożyczkowych na koniec każdego miesiąca należało do obowiązku Banku, gdyż do tego celu służą — jak wyżej wspomniano — wyciągi, na podstawie których przedsiębiorstwa dokonują uzgodnień swych zapisów z zapisami Banku.

W tym stanie rzeczy oddziały n/Banku postępują słusznie, odmawiając miesięcznego potwierdzenia zgodności sald rachunków bankowych.

P1/I/431 Warszawa, dnia 20.11.1953 r.

Kredyt na należności z tytułu sprzedaży ratalnej

Kredyt na należności z tytułu sprzedaży ratalnej winien być przez oddział spłacony dopiero wówczas, gdy przedsiębiorstwo nie złoży z kolei drugiego oświadczenia okresowego wzór C-7 (a więc w trybie przepisu pkt 249 I. Sł. Dz. VI Cz. C). Kredyt, ten może być spłacony natychmiast, gdy przedsiębiorstwo nie złoży po raz pierwszy oświadczenia okresowego wzór C-7 tylko w tym przypadku, jeżeli oddział uzyska od przedsiębiorstwa informację, że nie posiada ono należności z tytułu sprzedaży ratalnej.

P1/I/420/B/15 Warszawa, dnia 21.11.1953 r.

Kredyt do rozliczenia — limit

Limit wydatków wynikających z zatwierdzonego przez jednostkę nadrzędną preliminarza wydatków i wpływów przedsiębiorstwa nie jest cyfrą określającą obligatoryjnie wysokość limitu kredytu do rozliczenia.

Wniosek o limit kredytu do rozliczenia winien być oparty na gruntownie przeanalizowanych przez oddział terminach wydatków i wpływów przedsiębiorstwa.

Preliminarz wydatków i wpływów, sporządzany przez przedsiębiorstwo, winien w miarę możliwości obejmować wydatki i wpływy z podziałem na krótkie okresy (np. preliminarz kwartalny z podziałem na okresy półmiesięczne) tak, aby do minimum ograniczyć możliwość występowania w jednym okresie wydatków w kwocie równej wpływom, przy równoczesnym zapotrzebowaniu przedsiębiorstwa na kredyt do rozliczenia na pokrycie wydatków.

P1/I/420 B 18 Warszawa, dnia 16 lutego 1953 r

Intrepretacja § 6 Uchwały Prezydium Rządu nr. 877 z dnia 12.12.1951 r.

W kolejności lit. b, pkt 1 § 6 Uchwały Prezydium Rządu z dnia 12.12.1951 r., regulowane są tylko podatki oraz rozliczenia z budżetem Państwa (Uchwała nr. 244 Rady Ministrów z dnia 4.4.1953 r. (MPA 36/53 poz. 451)).

Tego rodzaju płatności, jak np. składki ubezpieczeniowe na rzecz PZU nie są dla przedsiębiorstwa wpłatami do budżetu i nie mogą być — w przypadku zastosowania kolejności przewidzianej § 6 Uchwały P. R. Nr. 877 — regulowane w kolejności pkt b, a tym bardziej nie mogą być zrównane z funduszem płac. Składki ubezpieczeniowe na rzecz PZU — winny być regulowane w kolejności pkt f. Uchwały P. R. Nr. 877 z dnia 12.12.1951 r. Wyjaśnia się dodatkowo, że przy zrównaniu niektórych płatności z płacami — stosuje się tego rodzaju kryteria, ażeby przywilej zrównania z płacami rozciągnąć wyłącznie na te grupy wydatków, które są regulowane gotówką na rzecz pracowników lub których uregulowanie w dalszej kolejności mogłoby spowodować istotne i poważne zahamowanie działalności gospodarczej przedsiębiorstwa. Składki ubezpieczeniowe na rzecz PZU nie odpowiadają żadnemu z powyższych kryteriów, przy czym, w myśl obowiązującego systemu ubezpieczeń rzeczowych,

wypłata odszkodowania nie jest uzależniona od uregulowania składek.

Kontrola bankowa zakładów niesamodzielnych

I. Sł. Dz. VI § 2 pkt 9 przewiduje, że w razie istotnej potrzeby, oddział właściwy dla przedsiębiorstwa samodzielnego może zlecić oddziałowi właściwemu dla zakładu niesamodzielnego rozszerzenie zakresu kontroli częściowej przez objęcie limitów wydatków zakładu niesamodzielnego.

Taka konieczność rozszerzenia kontroli częściowej zakładu niesamodzielnego nie wynika z systemu finansowego i może nastąpić w zgoła rzadkich przypadkach w stosunku do zakładu niezdiscyplinowanego oraz tylko jeżeli to uzna za konieczne oddział właściwy dla przedsiębiorstwa samodzielnego, który w zasadzie powinien objąć kontrolą pełną całość gospodarki przedsiębiorstwa łącznie z zakładami niesamodzielnymi.

Jeżeli w przytoczonych wyjątkowych przypadkach praktyka spowoduje konieczność rozszerzenia kontroli częściowej w stosunku do niektórych zakładów, to tego rodzaju kontrola winna być wykonywana w ramach normalnych prac komórki kredytowej.

P1/I/120/C/2 Warszawa, dnia 11 grudnia 1953 r.

Towary wysłane i usługi wykonane — wyłączenie spod kredytowania

W zasadzie wyłączenie spod kredytowania ponadnormalnych stanów towarów wysłanych i usług wykonanych należy dokonywać zgodnie z ZP 106/53.

Referent w czasie inspekcji nie ma obowiązku porównywać wysokości tych wyłączeń z faktycznym stanem towarów wysłanych a niezafakturowanych. Jeśliby jednak dotyczyło to przedsiębiorstwa, które notorycznie dokonuje fakturowania z opóźnieniem, a w czasie inspekcji stwierdzonoby rażące różnice między stanem towarów wysłanych niezafakturowanych w terminie a wysokością wyłączeń — to w takim przypadku można dokonać dodatkowego wyłączenia.

P1/I/120/C/10 Warszawa, dnia 6 marca 1954 r.

Regulacja kredytu normatywnego

Obowiązująca zasada przyjmowania w oświadczeniach okresowych normatywu miesięcznego z miesiąca, na ultimo którego opiewa oświadczenie, jest konsekwencją następujących założeń:

1) Normatywy w planach finansowych przedsiębiorstw ustalane są na koniec okresów kwartalnych. Wykazane zaś w tych planach zmiany normatywów w poszczególnych kwartałach stanowią podstawę do wyliczenia normatywów miesięcznych.

2) Wobec tego normatywy miesięczne, chociaż obowiązują od pierwszego do ostatniego dnia miesiąca, są ustalane, na koniec danego miesiąca.

3) Wzrost normatywów winien być w zasadzie finansowany z części planowanego zysku przedsiębiorstw, który akumulowany jest sukcesywnie na przestrzeni miesiąca.

Wynikiem przyjęcia powyższych założeń są postanowienia Przepisów Szczegółowych do I. Sł. Dz. VI ustalające, że:

- w okresie między dwoma oświadczeniami przedsiębiorstwa obowiązuje normatywu miesięczny, wykazany w ostatnim oświadczeniu, choćby dotyczył miesiąca ubiegłego;
- w razie niezłożenia przez przedsiębiorstwo w danym miesiącu oświadczenia doraźnego — skorygowanie wysokości kredytu, z uwagi na zmianę normatywu miesięcznego, następuje dopiero na podstawie nowego oświadczenia okresowego.

W świetle powyższych wyjaśnień nie znajdujemy dostatecznej podstawy, aby przy regulacji kredytu normatywnego w dniach 10 (a tym samym również 15 i 25) każdego miesiąca przyjmować normatyw z danego miesiąca. Pewne zaś zniekształcenia obrazu kredytowania na koniec miesiąca, powstałe wskutek poważniejszych wahań w kształtowaniu się normatywów — co oddział przytacza na uzasadnienie swego wniosku — należy odpowiednio uwzględniać w omówieniach sprawozdań z kontroli stanu finansowego przedsiębiorstw.

P1/I/320/B/6 Warszawa, dnia 19 października 1953 r.

Uruchomienie kredytu normatywnego na uzupełnienie środków obrotowych

Uruchomienie kredytu normatywnego na uzupełnienie środków obrotowych może mieć miejsce tylko z zachowaniem postanowień pkt 194 § 22 Cz. B I. Sł. Dz. VI, tj. jeśli przedsiębiorstwo zadłużone na rachunku kredytu przeterminowanego, wykorzystuje wolną marżę któregośkolwiek kredytu, to sumy uzyskane z tego tytułu (jeśli nie są zużywane bezpośrednio na pokrycie zobowiązań dotyczących wartości będących przedmiotem wykorzystanego kredytu) winny być przeznaczone w pierwszym rzędzie na spłatę kredytu przeterminowanego.

P1/I/120/B/9 Warszawa, dnia 10 lutego 1954 r.

Kontrola zabezpieczenia kredytu na należności fakturowe

Regulacja kredytu na należności fakturowe winna następować do 5 dni, tj. 5, 10, 15, 20, 25 i ostatniego każdego miesiąca oraz na żądanie przedsiębiorstwa również w innym dniu. Jeśli dzień, w którym winna nastąpić regulacja kredytu, jest dniem świątecznym, tj. wolnym od pracy, wówczas regulację kredytu przeprowadza się w dniu następnym.

P1/I/120/B-12 Warszawa, dnia 9 lutego 1954 r.

Kredyt na należności fakturowe

Przy analizie wysokości kredytu na należności fakturowe, przysługującego jednostkom samodzielnym, posiadającym jednostki niesamodzielne uprawnione od fakturowania, należy uwzględnić odmienne zasady obliczania terminu obiegu dokumentów inkasowych z podaży jednostek niesamodzielnych, ustalone w ZP nr 127/53.

W myśl tego zarządzenia, czynności związane ze sprawdzaniem dokumentów rozliczeniowych przyjętych od jednostek niesamodzielnych należą do obowiązku oddziału właściwego dla jednostki niesamodzielnej, obliczanie natomiast terminu obiegu dokumentów na I egzemplarzu żądania zapłaty należy do obowiązku oddziału właściwego dla jednostki samodzielnej. Termin obiegu dokumentów oblicza się zgodnie z przepisami § 20 I. Sł. IV/D kalendarzowo, od dnia otrzymania żądania zapłaty przez oddział, który prowadzi rachunek jednostki samodzielnej.

W ten sposób jednostka samodzielna uzyskuje częściowo ekwiwalent „faktur w drodze”, tj. żądań zapłaty złożonych do inkasa przez jednostki niesamodzielne, a które nie dotarły jeszcze do oddziału kontrolującego jednostkę samodzielną, w formie przedłużenia o dni pocztowe (pomiędzy oddziałem właściwym dla jednostki samodzielnej a oddziałem właściwym dla jednostki samodzielnej) cyklu rozliczeniowego żądań zapłaty wystawionych i złożonych do inkasa przez podległe jej jednostki niesamodzielne.

P1/I/120/B/12 Warszawa, dnia 28 stycznia 1954 r.

Udzielanie kredytu na podstawie oświadczeń doraźnych lub okresowych, finansowanie zapasów z importu

a) Jeżeli uruchomienie kredytu w ciągu 2 dni, o których mowa w I. Sł. Dz. VI Przepisy Szczegółowe Cz. I § 2 pkt 6, jest niemożliwe z uwagi na brak limitu — to złożony przez przedsiębiorstwo wniosek wraz z oświadczeniem może być podstawą do udzielenia kredytu w okresie późniejszym, pod warunkiem, że uruchomienie kredytu nastąpi w okresie nie przekraczającym 8 dni od daty złożenia przez przedsiębiorstwo wniosku (czas potrzebny na otrzymanie od oddziału woj. dodatkowego limitu). W przypadku jednak gdy na podstawie obserwacji działalności przedsiębiorstwa oddział dojdzie do przekonania, że w ciągu wyżej wymienionych 8 dni zaszyły zmiany w stanie zabezpieczenia kredytu, wówczas przed uruchomieniem tego kredytu należy zażądać złożenia nowego oświadczenia.

b) Przedsiębiorstwu nie można udzielać dodatkowego kredytu na podstawie miesięcznego oświadczenia okresowego skorygowanego w oparciu o bilans (bilans składany jest w terminie zbyt późnym, aby jego dane mogły stanowić podstawę do udzielenia kredytu).

c) W przedsiębiorstwach przemysłowych do zapasów celowych można zaliczać zapasy, które przedsiębiorstwo otrzymuje bezpośrednio z importu (transzyt rozliczony przez centralę importową). Wyjątki od tej zasady są dopuszczalne na podstawie decyzji Departamentu Kredytów. Do stanów ponadnormatywnych finansowanych kredytem celowym można zaliczać jedynie nadwyżkę zapasów pochodzących z importu, przekraczającą dzienne zużycie pomnożone przez wskaźnik w dniach przyjęty w planie normatywnym.

P1/I/520/c/6 Warszawa, dnia 18 marca 1954 r.

Prawidłowe wypełnianie poz. 11 oświadczenia o stanie wartości ponadnormatywnych zapasów materiałowych, wzór C—2.

W przypadku gdy stan przeterminowanych zobowiązań fakturowych jest wyższy od wolnego zabezpieczenia, poz. 10 oświadczenia wzór C—2 — wówczas w poz. 11 — wolne zabezpieczenie nie opłacone — należy wykazać w całej wysokości wolnego zabezpieczenia.

P1/I/520/c/6 Warszawa, dnia 18 marca 1954 r.

Zwroty nie podjętych płać

Nie widzimy konieczności wpłacania nie podjętych w dniu wypłat kwot z funduszu płać na oddzielne konto, jak również nie możemy się zgodzić, aby kwoty te szły bezpośrednio na spłatę kredytu na fundusz płać (z pominięciem r-ku rozliczeniowego). Przepisy bowiem o obrocie bezgotówkowym (§ 32) przewidują możliwość zatrzymania tych kwot w kasie przedsiębiorstwa przez okres, którego wymaga dana okoliczność, np. choroba lub delegacja służbowa. Oczywiście, okres ten musi być odpowiednio udokumentowany i nie może być bardzo długi. Po tym terminie nie podjęte płać podlegają wpłacie na r-k rozliczeniowy przedsiębiorstwa.

P1/I/B/191 Warszawa, dnia 27 marca 1954 r.

Kredyt na fundusz płać — akumulacja środków na rachunku rozliczeniowym

Akumulacja środków na rachunku rozliczeniowym jest wówczas dopuszczalna, jeżeli przedsiębiorstwo spłaciło zaciągnięty uprzednio kredyt na fundusz płać oraz tę część kredytu przeterminowanego, która powstała na skutek przeksięgowania kredytu na fundusz płać (po upływie 10 dni) na rachunek kredytu przeterminowanego.

P1/I/520/B/191 Warszawa, dnia 15 marca 1954 r.

Oświadczenia o stanie należności z tytułu sprzedaży ratalnej

Fakt dokonywania potrąceń z tytułu sprzedaży ratalnej 2 razy w względnie raz w miesiącu nie jest dostateczną podstawą do zwalniania przedsiębiorstw od składania oświadczeń w terminach przewidzianych I. Sł. Dz. Cz. I B § 13.

Obowiązek składania oświadczeń wzór C—7 co dekadę łączy się z ogólną zasadą regulowania kredytu na należności z tytułu sprzedaży ratalnej co 10 dni. Zmiana tej zasady powinna być uzgodniona z właściwym departamentem kredytów.

Ponadto zaznaczamy, że zmiany stanu należności z tytułu sprzedaży ratalnej następują nie tylko w wyniku dokonywania okresowych potrąceń, lecz także w następstwie nagromadzenia artykułów będących przedmiotem sprzedaży ratalnej, a przeto zmniejszenie częstotliwości kontroli zabezpieczenia kredytu na należności z tytułu sprzedaży ratalnej jest uzależniona zarówno od terminów dokonywania potrąceń jak i przebiegu samej sprzedaży.

P1/I/120/B/13 Warszawa, dnia 17 marca 1954 r.

Interpretacja różnych przepisów

1) Oddział postąpił niewłaściwie przelewając kwotę udzielonego przedsiębiorstwu „Artos” kredytu na nadzwyczajne potrzeby na r-k rozliczeniowy. Kredyt ten powinien być uruchomiony na podstawie wniosku kredytowego udokumentowanego oświadczeniem o stanie wartości kredytowanych, a więc po poniesieniu przez przedsiębiorstwo wydatków związanych z szyciem kostiumów dla aktorów.

W przypadku, gdy na r-ku rozliczeniowym przedsiębiorstwa istniała pozostałość — ewentualnie udzielony przedsiębiorstwu kredyt na fundusz płać (przy zachowaniu obowiązujących w tej mierze przepisów) mógł być udzielony tylko w wysokości brakującej kwoty do pokrycia funduszu płać.

2) Zgodnie z zarządzeniem Ministra Finansów z dnia 24.12.1951 r. (Zb. Obow. Zarz. Dz. VI str. 8) wydatki na transport zrównane są z funduszem płać. W tym stanie rzeczy zakup książeczki limitowanej jest wydatkiem w każdym warunkach zrównanym z funduszem płać i nie można go przesunąć na dalszą kolejność z uwagi na to, że przedsiębiorstwo nie wykorzystuje kredytu na limitowane książeczki czekowe.

3) W przypadku stwierdzenia na podstawie porównania danych oświadczenia z danymi terminowej sprawozdawczości, że rzeczywiste zabezpieczenie kredytów na ultimo poprzedniego miesiąca było niższe niż to od-

dział przyjął w oświadczeniu — oddział ma obowiązek natychmiast spłacić kredyt w wysokości różnicy między zabezpieczeniem rzeczywistym a przyjętym przez oddział w oświadczeniu okresowym.

Oddział nie może natomiast „dokredytować” przedsiębiorstwa w przypadku, gdy w wyniku skorygowanego na podstawie terminowej sprawozdawczości — oświadczenia okaże się, że zabezpieczenie na ultimo miesiąca było faktycznie wyższe. Na zapasy niesfinansowane w oparciu o oświadczenia okresowe może być udzielony kredyt pod

warunkiem złożenia przez przedsiębiorstwo nowego wniosku kredytowego wraz z oświadczeniem doraźnym.

4) Nie ma uzasadnienia dla wyrażenia zgody na udzielenie kredytu na fundusz płac i wypłaty z nim zrównane wówczas gdy przedsiębiorstwo nie wykorzystuje wolnej marży innych kredytów. Udzielanie przez oddział w takich przypadkach kredytu na fundusz płac dowodziłoby, że oddział idzie po najmniejszej linii oporu, nie mobilizując przedsiębiorstwa do wykorzystania wolnej marży innych kredytów.

Pl/1/531 Warszawa, dnia 30 marca 1954 r.

Wyciągi z pism Wydziału Kapitałnych Remontów

Dokumentacja techniczna na kapitalne remonty budynków mieszkalnych

(Skor. lit. k nr 12)

Według informacji Ministerstwa Gospodarki Komunalnej, opracowane zostaną nowe przepisy zmieniające 4%-owy limit kosztów dokumentacji technicznej dla kapitalnych remontów budynków mieszkalnych oraz zobowiązujące zleceniodawców do składania odmowy akceptu w przypadkach, jeśli kwota żądania zapłaty z tytułu dokumentacji technicznej przewyższy obowiązujący limit kosztów.

Do czasu jednak wydania przez Ministerstwo Gospodarki Komunalnej wytycznych w tej sprawie — oddziały mogą pokrywać w pełni żądania zapłaty za dokumentację techniczną nawet w przypadku, gdy koszt dokumentacji technicznej przekracza 4% planowanego kosztu remontu, a zleceniodawca nie złoży odmowy akceptu.

Pl KR Warszawa

Dokumentacja techniczna na kapitalne remonty — kosztorysy

(Skor. lit. D nr 1)

W związku z punktem 42 Instrukcji Służbowej VI/1 wyjaśniamy co następuje:

Kosztorysy powinny być sporządzane i zatwierdzane w takim trybie i na takich zasadach, jakie dla danego resortu zostały ustalone przez resortowe ministerstwo, względnie — w braku takich ustaleń — na zasadach określonych ogólnie przez Instrukcję PKPG nr 30.

Kosztorys może być sporządzany przez państwowe biuro projektowe, przez zleceniodawcę, przez prywatnego projektanta na zlecenie zleceniodawcy itd., przy czym forma jego może być różna: pełny, uproszczony, kalkulacja wstępna itd.

Bank nie bada, czy kosztorys odpowiada określonym wyżej wymogom — a jedynie sprawdza czy kosztorys jest zaakceptowany przez zleceniodawcę.

Do czasu definitywnego uporządkowania sprawy kosztorysów nie należy zatem domagać się — jak to czynią niektóre oddziały — opracowywania kosztorysów jedynie przez biura projektowe — oraz przedkładania kosztorysów w określonej jednolitej formie.

Pl/KR Warszawa

Finansowanie kapitalnych remontów samochodów

(Skor. lit. K nr 4)

1. Według otrzymanych informacji, niektóre oddziały kwestionują pozycje planów dotyczące pojazdów samochodowych z tego powodu, że koszt remontu jest niższy od 30% wartości pojazdu w stanie nowym.

W związku z powyższym przypominamy, że Departament Planowania (pismo z dnia 26 sierpnia 1953 r.) podał do wiadomości wszystkich oddziałów wojewódzkich, że remonty pojazdów samochodowych, których koszt wynosi poniżej 30% wartości pojazdu w stanie nowym, mogą być finansowane ze środków na kapitalne remonty pod warunkiem, że przedsiębiorstwo przedłoży oddziałowi pisemne oświadczenie, stwierdzające, iż pojazd, który ma być remontowany, przejechał od ostatniego remontu wymaganą ilość kilometrów przewidzianą normami ustalonymi w zarządzeniu Ministerstwa Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 23 marca 1953 r. oraz, że w wyniku naprawy taką samą ilość kilometrów przejedzie do następnego remontu.

2. Stosownie do wyjaśnienia Centralnego Zarządu Państwowej Komunikacji Samochodowej, w planach kapitalnych remontów samochodów na rok 1954 mogą fi-

guować pozycje nie objęte obowiązującym cennikiem na rok 1954.

Remonty takich samochodów będą wykonywane w drodze napraw indywidualnych, a nie w drodze wymiany. Remonty o których mowa, oddziały winny finansować do wysokości limitu przewidzianego w pozycji planu (punkt 277 Instrukcji Służbowej VI/1). Przekroczenia tych limitów mogą być finansowane w trybie punktu 282/3 Instrukcji Służbowej VI/1.

Pl KR/136 Warszawa, dnia 4.3.1954

Kontrola wypłat na pozycje planu

(Skor. lit. O nr 4 i lit. K nr 17)

Czy można oprócz obecnie prowadzonej w myśl przepisów Instrukcji Służbowej VI/1 — kontroli wypłat za kapitalne remonty w formie składanych „oświadczeń” o stanie wypłat (według wzoru KR—3) prowadzić również kartotekę wypłat względnie kontrolę żądań zapłaty?

Odpowiedź: Stosownie do przepisów Instrukcji Służbowej VI/1, przy bieżącej kontroli dyspozycji płatniczych pod kątem wizerowania zgodności z planem — oddziały obowiązane są żądać od płatnika oświadczenia o stanie wypłat według wzoru KIt—3.

W przypadkach jednak, gdy przedsiębiorstwo zalega ze złożeniem „oświadczenia” w dniu terminu regulacji żądania zapłaty, a jednocześnie napiywają następne żądania zapłaty wówczas oddział może mieć trudności w sprawdzeniu dowodów płatniczych z odpowiednimi pozycjami planu rzeczowego kapitalnych remontów oraz w ustaleniu limitu wypłat.

Trudności oddziału pogłębia się również i z tej przyczyny, gdy przedsiębiorstwo nie przedłoży kosztorysu.

Stosowanie zatem w tych i w innych podobnych przypadkach „oświadczenia” jako jedyne instrumentu kontroli może zawodzić, wobec czego oddziały mogą dodatkowo, w zależności od potrzeby, celowości i skuteczności oraz możliwości wykonania — zaprowadzić:

- kartotekę wypłat odnośnie każdej pozycji planu rzeczowego kapitalnych remontów, albo
- kontrolę żądań zapłaty dla odnotowywania składanych oświadczeń i dla ustalenia aktualnego limitu wypłat.

Kartoteka wypłat może być prowadzona w dowolnym układzie według potrzeb danego oddziału, byleby został osiągnięty cel — sprawdzenie prawidłowości wypłat z planem rzeczowym kapitalnych remontów.

Kontrola żądań zapłaty polegać powinna na ewidencjonowaniu nadchodzących żądań zapłaty aż do ich pokrycia i odnotowaniu czy przedłożono „oświadczenie” na daną pozycję planu (żądania zapłaty).

Kontrolę tę można prowadzić albo dla każdego przedsiębiorstwa oddzielnie — wówczas powinna ona przewidywać m. in. rubryki:

data wejścia dokumentu, numer pozycji planu, data regulacji, numer oświadczenia — względnie zbiorowo — dla wszystkich kontrolowanych przedsiębiorstw. W tym ostatnim przypadku należałoby dodać na początku ewidencji rubrykę-płatnik.

Podany sposób kontroli, jako w pewnym stopniu rozwinięcie ustaleń Instrukcji Służbowej VI/1, nie wyczerpuje całości zagadnienia kontroli wypłat kapitalnych remontów, lecz został podany jako uwagi praktyczne z terenu.

Oddziały mogą, jeśli uznają za celowe — tytułem próby, zastosować podaną wyżej kontrolę wypłat. Jeśli próba wypadnie dobrze lub oddział skutecznie wypracuje lepszy, mniej pracochłonny, a również skuteczny sposób kontroli — po-

winien odpowiedni projekt przesłać do Departamentu Planowania.

Tryb realizacji poleceń przelewu z tytułu kapitalnych remontów

(Skor. lit. R nr 5)

Podaje się do wiadomości, że mimo ukazania się Zarządzenia L. 49/54, postanowienia Instrukcji Służbowej VI/1, ustalające przypadki zwrotu przelewów dotyczących wypłat na kapitalne remonty — punkt 278/1, 274 i 227 nadal obowiązują.

Jednocześnie zaznaczamy, że postanowienia Zarządzenia L. 49/54 dotyczą wyłącznie poleceń przelewów realizowanych z rachunku rozliczeniowego i to przez dysponenta rozliczeń.

Postanowienia zatem wyżej wymienionego zarządzenia nie działają w odniesieniu do poleceń przelewów za kapitalne remonty.

Pl/KR Warszawa

Finansowanie kapitalnych remontów budynków mieszkalnych

(Skor. lit. K nr 12)

Stosownie do wyjaśnienia Ministerstwa Gospodarki Komunalnej, w przypadkach, jeśli gminna rada narodowa nie może występować jako inwestor — powiatowa rada narodowa może zamieścić w swoim planie kapitalnych remontów budynków mieszkalnych — budynki położone na terenach poszczególnych gmin i finansować ze środków na kapitalne remonty, jakimi dysponuje powiatowa rada narodowa.

Pl/KR/136 Warszawa, dnia 24 marca 1954.

Rozpowszechniamy racjonalne metody i narzędzia pracy

Kontrola funduszu płac — współpraca z przedsiębiorstwami

W roku 1953 wykształciły się różne formy współpracy oddziałów z kontrolowanymi przedsiębiorstwami. Współpraca ta wyrażała się albo w czysto formalnym przekazywaniu przedsiębiorstwom egzemplarzy obowiązujących przepisów itp. komunikatów albo miała głębszy charakter poprzez organizowanie odpraw dla przedsiębiorstw, instruowanie pracowników przedsiębiorstw w banku i w czasie lustracji. Oba rodzaje tej współpracy są bezwzględnie koniecznością, umożliwiającą bowiem kontrolowanym przedsiębiorstwom zapoznanie się z obowiązującymi przepisami i pogłębienie ich znajomości. Cały szereg oddziałów ograniczał się jednak tylko do współpracy czysto formalnej, unikając wysiłku przy organizowaniu odpraw czy szukaniu innych dróg współpracy z przedsiębiorstwem.

Jedną z form, wpływających dodatnio na polepszenie się współpracy między oddziałem a przedsiębiorstwem, jest forma zastosowana we współzawodnictwie pracy przez **III Oddział Miejski w Stalinogrodzie** (stosowana również przez niektóre inne oddziały), polegająca na wysyłaniu pism do głównego księgowego kontrolowanej jednostki, w których oddział zwraca uwagę na błędy i niedociągnięcia w pracy jednostki na odcinku kontroli funduszu płac. Dla przykładu przytaczamy wyjątki z pisma **III Oddziału Miejskiego w Stalinogrodzie**, skierowanego do głównego księgowego jednej z jednostek budżetowych.

„Celem umożliwienia jednostce budżetowej sprawnego i szybkiego załatwiania spraw związanych z wypłatą funduszu płac, a równocześnie dla uniknięcia zatorów w ruchu kasowym naszego oddziału w dniach ostatniego i pierwszego dnia miesiąca, ustalamy dla jednostki budżetowej na rok 1954 następujący terminarz składania zapotrzebowań wzór Nr 4 i pobierania gotówki na wypłatę funduszu płac z kas naszego oddziału:

w miesiącu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Jednostka budżetowa składa zapotrzebowanie Nr 4 w dniu:												
g o d z i n a :												
Jednostka budżetowa podejmuje gotówkę na wypłatę w dniu												
g o d z i n a :												

Wyznaczony przez Bank termin będzie bezwzględnie przestrzegany.

W wyniku kontroli zapotrzebowań wzór Nr 4, składanych przez jednostkę w naszym oddziale, stwierdzono szereg niewłaściwości jak:

przerabianie cyfr, skreślanie bez omówień, błędy w podsumowaniu, co nasuwa wniosek, że kontrola zapotrzebowań składanych do Banku nie jest w jednostce budżetowej przeprowadzana.

Dowody dotyczące funduszu płac § 1 — 3 i 3a jak: pisma, czeki gotówkowe, dowody przelewowe itp. należy oznaczać numerem r-ku danej jednostki budżetowej.

Jednostka budżetowa, dokonująca przelewów na podatek od wynagrodzeń, obowiązana jest załączyć do dowodu przelewu deklarację wg ustalonego wzoru (Dz. U. R. P. Nr 5/51 poz. 43 oraz Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 18/49 poz. 124).

Nie wolno łączyć dwóch miesięcy w jedno zapotrzebowanie; jeżeli jednostka budżetowa wypłaca zaliczkę w styczniu a wyrównanie w lutym, to w lutym sporządza dodatkowe zapotrzebowanie za styczeń płatne w lutym.

Zapotrzebowanie pierwsze sporządza się na podstawie zaświadczenia o rejestracji etatów, stawek i funduszu płac § 1, dodatkowe zapotrzebowanie na podstawie pozostałości umieszczonej w kolumnie 9, 10 i 11 poprzedniego zapotrzebowania“.

Zacytowane wyżej pismo i podane w nim przykłady nie wyczerpują całości zagadnienia, lecz są jedynie przykładem jednej ze słusznych form współpracy z przedsiębiorstwem.

Polecenia przelewu na składki ZUS

Składane w oddziałach, w dniu 25 każdego miesiąca, przez jednostki budżetowe — łącznie z zapotrzebowaniami środków na wypłatę z funduszu płac — polecenia przelewu na składki ZUS, komórki planowania obiegu pieniężnego wkładają do teczki i oddają do przechowania w skarbcu. Ponieważ wykonanie tych poleceń może nastąpić dopiero w dniu wypłaty związanych z nimi należności pracowników jednostek budżetowych, w dniu tym oddziały są obciążone znaczną ilością pracy

W związku z tym, pracownicy **I Oddziału Miejskiego w Opolu** ob. **Stanisław Gruber, Matylda Mijał i Stanisława Melsztyńska**, wykonując zobowiązanie podjęte z okazji II Zjazdu PZPR, usprawnili ten odcinek pracy. Usprawnienie polega na tym, że w oddziale tym, który otrzymuje około 700 sztuk wspomnianych poleceń przelewu, polecenia te komórka planowania obiegu pieniężnego odbiera obecnie ze skarbcza i oddaje komórce obsługi budżetu państwa w przeddzień wypłaty do opracowania i przygotowania do księgowania (badanie formalne, sporządzanie zbiorówek ewentualnie sporządzenie primanoty memoriałowej), po czym dokumenty te z powrotem oddaje się do przechowania w skarbcu do dnia następnego.

Usprawnienie to, zarejestrowane przez **GKPUA** pod nr 156/54, zostało ocenione pozytywnie.

Kontrola ilości zbroszurowanych dowodów memoriałowych.

Ob. Aniela Kęcka, pracowniczka Oddziału w Toruniu, zgłosiła projekt usprawnieniowy (**GKPUA** nr rej. 505/53), w którym proponuje, by na podstawie primanot memoriałowych notować w dzienniku obrotów nie tylko ilość „pozycji“, lecz również ilość „załączników“ do poszczególnych dowodów zbiorczych. Jednocześnie **ob. Kęcka** proponuje, by notowania te miały formę ułamków przez umieszczanie pozycji w liczniku a załączników w mia-

nowniku. W razie braku załączników pozycje byłyby umieszczane jako jednostki całe. Przy zamknięciu dziennika przez podsumowanie liczb w licznikach i liczb całych, otrzymuje się ilość pozycji do wykazu czynności, zaś przez podsumowanie liczb w mianownikach i dodanie do nich ilości pozycji — otrzymuje się ilość dowodów memoriałowych podlegających zbroszurowaniu.

Projekt ten został uznany za racjonalny, gdyż ułatwia i przyspiesza sprawdzenie ilości dowodów memoriałowych skompletowanych do zbroszurowania.

Uzgodnienie bilansu miesięcznego z dziennikiem obrotów

Zarządzenie Prezesa nr 206/53 poleca po upływie każdego miesiąca zestawiać na taśmie maszynowej ogólne obroty wykazywane w arkuszach dziennika obrotów i porównać je z obrotami wykazanymi w miesięcznym bilansie obrotów i sald. Celem usprawnienia pracy związanej ze sporządzeniem tego zestawienia i ewentualnym wyszukaniem błędów możliwych przy wykonywaniu zestawienia w śpieszcu, **ob. Zygmunt Waryń**, pracownik III Oddziału Miejskiego w Warszawie, proponuje (GKPUA nr rej. 30/54):

- albo codziennie wyprowadzać w dzienniku ogólne obroty od początku miesiąca i przenosić je do dziennika na dzień następnym,
- albo codziennie prowadzić odpowiednie zapisy w specjalnym zeszytce, lub na specjalnym arkuszu.

Zaletą tego projektu jest równomierne rozłożenie wykonywania zestawienia obrotów na okres całego miesiąca. W związku z tym podaje się go do ewentualnego wykorzystania przez oddziały. W razie stosowania podanego trybu należy jednak starannie sprawdzać codziennie wprowadzone sumy obrotów. Poza tym wydaje się, że pracę związaną ze sporządzaniem omawianego zestawienia można również wykonać w inny sposób — w dwóch etapach: w pierwszym etapie, w dniu mniejszego nasilenia pracy przy końcu miesiąca, można sporządzić częściowe zestawienie do tego dnia włącznie, a w drugim etapie, po upływie miesiąca, do sum poprzednio ustalonych dodać obroty z kilku ostatnich dni.

Rejestr obrotów kasowych — wykorzystanie formularzy

Biorąc pod uwagę niepełne wykorzystywanie w kasach wieczorowych formularzy „Rejestr obrotów kasowych“ (F. 10002), **ob. Władysław Bodak**, pracownik Oddziału Wojewódzkiego w Zielonej Górze, zgłosił projekt (GKPUA nr rej. 106/54) wydania dla kas wieczorowych specjalnego nakładu tego formularza w formie wąskich pasków, przeznaczonych dla jednego konta bilansowego. Jakkolwiek projekt ten nie został przyjęty do realizacji, jednakże ze zgłoszenia go wynika, iż niektóre oddziały nie wiedzą o istnieniu dwóch formatów omawianego formularza, a mianowicie oprócz formatu A3 — również formatu A4, który powinien być wykorzystywany przy mniejszej ilości operacji kasowych.

Racjonalne wykorzystanie taśm dwukolorowych

Ob. Zdzisław Rymowicz, pracownik Oddziału w Zduńskiej Woli, proponuje (GKPUA nr rej. 59/54) wtórne wykorzystywanie taśm dwukolorowych, używanych przy maszynach do księgowania, w drodze odwracania taśmy w ten sposób, by strona, która dotychczas dotykała papieru, dotykała trzcionek. Jest to wprawdzie usprawnienie drobne, lecz racjonalne z uwagi na przedłużenie okresu wykorzystania taśm oraz pewne trudności w zaopatrzeniu w taśmy dwukolorowe. Zaleca się więc oddziałom wykorzystanie tego projektu — z tym jednak, że przy przekładaniu taśmy należy ją przewinać w celu

zachowania kolorów na właściwym miejscu (czarny — „credit“, czerwony — „debit“).

Akredytywy budżetowe

Wyплаты z akredytyw budżetowych są regulowane bezpośrednio w ciężar właściwych środków budżetowych jednostki. W związku z tym zdarza się, że zawiadomienia o dokonanych wypłatach z tych akredytyw nie dochodzą do pracownika prowadzącego kontrolę akredytyw i ich stanu, gdyż odnośne dokumenty (egz. A i D noty memoriałowej) niczym nie wyróżniają się od pozostałych dokumentów księgowych.

Ob. Janina Lange, pracowniczka III Oddziału Miejskiego w Bydgoszczy, dla usprawnienia tego odcinka pracy proponuje (GKPUA nr rej. 97/54) zastosowanie stempla o treści „Akredytywa“ i oznaczanie nim wspomnianych not memoriałowych.

Zgodnie z opinią kompetentnej jednostki Centrali Banku propozycja powyższa jest słuszna, z tym, że zamiast używania do tego celu specjalnego stempla, wystarczy zanotowanie na odpowiednim dokumencie czerwonym ołówkiem słowa „akredytywa“. Biorąc pod uwagę trudności i zbędną korespondencję, powstającą przy uzgadnianiu akredytyw między oddziałami, wszystkie oddziały powinny dokumenty wypłat z akredytyw budżetowych oznaczać takim napisem.

Limitowane książeczki czekowe

Instrukcja o limitowanych książeczkach czekowych postanawia że rachunki analityczne poszczególnych książeczek prowadzi się według ogólnych zasad prowadzenia rachunków bankowych. W związku z tym ewidencja numerów wydanych i zrealizowanych blankietów z tych książeczek w zasadzie powinna być prowadzona na arkuszach kontrolnych — F. 4314.

Ob. Kazimiera Sołtyk, pracowniczka IV Oddziału Miejskiego w Warszawie, złożyła projekt (GKPUA nr rej. 181/54) zaniechania prowadzenia arkuszy kontrolnych dla rachunków limitowanych książeczek czekowych i notowania numerów czeków wyłącznie na kartach kontowych tych rachunków.

Zgodnie z opinią kompetentnej jednostki Centrali, projekt został uznany za słuszny. Realizacja bowiem projektu przez oddziały nie posiada wpływu na bezpieczeństwo obrotu czekowego, natomiast przyniesie znaczne oszczędności w zakresie zużycia formularzy.

Aktualizowanie portfelu A należności inkasowych

GKPUA przy Centrali Banku otrzymała w roku ubiegłym kilka projektów, których autorzy proponują zniesienie obowiązku (IS IV/D, § 22) przenoszenia egzemplarzy I żądań zapłaty z portfelu A do B z chwilą upływu terminu obiegu. Zdaniem autorów tych projektów odnośny przepis powoduje pracę, której część można by zaoszczędzić w drodze aktualizowania portfelu A zasadniczo tylko co 5 dni, w dniach regulacji kredytu inkasowego, a w innych dniach tylko na wniosek zainteresowanego przedsiębiorstwa.

W związku z powyższym wydaje się, że mimo pozornej słuszności proponowany tryb nie byłby właściwy. Spowodowałoby on bowiem jedynie co 5 dni zwiększenie czynności związanych z przekładaniem i układaniem dużej ilości żądań zapłaty, podczas gdy wykonywanie tej czynności codziennie — w godzinach rannych — nie wpływa hamująco na tok innych czynności i równomiernie rozkłada pracę.

SS

Kronika

Nagrody przyznane za projekty usprawnieniowe

W pierwszym kwartale br. Centralna Komisja Usprawnienia Administracji Publicznej przy Prezesie Rady Ministrów załatwiła pozytywnie 15 wniosków GKPUA przy Centrali NBP o przyznanie nagród autorom projektów, przyjętych do realizacji oraz udzieliła 14 nagród pieniężnych na łączną kwotę zł 4300, — i 4 nagrody w formie cennych książek.

Nagrody te otrzymali:

Bader Edward	— pracownik O/Wojewódzkiego w Stalinogrodzie
Barakoński Paweł	— pracownicy O/Wojewódzkiego w Stalinogrodzie
Kapko Mieczysław	(projekt opracowany wspólnie)

Becker Zbigniew	— pracownicy O/Wojewódzkiego w Bydgoszczy (projekt opracowany wspólnie)	ob. Jerzemu Wróblewskiemu — pracownikowi Oddziału w Jeleniej Górze.
Kuminek Jerzy		Główna Komisja Projektów Usprawnienia Administracji przy Centrali NBP w pierwszym kwartale br. przyznała 9 nagród książkowych oraz 40 autorom projektów udzieliła podziękowania, które właściwe komórki kadrowe odnotowały w aktach osobowych. Nagrody książkowe otrzymali:
Bogołowski Benedykt	— pracownik Oddziału w Skierniewicach	Bodak Władysław — pracownik O/Wojewódzkiego w Zielonej Górze
Dworznikowski Edward	— pracownik Oddziału w Górze Śląskiej	Czamarski Jan — pracownik I O/Miejskiego w Bydgoszczy
Dzięgielewski Roman	— pracownik Oddziału w Grudziądzu	Depta Hilary — pracownik Oddziału w Wyrzysku
Gajewski Julian	— pracownicy O/Wojewódzkiego w Gdańsku (projekt opracowany wspólnie)	Geronim Karol — pracownik V O/Miejskiego w Warszawie
Komorowski Antoni		Hajduczek Antoni — pracownik O/Wojewódzkiego w Stalinogrodzie
Górecki Bronisław	— pracownik GKS w Mikołowie	Karaczkowski Eugeniusz — pracownik GKS w Korzach
Kazimirow Helena	— pracowniczka Oddziału w Świeciu	Kuminek Jerzy — pracownik O/Wojewódzkiego w Bydgoszczy
Kobyliński Janusz	— pracownik O/Wojewódzkiego w Białymstoku	Szczepkowski Jerzy — pracownik Departamentu Zagranicznego
Lipiński Antoni	— pracownik Oddziału w Łowiczu	Wnukowski Henryk — pracownik Oddziału w Olecku
Radosz Władysław	— pracownik Oddziału w Wąbrzeźnie	
Rajczyk Marian	— pracownik Oddziału w Myszowie	
Rudkowski Leszek	— pracownik O/Wojewódzkiego w Poznaniu	
Szurkowski Edward	— pracownik Oddziału w Lesznie	

Ponadto Centralna Komisja Usprawnienia Administracji Publicznej przy Prezesie Rady Ministrów bezpośrednio przyznała nagrodę w wysokości zł 300,—

ODPOWIEDZI REDAKCJI

Ob. Kraińska A. — Oddział Brzozów woj. Rzeszów
Dziękujemy za nadesłaną korespondencję; zawarte w niej uwagi wykorzystamy. W bieżącym numerze zamieszczamy artykuł na temat inspekcji.

Bibliografia

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

EKONOMIA POLITYCZNA SOCJALIZMU

BRUS W. O oddziaływaniu prawa wartości na produkcję socjalistyczną. *Ekonomista* 1953, kw. 4, str. 45—65.

J. K. Zagadnienia produkcji towarowej, prawa wartości i pieniądza w wydawnictwach radzieckich. *Ekonomista* 1953, kw. 4, str. 158—169.

(Analiza artykułu I. Z. Kozodojewa pt „Produkcja towarowa i prawo wartości w socjalizmie” oraz artykułu M. S. Atłasa na temat zagadnień pieniądza socjalistycznego).

MARKS KAROL. Od Ricarda do ekonomii wulgarnej. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Planowania i Statystyki*, 1953 nr 1, str. 46—88.

(W treści: Tomasz Robert Malthus. 1. Wartość i wartość dodatkowa, 2. Kapitał zmienny i akumulacja, 3. Nadprodukcja i nadkonsumpcja) Część pracy K. Marksa „Theorien uber den Mehrwert” (Teoria wartości dodatkowej) T. III, podana po raz pierwszy w tłumaczeniu polskim).

Minc B. Marks — twórcą prawdziwie naukowej teorii ekonomii politycznej. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Planowania i Statystyki*, 1953, nr 1, str. 5 — 33.

CHOŁAJ H. O niektórych zagadnieniach renty różniczkowej w ZSRR. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Planowania i Statystyki* 1953, nr 1, str. 239—274.

(W treści: ekonomiczno - społeczny sens renty różniczkowej w warunkach socjalizmu i jego zasadnicza odmiennosć w stosunku do renty różniczkowej w ustroju kapitalistycznym).

BUDOWNICTWO SOCJALIZMU W POLSCE LUDOWEJ

JAROSŁAWSKI J. Z zagadnień kierowniczej roli klasy robotniczej w sojuszu robotniczo-chłopskim. *Mysł Filozoficzna* 1954, nr 1, str. 3—39.

TEPICHT J. Podstawowe zasady oraz nowe momenty w naszej walce o umocnienie sojuszu robotników i chłopów. *Nowe Drogi* 1954, nr 2, str. 65—85.

(Artykuł podkreśla nie tylko konieczność porozumienia i sojuszu z masami chłopstwa pracującego, lecz również znaczenie kierowniczej roli klasy robotniczej w tym sojuszu).

RACHUNKOWOŚĆ, KONTROLA, SPRAWOZDAWCZOŚĆ

MARKIEWICZ E. Błędy i niedociągnięcia inwentaryzacji. *Życie Gospodarcze* 1954, nr 4, str. 147—149.

(Celem artykułu jest uwypuklenie błędów popełnianych najczęściej przez przedsiębiorstwa przy inwentaryzacji materiałów, towarów i wyrobów, przeprowadzanej w roku 1953 oraz wskazanie środków, które pozwoliłyby na uniknięcie ich w roku bieżącym).

Zmiany w zakresie ewidencji analitycznej. *Rachunkowość* 1954, nr 2, str. 66—68.

(Wytyczne Departamentu Księgowości Ministerstwa Finansów z dnia 5.I.1954, obowiązujące od 1.I.1954 r. odnośnie zmian w zakresie analitycznej ewidencji księgowości, prowadzonej w ramach niektórych rozdziałów RPK).

OBODAN E. M. Pełna mechanizacja prac obliczeniowych w przemyśle maszynowym. *Ekonomika i Organizacja Pracy*, 1954, nr 1, str. 37 — 39. Przekład z czasopisma radzieckiego „Wiestnik Maszynostrojenja” 1953, nr 6.

(W treści podane są wyniki otrzymane dzięki zmechanizowaniu prac kalkulacyjno - obliczeniowych, które dowodzą konieczności szerokiego stosowania nowoczesnych środków techniki obliczeniowej).

Realizujemy w codziennej pracy wskazania IX Plenum KC PZPR. *Rachunkowość* 1954, nr 1, str. 3—4.

(W treści: zadania aparatu księgowości, a zwłaszcza głównych księgowych naszych przedsiębiorstw).

ŚWIETLIKI W. Organizacja i technika pracy rewizyjnej. *Rachunkowość* 1954, nr 1, str. 3—11. (Artykuł dyskusyjny).

MARKIEWICZ E. Inwentaryzacja ciągła. *Gospodarka Materiałowa* 1954, nr 2, str. 36—38.

(W treści: zalety inwentaryzacji ciągłej — organizacja inwentaryzacji ciągłej — technika inwentaryzacji ciągłej).

FINANSE I KREDYT

Aparat bankowy

KUCHARSKI M. I PRUSS W. Kredytowanie obrotu towarowego. *Finanse* 1954, nr 1, str. 45—62.

(Artykuł daje szczegółową analizę nowej formy kredytowania obrotu towarowego, wprowadzonej przez NBP w sierpniu 1953 r. w stosunku do wszystkich prawie przedsiębiorstw prowadzących działalność wyłącznie handlo-

wą i ocenia tę formę kredytowania, mimo istniejących trudności w funkcjonowaniu, za pozytywne osiągnięcie w dziedzinie kredytowania handlu. Artykuł wykorzystuje osiągnięcia praktyki radzieckiej).

WOLNIAK J. Kredytowanie obrotu towarowego. Rachunkowość 1954, nr 2, str. 44—50.

(Wyjaśnienia natury praktycznej).

Zasady i technika kredytowania przedsiębiorstw (materiały szkoleniowe).

(5. Kredytowanie środków nienormowanych. A. Kredyty na należności fakturowe). Rachunkowość 1954, nr 2, str. 63—66.

Zasady i technika kredytowania przedsiębiorstw (materiały szkoleniowe).

(B. Kredyt na należności z tytułu sprzedaży ratalnej — C. Kredyt na limitowane książeczki czekowe. Kredyt na akredytywy — D. Kredyt na kontrakcję — E. Kredyt na wstępne finansowanie inwestycji — F. Kredyt do rozliczenia). Rachunkowość 1954, nr 3, str. 113—116.

MACIĄGA J. Planowanie inwestycji w GKS. Poradnik-Informator GKS 1954, nr 3, str. 10—14.

(Planowanie inwestycji w GKS w zakresie rzeczowym i finansowym. Źródła finansowania inwestycji w GKS. Formularz planu rzeczowo-finansowego inwestycji poza-limitowych GKS na 1954 r.).

Krajowa narada aktywów kierowniczego Banku Rolnego. Wiadomości Banku Rolnego 1954, nr 3, str. 4—12.

(Sprawozdanie z odbytej w Warszawie w dniach 28 i 29 stycznia 1954 r. narady krajowej aktywów kierowniczego Banku Rolnego i program działania Banku Rolnego na lata 1954—1955 w zakresie spraw organizacyjnych, finansowania i kontroli oraz spraw kadrowo-szkoleniowych).

Kontrola funduszu płac przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego. Wiadomości Banku Rolnego 1954, nr 3, str. 18—21.

(Wykładnia nowych przepisów, opracowanych przez Bank Inwestycyjny i zawartych w Instrukcji BI, zatwierdzonej przez Min. Finansów 7.III.1953. Omówienie zagadnień planów funduszu płac, terminów wypłat, przekroczenia planu funduszu płac).

Bankowa kontrola planów sfinansowania inwestycji. Wiadomości Banku Rolnego 1954, nr 3, str. 13—17.

KOZŁOWSKI Z. O kapitalistycznym charakterze prywatnego kredytu na wsi. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 1953, nr 2/4, str. 26—48.

(Autor przedstawia wyniki badań podjętych w r. 1950 przez Instytut Ekonomiki Rolnej nad zagadnieniami kredytu rolnego. Badania te zmierzały do naświetlenia całokształtu stosunków kredytowych wsi i obejmowały zarówno kredyt państwowy w jego głównych formach (kredyt obrotowy, inwestycyjny i zaliczki kontraktacyjne jak również różne postaci kredytu prywatnego (pożyczki gotówkowe, produktowe - towarowe, sprzężajno - odrobkowe itp.).

LINDNER J. O dyscyplinie płatniczej w wykonywaniu umów. Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1954, nr 1, str. 13—17.

(W treści: problem zatorów w płatnościach między przedsiębiorstwami i zagadnienie stopniowej i częściowej ich likwidacji).

MAYZEL J. Umowy pomiędzy jednostkami państwowymi. Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1954, nr 1, str. 7—13.

(W treści: Umowy pomiędzy jednostkami państwowymi w warunkach gospodarki socjalistycznej. Autor omawia treść prawną umów, stawiając jako założenie swych rozważań, że „duże znaczenie umów — podkreślone w dyskusji na IX Plenum Partii — pomiędzy przedsiębiorstwami włąże się z szerszym zagadnieniem pełnej realizacji przez organa administracji państwowej i orzecznictwo arbitrażowe zasady centralizmu demokratycznego w organizacji gospodarki narodowej i w systemie zarządu).

WOŹNIAKOWSKI A. Tezy do opracowania nowych przepisów o umowach planowych a tryb zaopatrzenia. Gospodarka Materiałowa 1954, nr 2, str. 38—41.

(Autor komentuje obszerny artykuł dyskusyjny A. Hermelina i Z. Leśkiewicza pt. „W kwestii zmiany przepisów o umowach planowych“ (Gospodarka Materiałowa Nr 19/53) zawierający omówienie podstawowych tez przygotowanych do opracowania nowych przepisów o umowach planowych przez zespół roboczy, działający w ramach Podkomisji Organizacji Obrotu Materiałowego).

Z doświadczeń radzieckich:

GURWICZ M. A. Sowieckie finansowe prawo. Państwo i Prawo 1954, nr 2, str. 354—360.

(Recenzja radzieckiego podręcznika prawa finansowego z r. 1952 (8.XII.1952), odpowiadającego programowi nauczania dla wyższych uczelni prawniczych, pióra L. Adama).

MARGOLIN N. Bilansy pieniężnych dochodów i wydatków ludności. Finanse 1954, nr 1, str. 120—131.

(Przekład z czasopisma radzieckiego „Finansy i Kredit SSSR“ z numeru 10/1953).

Aktualne zagadnienia planowania i kontroli obniżki kosztów własnych w przemyśle mięsnym. Gospodarka Mięsna 1954, nr 3, str. 67—68.

(Autor, na tle wypowiedzi czasopism polskich i radzieckich, wysuwa postulaty, których uwzględnienie — zdaniem autora — w dużym stopniu uporządkowałoby ten odcinek).

MAMCZARZYK M. Obniżka kosztów własnych w przemyśle węglowym. Życie Gospodarcze 1954, nr 4, str. 126—129.

(Artykuł daje analizę planu obniżenia kosztów na rok 1954).

POLSTIANOJ G. N. Na drodze do podniesienia wydajności i obniżenia kosztów własnych w przemyśle węglowym. Gospodarka Górnicza 1954, nr 2, str. 21—24.

(Przekład artykułu z czasopisma radzieckiego „Ugol“ Nr 9/53).

PULIN W. Wytrwale obniżać koszty własne produkcji. Życie Gospodarcze 1954, nr 3, str. 109—111.

(Przekład artykułu opublikowanego w nr 25 z 1954 r. w dzienniku radzieckim „Prawda“).

SZRAIBER W. Doświadczenia na odcinku analizy ekonomiczno - finansowej kopalń Rudzkiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego. Gospodarka Górnicza.

(Autor stawia szereg postulatów odnośnie właściwego prowadzenia analizy ekonomiczno - finansowej. Reasumując swe wywody stwierdza, że na odcinku systematycznej analizy wskaźników rzeczowych, w przeciwieństwie do odcinka analizy kosztów i wyników finansowych kopalń — mamy mało doświadczenia i brak literatury fachowej zakrojonej na specyfikę górnictwa. Lukę tę mogłoby wypełnić systematyczne opracowanie tego zagadnienia przez M-stwo Górnicza grupie fachowców złożonej z techników i ekonomistów).

ROMANOW A. Analiza porównawcza planowych kosztów własnych. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 1954, nr 2/4, str. 66—85.

(Autor przedstawia wyniki badań przeprowadzonych przez Instytut Ekonomiki Rolnej na 2-ch zespołach PGR (jednego z przodujących zespołów i jednego słabego) w zakresie analizy planowych kosztów własnych wliczonych na podstawie planów produkcyjno - finansowych. Autor podkreśla znaczenie stosowania metody porównawczej nie tylko po zakończeniu okresu produkcyjnego w przedsiębiorstwach rolnych, ale szczególnie dla bieżącej kontroli produkcji w czasie trwania procesu produkcyjnego. W ten sposób metoda porównawcza staje się narzędziem kierowania zespołami planowych, podciągania ich do poziomu zespołów przodujących, racjonalnie wykorzystujących wszystkie możliwości produkcyjne — co przyczynić się może do równomiernego rozwoju uzupełniających się gałęzi produkcji).

JELEŃSKI E. Wpływ sposobu rozdzielania kosztów pośrednich na wynik obliczeń jednostkowych kosztów własnych w państwowych gospodarstwach rolnych. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 1954, nr 2/4 str. 86—98.

Rozliczenia

KARCZMAR M. O usprawnienie rozliczeń między przedsiębiorstwami uspołecznionymi. Finanse 1954, nr 1, str. 4—20.

(Zatory w przebiegu rozliczeń między przedsiębiorstwami i ich ujemne skutki w gospodarce poszczególnych przedsiębiorstw jak i w skali ogólnopństwowej — Zasadnicze źródła trudności płatniczych przedsiębiorstw i powstawanie zatorów rozliczeniowych w gospodarstwie narodowym — Środki jakie należy przedsięwziąć w celu skutecznej walki z zatorami w rozliczeniach. Artykuł koncentruje uwagę czytelnika na analizie przyczyn za-

torów i środków zmierzających do ich usuwania — głównie od strony działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstw).

KARPIŃSKI W. Odmienne formy rozliczeń za dostawy usługi i roboty między jednostkami gospodarki społecznej. *Finanse* 1954, nr 1, str. 26—32.

(Artykuł omawia wprowadzone zarządzeniem Ministra Finansów z 1953 r. odmienne formy rozliczeń, ustalone przez Narodowy Bank Polski z podkreśleniem ich strony pozytywnej).

MICHAŁOWSKI T. L. O potrzebie nowelizacji przepisów prawnych, regulujących rozliczenia w gospodarce narodowej. *Finanse* 1954, nr 1, str. 21—25.

(Przegląd odnoszących obowiązujących obecnie przepisów, które autor klasyfikuje w 3-ch grupach. Autor stwierdza, że ujemną cechą tych przepisów jest niedostateczne wzajemne ich powiązanie, co powoduje, że niektóre zagadnienia normowane są kilkakrotnie i często w sposób odmienny. Ponadto przepisy te, jakkolwiek formalnie obowiązują, to jednak w znacznej mierze straciły na aktualności, a także nie normują szeregu istotnych zagadnień, wymagających uregulowania odpowiednimi aktami prawnymi).

SZYBOWSKI J. O Biurach Wzajemnych Rozliczeń. *Finanse* 1954, nr 1, str. 33—44.

(Autor wychodzi z założenia, że omówione w Zarządzeniu Ministra Finansów z 17.VI.1953 odmienne formy rozliczeń nie stanowią form ostatecznych, lecz będą w dalszym etapie wzbogacane o coraz to nowe formy rozliczeń. Za jedną z tych nowych form uważa autor rozliczenia przeprowadzane za pośrednictwem Biura Wzajemnych Rozliczeń i na podstawie praktyki radzieckiej oraz analogii działalności BWR nakreśla szereg postulatów odnoszących się do systemu BWR).

ZIELENIEWSKI J. Rozliczenia międzynarodowe i stosunki kredytowe w handlu zagranicznym Związku Radzieckiego. *Finanse* 1954, nr 1, str. 88—103.

(Analiza pracy prof. Smirnowa pt „Rozliczenia międzynarodowe i stosunki kredytowe w handlu zagranicznym ZSRR“ wydanej w Moskwie w 1953 r.).

liczanie gospodarczy

BIEDRUŃSKI B. Zasady wprowadzenia brygadowego rozrachunku gospodarczego w POM. *Życie Gospodarcze* 1954, nr 6, str. 207—209.

(Artykuł uzasadnia potrzebę wprowadzenia w POM wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego i adaptowania w ten sposób do naszych warunków szeregu metod stosowanych w ZSRR).

KORC A. Zagadnienie kosztów ogólnych przy wewnątrzzakładowym rozrachunku gospodarczym. *Finanse* 1954, nr 1, str. 84—87.

(Artykuł o charakterze dyskusyjnym nawiązuje do artykułu A. Nowickiego na temat wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego w zakładach budowy maszyn z numeru 4/1953 „Finansów“ i podaje opis pewnej metody z praktyki radzieckiej, tzw. „metody rozrachunkowych wskaźników oszczędności na kosztach stałych przy przekraczaniu planów produkcyjnych“, której zastosowanie może być korzystne m. in. w oddziałach pomocniczych, jak oddziały mechaniczne, warsztaty remontowe itp.).

NARSKI Z. Zasady wprowadzania wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego. *Życie Gospodarcze* 1954, nr 5, str. 163—164.

(Ogólna analiza czynności przy wprowadzaniu wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego).

WASILJEW T. Wewnątrzzakładowy rozrachunek gospodarczy metodą organizacji pracy kolektywnej. *Życie Gospodarcze* 1954, nr 6, str. 205—207.

(Autor podkreśla, że w naszych dotychczasowych poczynaniach mało uwzględniano dwa aspekty wewnętrznego rozrachunku, tj. aspekt organizacyjny i powiązanie z systemem płac, co stanowi źródło wielu niepowodzeń).

Uchwała ogólnokrajowej konferencji poświęconej planowaniu wewnątrz - zakładowemu i rozrachunkowi gospodarczemu w przemyśle. *Ekonomika i Organizacja Pracy* 1954, nr 1, str. 2—5.

(Tekst uchwały przyjętej przez ogólnokrajową konferencję poświęconą zagadnieniom planowania wewnątrzzakładowego i rozrachunku gospodarczego, zorganizowanej przez Komitet Nauk Ekonomicznych PAN przy współudziale PKPG i Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego).

Z doświadczeń radzieckich:

NOWICKI J. B. Formy prawne rozrachunku gospodarczego. *Rachunkowość* 1954, nr 2, str. 58—63.

(Streszczenie artykułu opublikowanego w czasopiśmie radzieckim „Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo“ w nr 5/1953, który podkreśla istotne cechy rozrachunku w obecnym jego etapie w ZSRR. Artykuł wiąże się w dużej mierze z tezami IX Plenum KC Partii, dotyczącymi obowiązku rozwijania i pogłębiania rozrachunku gospodarczego w naszych przedsiębiorstwach i wyjaśnia szereg zagadnień teoretyczno - prawnych mniej znanych u nas).

Środki obrotowe i środki trwałe

FISZEL H. Metodologia ustalania wskaźnika szybkości krążenia środków obrotowych w przemyśle Polski Ludowej. *Ekonomista* 1953, kw. 4, str. 142—157.

(Artykuł o charakterze dyskusyjnym).
KWIECIEŃ M. O właściwej klasyfikacji źródeł środków trwałych w spółdzielniach produkcyjnych. *Finanse* 1954, nr 1, str. 63—78.

(Autor omawia zagadnienie klasyfikacji źródeł produkcji, podkreślając, że to nie tylko sprawa rachunkowa, ale sprawa właściwego widzenia dokonywujących się przemian jakościowych w naszych spółdzielniach).

Obniżka kosztów własnych

AUGUSTOWSKI Z. Walka o obniżkę kosztów własnych w przemyśle. *Ekonomika i Organizacja Pracy* 1954, nr 3, str. 98—105.

PRODUKCYJA

(Przemysł, Rolnictwo, Praca)

Przemysł

FRENKIEL S. Planowanie wewnątrzzakładowe głównym elementem organizacji pracy w warunkach produkcji seryjnej. *Życie Gospodarcze* 1954, nr 2,

(W treści: usprawnienie organizacji pracy w „Ursusie“ i w Zakładach Mechanicznych im. Stalina w Poznaniu przez wprowadzenie planowania wewnątrzzakładowego — jako podstawy nowoczesnej organizacji produkcji — efekty ekonomiczne, jakie przyniosło wprowadzenie planowania wewnątrzzakładowego).

BRYDA J. i DOMAŃSKI H. Planowanie wewnątrzzakładowe w wytwórnich wyrobów tytoniowych. *Gospodarka Planowa* 1954, nr 1, str. 25—29.

(Treścią artykułu jest omówienie doświadczeń uzyskanych w zakresie planowania wewnątrzzakładowego w wytwórnich wyrobów tytoniowych. Doświadczenia te mogą w szeregu wypadków — przy uwzględnieniu specyficznych warunków innych branż — znaleźć zastosowanie poza przemysłem tytoniowym).

PAWŁOWSKI W. Zmiany trybu zaopatrzenia w artykuły rozprowadzane przez jednostki podległe Centralnemu Zarządowi Zbytu Ministerstwa Przemysłu Maszynowego. *Gospodarka Materiałowa* 1954, nr 1, str. 14—22.

WĘGIERSKI J. Kształtowanie się kosztów remontów i konserwacji maszyn i urządzeń w zakładzie przemysłu odzieżowego. *Ekonomika i Organizacja Pracy*, 1954, nr 1, str. 43—44.

(Wyniki analizy podjętej przez Instytut Ekonomiki i Organizacji Przemysłu wspólnie z pracownikami działu głównego mechanika w jednym z zakładów przemysłu odzieżowego).

MARYNOWSKI T. Realizacja planów remontów kapitalnych w przemyśle obuwniczym w roku 1953. *Przegląd Skórzany* 1954, nr 1, str. 13—14.

(W treści: przebieg realizacji planu remontów kapitalnych w roku 1953 w przemyśle obuwniczym oraz analiza przyczyn słabej realizacji planu remontów kapitalnych przez poszczególne zakłady przemysłu obuwniczego).

ROLNICTWO

GRYSIAK J. Mechanizacja rolnictwa przez POM a wzrost sił wytwórczych w rolnictwie. *Gospodarka Planowa* 1954, nr 3, str. 12—17.

(Artykuł omawia wykonanie przez POM podstawowych prac w r. 1953, plan na rok 1954 oraz środki do podniesienia poziomu działalności POM i wzrostu produkcji rolnej).

IGNAR S. Rezerwy produkcyjne w drobnotowarowej gospodarce chłopskiej i walka o ich uruchomienie. *Ekonomista* 1953, kw. 4, str. 14—44.

Kontraktacja zwierząt hodowlanych w świetle uchwał Rządu. *Poradnik—Informator GKS* 1954, nr 3, str. 5—7.

(Komentarz do dwóch zasadniczych uchwał Rządu, ustalających warunki kontraktacji produkcji zwierzęcej na r. 1954, mianowicie: Uchwały Prezydium Rządu z dnia 26 listopada 1953 r. i Uchwały Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 1953 r.)

SKROBISZ H. i ROGOWSKI K. Prace przygotowawcze do sporządzania planów gospodarczych w spółdzielniach produkcyjnych na rok 1954.

(Materiał opracowany na przykładzie praktycznym spółdzielni pow. Grodków, woj. opolskie i pow. Stargard, woj. szczecińskie).

PAŚKO S. Niektóre problemy kojarzenia interesów osobistych i społecznych w spółdzielni produkcyjnej. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 1953, nr 2/4, str. 3—18.

(Na przykładzie Rolniczego Zespołu Spółdzielczego w Olszewce, pow. Wyrzysk, woj. bydgoskie, autor wskazuje, jak operując się na należytych kojarzeniu społecznych i osobistych interesów odbywa się rozwój spółdzielni produkcyjnej we właściwym kierunku).

MISIUNA W. Społeczno - gospodarcze przemiany na Kielecczyźnie. *Życie Gospodarcze* 1954, nr 2, str. 52—56.

(Charakterystyka przemian społeczno - gospodarczych w gminie: Nowarzyce, Niegosławice pow. jędrzejowskiego, wskazujących, że w wielu wsiach wojew. kieleckiego kształtuje się nowa forma spółdzielczej gospodarki chłopskiej).

Z doświadczeń radzieckich:

GORODSKI M. Rozwój hodowli najpilniejszym zadaniem rolnictwa radzieckiego. *Gospodarka Planowa* 1954, nr 3, str. 45—49.

(Przekład (w skrócie) artykułu z czasopisma „Planowoje Chozjajstwo” nr 6/1953. Por. artykuł M. Markijanowicza. pt. „Zadania hodowli zwierząt gospodarskich”. *Nowe Drogi* 1954, nr 2, str. 39—49 (dot. stosunków Polski Ludowej).

PRACA I PŁACE

LIPSKI T. Rola zakładów umów zbiorowych i komisji rozjemczych. *Życie Gospodarcze* 1954, nr 6, str. 203—5.

(Komentarz do uchwały rządowej z lutego 1954, powziętej na wniosek CRZZ).

MYSZKOWSKA Z. Znaczenie organizacji płac dla wzrostu wydajności pracy. (Na przykładzie dwóch fabryk przemysłu bawełnianego). *Ekonomista* 1953, kw. 4, str. 66—88.

(Autorowi nie chodzi o przeprowadzenie konkretnej analizy obecnej sytuacji na odcinku płac w badanych zakładach polskim i radzieckim, lecz o omówienie problemu działania płac jako bodźca wzrostu wydajności pracy. Porównanie organizacji płac w polskim i radzieckim przemyśle bawełnianym ma za zadanie wykazać możliwości wykorzystania doświadczeń radzieckich).

JAMPOLSKI M. Stały wzrost wydajności pracy w produkcji socjalistycznej. *Gospodarka Planowa* 1954, nr 1, str. 29—37. (Skrócony) przekład artykułu z czasopisma radzieckiego „Planowoje Chozjajstwo” 1953, nr 4.

HANDEL

GELBERG I., MAJEWSKI E. Monopol handlu zagranicznego w świetle Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. *Państwo i Prawo* 1954, nr 2, str. 268—292.

(W treści: Istota monopolu h. z. jako specyficznej socjalistycznej formy organizacji handlu zagranicznego — Rozwój i umocnienie monopolu h. z. w Polsce Ludowej w świetle przepisów — Instytucje Ministerstwa Handlu Zagranicznego — Walka imperializmu przeciw socjalistycznemu monopolowi handlu zagranicznego).

MINOR M. Niektóre zadania rad narodowych w kierowaniu handlem. (Z przemówienia wygłoszonego na krajowej naradzie komisji handlu Woj. R. N.). *Rada Narodowa* 1954, nr 1, str. 14—18.

(Autor wysuwa szereg postulatów, omawia m. in. zagadnienie nadzoru i kontroli nad produkcją uboczną przemysłu kluczowego, prawidłowego rozdziału i splotu masy towarowej, bardziej elastycznych form handlu na wsi, rozwoju i rozbudowy sieci handlu detalicznego w kraju).

SALANGER J. Inwestycje w handlu. *Rada Narodowa* 1954, nr 2, str. 17—19.

RAKOWSKI M. Socjalistyczny rynek światowy a planowanie wieloletnie. *Gospodarka Planowa* 1954, nr 1, str. 37—43.

(W treści: wymiana na światowym rynku socjalistycznym a wymogi praw socjalizmu — perspektywy rozwoju wymiany międzynarodowej w obozie socjalistycznym — rola planu wieloletniego w układaniu prawidłowej wymiany międzynarodowej).

ZIELIŃSKI T. Zagadnienie handlu wielostronnego a ekspansja Stanów Zjednoczonych. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Planowania i Statystyki*, 1953, nr 1, str. 204—258.

(W treści: podstawowe przyczyny eksportu kapitałów jako „jednego z najistotniejszych podstaw ekonomicznych imperializmu” — zmiana form eksportu kapitałów na przestrzeni ostatniego półwiecza w zależności od historycznego rozwoju politycznych i gospodarczych stosunków światowych — wpływ eksportu kapitałów na kierunki rozwojowe handlu zagranicznego — formy wymiany towarowej i rozliczeń w ostatnim półwieczu, mechanizm wymiany wielostronnej — chroniczny i potęgający się kryzys rynku kapitalistycznego, ujawniający się jasnowo w zagadnieniu wymiany wielostronnej, będącej w zaniku mimo usiłowań St. Zj. Artykuł ilustrowany bogatym materiałem statystycznym).